

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • AUGUST • SRPEN • SIERPIEŃ • 1994 • Č. 8(435) CENA 5000 ZŁ



ŽIVOT



Celonárodnej pute v Levoči sa v tomto roku zúčastnilo vyše stotisíc pútnikov. Na našej fotografii pohľad na Levoču z Mariánskej Hory. Podrobnejšie o Levoči na str. 6-7.
Foto: J. Šternogá

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-09-41

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POLSKU)

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Eugen Miśinec,
Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradcze
Augustín Andrašák, Žofia Bogačková, Jozef
Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład i łamanie "IKTUS"

Druk

Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w
terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty:

jeden numer - 5000 zł, kwartalnie - 15000 zł,
rocznie - 60000 zł.

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa
o 100%

Nie zamówionych tekstów, rysunków i
fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

V ČÍSLE:

Stretnutie s predsedom Matice slovenskej	2
Zaslúžené odmeny	3
Rozhnevaný Pekelník	4
Profesor Jozef Čongva	5
Pútnické miesta na Slovensku - Levoča	6-7
V rytme prírody	8
Ohozené bohatstvo	9
Folklórne slávnosti v Červenom Kláštore	10
Cykloturistika na Spiši	11
Flisáci - riečni junáci	12
Z dejín horozubrnického urbáru	13
Z české literatury	14-15
Deň slovenskej poézie a prózy	16-17
Zo slovenskej literatúry	18-19
Citatelia - redakcia * Redakce - čtenáři	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - Humor	30-31
Zaujímavosti zo sveta	32

NA OBÁLKE:

1. Nedecká Veselica sa pripravuje na vystúpenie v Červenom Kláštore
2. Farebný splav otvára 18. zamagurské folklórne slávnosti. Foto: M. Klimkiewicz



Matičiari Claude Baláž (v strede) a Mária Hurtajová s predsedom ÚV KSSČaS Eugenom Mišincem počas otvorenia výstavy



Účastníci otváracej slávnosti

SLOVÁCI V POLSKU

Pod takýmto názvom bola 13. júna t.r. otvorená stála výstava v Krajanskom múzeu Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave.

Je to už druhá výstava tohto druhu (prvá bola venovaná Slovákom v Maďarsku), ktoréj súčasťou bol odborný seminár, venovaný životu a aktivitám slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku.

Vernisáže výstavy sa o.i. zúčastnili štátneho tajomník MŠ Emil Komárik, vedúci oddelenia pre národnostné menšiny MK Jozef Prokop, zástupca kancelárie prezidenta Ján Podolák, predsedu KDH Ján Čarnogurský a delegácia Spoločnosti s predsedom UV Eugenom Mišincem. Prítomných privítal Claude Baláž, poverený riadením Ústavu pre zahraničných Slovákov.

Vo svojom príhovore zdôraznil informačný význam výstavy o Slovácoch v Poľsku, ktorá sa svojím obsahom príčiní k hlbšiemu poznaniu neveľkej skupiny Slovákov žijúcich na hornej Orave a severnom Spiši. O zámeroch a cieľoch výstavy podrobne poinformovala jej autorka Mária Hurtajová, odborná pracovníčka múzea. E. Mišinec odovzdal srdceňné podakanie všetkých krajanov a vyjadril nádej, že toto podujatie oživí doterajšiu spoluprácu a kontakty našej krajanskej organizácie s Maticou slovenskou.

Výstava Slováci v Poľsku je rozdelená do troch tematických celkov. Prvé dva sa vzájomne

Exponáty z dávnych domácností

prelínajú a obsahujú informácie a materiál o historickom vývinu Slovákov ešte z čias Rakúsko-Uhorska, cez Slovenský štát, až po obdobie po 2. svetovej vojne a dnešok. Autorke výstavy M. Hurtajovej sa podarilo zozbierať jedinečný materiál, dokumentujúci a dokazujúci slovenskosť obyvateľstva na Spiši a Orave. Na pomere neveľkej výstavnej ploche je sústredených množstvo fotografií, starých dokumentov, písomností, legitimácií, výsvedčení, ale nechybajú ani modlitebné knihy a učebnice slovenčiny. Najviac priestoru je venovaného obdobia po roku 1957, teda po vzniku Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov. Návštěvníci si môžu prezrieť výťažok 1. Čísla Života a sledovať jeho premenu až po súčasnú farebnú grafickú úpravu. Sú tu tiež zastúpené všetky publikácie, ktoré vydala naša Spoločnosť. Na fotografiách sa usmievajú prví aktivisti a zakladatelia miestnych skupín, ale aj členovia folklórnych súborov a dychoviek.

Dobre je zdokumentované školstvo a kultúrne pamiatky so slovenskými nápismi. Miesto si tu našli aj trojrozmerné exponáty, ako jurgovský kroj, alebo hlinené nádoby každodennej potreby. Aspoň tieto ojedinelé farebné ukážky pestrili inak čierno-bielu výstavu, aranžovanú tradičným spôsobom do sklenených výtrin.

Tretiu časť výstavy tvoria inzitné maľby na skle Alžbety a Sebastiána Korkošovcov, rodákov z Čiernej Hory. Umelci v nich zobrazujú

hudovú a náboženskú tematiku, spojenú s ich rodným Spišom.

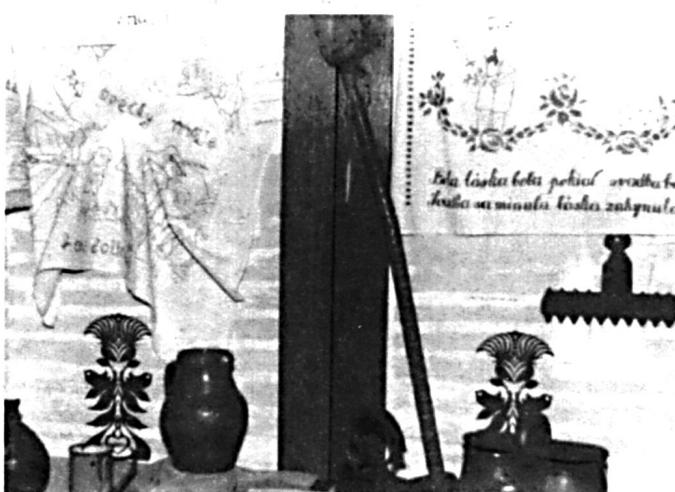
Súčasťou otvorenia výstavy bol odborný seminár venovaný historickému, kultúrnemu a jazykovému vývinu Slovákov v Poľsku. Ako v úvode zdôraznil riaditeľ múzea C. Baláž, výstava a seminár sú pokusom o zaplnenie bielych miest v doterajšom poznáni života slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku.

Prvý blok referátov bol venovaný histórii a prierezu krajanského života v minulých desaťročiach a v druhej časti sa účastníci seminára dozvedeli o súčasných problémoch, ale aj cieľoch Slovákov v Poľsku.

Milým akcentom podujatia bol list veľvyslanca SR v Poľsku Mariána Serváčku, v ktorom pozdravil našich krajanov a vyjadril spokojnosť so zlepšením informovanosti o Slovácoch žijúcich v Poľsku, ako aj názor, že si váži ich lojalnosť voči Poľskej republike.

Profesor J. Čongva vystúpil s referátom - História a kultúrny vývoj Slovákov v Poľsku, v ktorom stručne a zreteľne predstavil historické fakty výrazne vplývajúce na život Slovákov hornej Oravy a severného Spiša. S historiou a vývinom krajanského časopisu Život prítomných oboznámił jeho šéfredaktor J. Špernoga JuDr. M. Andráš, bývalý konzul ČSR v Katowiciach, hovoril o postavení slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku koncom 40. rokov, o formovaní slovenského školstva a organizovaní života menšiny. O prvých rokoch jablonského lýcea rozprávala jeho bývalá profesorka Dr. K. Žišková-Moroňová. Ing. F.

Staré slovenské doklady





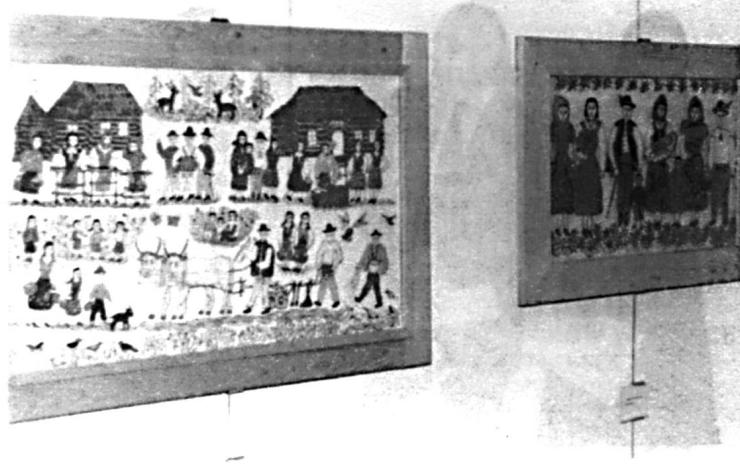
Medzi účastníkmi seminára bol i predseda KDH J. Čamogurský (spredu sprava)

Šturek prítomných oboznánil s emigráciou Slovákov po roku 1945.

O jazyku našich krajanov hovorila Dr. J. Dudášová, ktorá porovnávala výsledky výskumu slovenských a poľských jazykovedcov. Dr. J. Podolák zasa priblížil etnografický výskum Slovákov v Poľsku, ktorý sa, žiaľ, zastavil ešte v 70. rokoch.

Potom dostali slovo mladší členovia našej krajanskej delegácie E. Mišinec, A. Krištofeková a R. Kulaviak. Vo svojich referátach sa venovali perspektívam našej Spoločnosti, súčasnému problémom krajanského života a otázkam školstva v zmenených podmienkach. Vyučovanie slovenského jazyka nám priblížila učiteľka M. Glodašiková. Redaktorka Života B. Klimkiewiczová prítomných poinformovala o programoch krakovskej televízie, zameraných na národnostné menšiny.

Sme veľmi vďační Matici slovenskej, že usporiadala výstavu o našich krajanoch a pričinila sa tak k hlbšej informovanosti slovenskej verejnosti o Slovácoch v zahraničí. Veríme, že sa práve prostredníctvom tejto výstavy budú o naše



Záujem vzbudzovali maľby na skle Alžbety a Sebastiána Korkošovcov, rodákov z Čiernej Hory

problémy zaujímať širšie vládne aj vedecké kruhy.

Hoci bola výstava spojená so seminárom, zúčastnilo sa ho len málo nadšencov, väčšinou nejak spätých s našou krajanskou organizáciou, najmä zo Spoločnosti priateľov Slovákov v Poľsku. Je to veľká škoda. Prierez referátov bol sice pestrý, odzneli však vo veľmi komormom kruhu. Nezostal čas ani na diskusiu, kde sa konečne začalo hovoriť o najaktuálnejších problémoch krajanov.

Záujem masovokomunikačných prostriedkov tiež neboli veľký. Tlačovej konferencii sa zúčastnili len Katolícke noviny a Slovenská tlačová agentúra. Odzrkadlilo sa to krátkou informáciou v niekoľkých novinách. Mesto sa o výstave nedozvedelo ani z plagátov.

Veríme, že si záujemci o Slovákov v zahraničí nájdú cestu do Krajanského múzea. Ak sa padarí zozbierať finančné prostriedky, určite návštěvnosť zvýšia aj naši krajania, ktorí by výstavu veľmi radi videli.

Text: VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ
Foto: JÁN ŠPERNOGA

Fragment výstavy venovaný časopisu Život



STRETNUTIE S PREDSEDOM MATICE SLOVENSKEJ

Pri príležitosti otvorenia výstavy Slováci v Poľsku v Krajanskom múzeu v Bratislave sa delegácia našej Spoločnosti s predsedom ÚV Eugenom Mišincem, členmi predsedníctva Jozefom Čongvom a Jánom Špermogom a predsedom OV na Orave Róbertom Kulaviakom stretla s predsedom Matice slovenskej Jozefom Markušom. Stretnutia sa zúčastnil i zástupca kancelárie prezidenta SR Ján Podolák, ako aj Claude Baláz poverený riadením Ústavu pre zahraničných Slovákov MS, Vladimír Repka - vedúci oddelenia kultúrnych stykov ÚZS a Lubica Bartalská - vedúca výskumného oddelenia ÚZS Matice slovenskej.

Počas stretnutia naša delegácia oboznámila predsedu Matice slovenskej s cinnosťou Spoločnosti, jej najdôležitejšími problémami, so stavom príprav k IX. celoštátnemu zjazdu našej organizácie a všetkými aspektami, ktoré zjazd oneskorujú. Krajania hovorili tiež o svojich dojmoch z výstavy a sympózia venovaného našej menšine a

súčasne vyjadrili niekoľko pripomienok k ďalšej spolupráci s Maticou slovenskou.

Predsedu MS Jozefu Markušovi vo svojom príhovore poukázal na hlavné smery činnosti Matice slovenskej v nastávajúcim období, zaujal kladný postoj k niektorým požiadavkám a návrhom našej delegácie a súčasne konštatoval, že dnešná ekonomická situácia nedovoluje Matici zrealizovať všetky krajanské požiadavky a poskytovať im

Počas stretnutia. Foto: J. Š.

takú pomoc, ako by si to želala. Vyslovil sa jednoznačne k organizačnému usporiadaniu našej Spoločnosti a zdôraznil, že Matica slovenská môže spolupracovať len so slovenskými spolkami. Počas diskusie sa objasnili viaceré otázky týkajúce sa možností ďalšej spolupráce. Zároveň bolo dohodnuté, že treba nutne zlepšiť systém vzájomnej informovanosti, čo umožní vyuhnúť sa rôznym nedorozumeniam (J. Š.).



SÚŤAŽ ŽIVOTA



Šéfredaktor Života J. Šternog odovzdáva odmeny vyšnolapšanským žiacom



Výherci z Hornej Zubrice

ZASLÚŽENÉ ODMENY

Tohoročnú výtvarnú súťaž Života sme sice uzavreli už v marci, avšak odmeny najlepším sme odovzdali na záver školského roka. Chceli sme sa nielen stretnúť s výhercami našej súťaže a spolu prežiť radosť z ich úspechu, ale zároveň povzbudiť ďalších žiakov do súťaže a rozvíjania výtvarných talentov.

Veľmi sa tešíme, že naša akcia si získava stále viac záujemcov. Pripomeňme, že v tomto roku sa súťaže začastnilo až 524 žiakov z 15 spišských a oravských škôl, ktorí nám poslali rovných 600 prác, takmer o 100 viac, ako v minulom roku. Len škoda, že niekoľko škôl opäť chýbalo a že sa súťaže nezúčastnila mládež z českých stredísk.

V tomto roku sme pre tých najlepších prichystali 30 atraktívnych cien v celkovej hodnote vyše troch miliónov zlottedých a 40 hodnotných knižných odmen. Uvedomujeme si však, že by si ich zaslúžili všetci. Tešíme sa, že aj napriek tomu mládež nestráca ducha zápolenia a nesúťaží len kvôli odmenám, ale si cení už samotnú účasť na súťaži, možnosť súperenia s inými. Tým väčšia je potom radosť zo získanej odmeny.

Vážime si priaznivý prístup riaditeľov škôl a učiteľov výtvarnej výchovy k našej súťaži. Je to predovšetkým ich zásluha, že naše podujatie malo nielen tak veľký počet účastníkov, ale aj vysokú úroveň. Sme im za to veľmi vdáční. Zároveň sme radi, že aj naša súťaž prispieva k rozvíjaniu výtvarných schopností spišských a oravských žiakov.

Dakujeme všetkým školám za milé privítanie počas nášho putovania za tohoročnými výhercami súťaže. Všetkým žiakom a učiteľom želáme mnoho milých chvíľ, odpočinku a nezabudnuteľných zážitkov počas tohoročných prázdnin. Zároveň informujeme, že nová téma bude ďalej súťaže je už pripravená. Oznámiť ju v septembrovom čísle Života. Všetkých srdečne pozývame!

REDAKCIA



Riaditeľka školy v Krempeachoch je na svojich žiakov iste hrdá



Jurgovskí žiaci získali veľa odmen



Učiteľka L. Richtáriková s najmladšou účastníčkou súťaže z Novej Belej



Jablonskí žiaci so svojou učiteľkou slovenčiny A. Capiakovou

ROZHNEVANÝ PEKELNÍK

Kolko ľudí, kolko názorov - veta ako uliata pre Pekelníčanov. Každý má kúsok pravdy, ktorú demonštruje očiemensím protivníka.

Pri svojich návštěvách som si tieto kúsočky začala skladáť do jedného celku a vznikol tak mozaikový obraz súčasného Pekelníka. Či je tento výjav pravdivý, neviem. Aby bol však objektívny, rozprávala som sa s hlavnými predstaviteľmi obce, ale aj s náhodnými občanmi. Môj dojem? Pekelníčania sú dobrí ľudia, ale veľmi ľahko sa medzi sebou zhodnú. Radi o všetko vedú spory. Dedina je podelená na: horný, dolný koniec a centrum, urbár, požiaríkov a rolnícky krúžok, slovenskú menšinu a Poliakov, na prívržencov Čarneho Dunajca a Jablonky, a sama neviem na čo ďale. Prevažne sú to však tí istí ľudia, sediaci na postoch dlhé roky, alebo aspoň niekoľko volebných období. Politické zmeny po 89. roku sa ich nedotkli. A preto dávne sváry či antipatie pretvárajú až dodnes.

Kde je začiatok?

Asi ešte v 16. storočí. Staré pramene hovoria, že Pekelníčania už v tomto čase viedli územné spory s Novotargčanmi, ktoré sa nie vždy končili dohodou. Známy je neskorší spor o pasienky z roku 1647, ktorého pozitívny výsledok by mohol byť príkladom aj pre súčasných obyvateľov Pekelníka.

Prečo je Pekelník Pekelníkom? Naďalej, názov nie je odvodený priamo od ľudí, ale od potoka, ktorý tečie popri dedine. Ukázal sa prvýkrát v roku 1567 a to v súvislosti so spomínanými spormi. Zdalo by sa, že etymológia tohto slova nás zavedie do horúcich a temných útrob zeme, kde sídlia diabli a iní pekelní obyvatelia. Vedľa územia rozsiahlych rašelinísk, na ktorých sa dedina rozprestiera, bolo kedy považované za sídlo zlých duchov a diabla. Nečudo, veď "zem sa sama zapalovala od slnka" a nad rašelinískami sa vznášal typický dymový opar.

V súčasnej literatúre sa však docítame, že slovo pekelník je deformácia slova popelník, čo je podopreté ľudovou legendou o poliach plných popola, ktorý zostával po pečených reper.

Priznám sa, že prvá verzia sa mi zdá pravdepodobnejšia. Na Orave a Spiši sa takmer v

Zdravotné stredisko v Pekelníku ešte stále nie je hotové

každej dedine nachádza kúsok chotára nazvaný peklom, pekielkom, alebo pekelniskom.

Ako je to dnes?

Dnes sa Pekelníčania už zlých duchov neboja, skôr ich vzývajú, aby im na rašeliniskách slúžili aj ďalej a nedali sa spútať do chránenej prírodnnej oblasti. To je jeden z problémov, ktorými dnes žije dedina. A keďže je veľká a nemá konca kraja, aj problémov je veľa. Ale kto ich dnes nemá? Pekelníčania sú však už historicky predurčení do rozdúchavania konfliktov. Sú to Oravci, tvrdí individualisti s vyhranenými názormi, ktoré neradi menia. Snáď preto majú povest škripných ľudí.

Túto nátuру však dlhé storočia formovali dejiny, spoločenské pomery a drsná príroda. Pekelník je hraničnou oravskou obcou, ktorá kedysi musela brániť svoje územie a v súčasnosti si bráni regionálnu príslušnosť. Politické pomery sa už niekoľkokrát postarali o to, aby jej obyvateľov zmietli. Nielenže si trikrát menili štátu príslušnosť, ale odnedávna sú administratívne odtrhnutí od Oravy. To automaticky spôsobovalo názorové trienie, čo sa odzrkadilo v konaní. Hned po druhej svetovej vojne sa výrazne oddelilo polské obyvateľstvo od slovenského a začali sa rodia antagonizmy. Myslím si, že mnohé súčasné konflikty v tejto dedine majú pozadie osobné a ich korene siahajú práve do tohto obdobia.

V sade na Orave sa obyvatelia predstavujú ako Oravci, no v Pekelníku sa radi titulujú - Slovák a Poliak. S takýmto názorom som sa stretla aj u richtára obce Stanislava Buka, ktorý slovenskú národnostnú menšinu obviňuje, že stojí voči nemu v opozícii a k Slovákom zaraduje všetkých, čo majú iný názor než on. Tak je to s poslancami, urbárom aj rolníckym krúžkom.

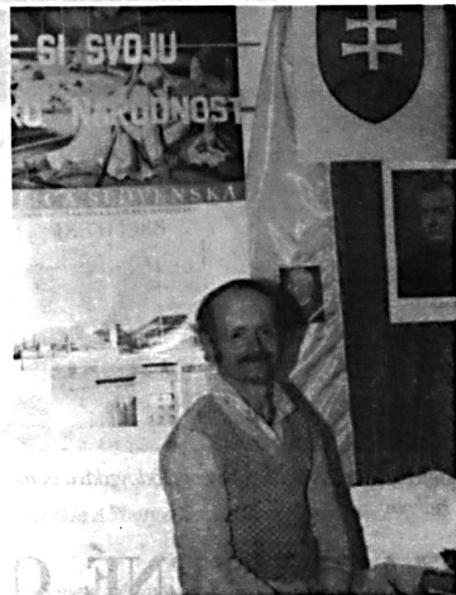
V Pekelníku neprejde hladko žiadnen nový návrh. Takmer od nepamäti sa vedie spor o zdravotné stredisko. Od roku 1986, keď ho začali stavať, sme mu venovali v Živote už viacero stránok. Aj keď uplynul ôsmy rok od prvých výkopových prác, stredisko ešte stále nie je hotové. Najprv sa hádali o pozemok a dnes o účelovosť celej stavby.

- Máme takých poslancov - hovorí richtár Buk - ktorí tvrdia, že stredisko nám nie je potrebné. Zdá sa mi, že za takýchto okolností bude v prevádzke až za 10-15 rokov.

- Stredisko je zbytočne veľké, nestojí "celom" do dediny, kazi celkový vzhľad. Nemáme ho za čo dokončiť - tvrdí predseda urbára Edward Káš.

Stanislav Kluska, tajomník miestnej skupiny zasa zdôrazňuje: - Potrebujeme byty pre lekárov, aby sme mali svojich. Majú byť zriadené v novom zdravotnom stredisku. Preto patrím k týmu, čo sú za jeho dokončenie.

Zdalo by sa, že po samostatnom rozhodovaní o finančných prostriedkoch v obciach, bude všetko v poriadku a občania budú vedieť, na čo ich preinvestovať. Ale v Pekelníku sa vytvorili



Predseda MS v Pekelníku J. Švientek

dva tábory - jeden za zdravotné stredisko a druhý za nové cesty. Dostali spolu 600 miliónov zlôtých a keby po odrátaní jednej šestiny na školu, dali všetko na stredisko, práce by značne pokročili. Proti však stojí urbár. Jeho členovia prehlasovali, že 100 miliónov pojde na cesty.

- Čo za tých 100 miliónov urobíme? Ani asfalt nevytiahneme. Taká je spolupráca s menšinou - hovorí rozhorčený richtár.

Prečo priam s menšinou, keď v urbári sú väčšinou Poliaci?

Opozícia zasa kontruje: - Čo za tých 400 miliónov urobia, predsa to aj tak nestaať na dokončenie strediska, mohlo byť viacej na cesty.

V Malej Lipnici stavali takú istú veľkú budovu a už je v prevádzke. Je pravdou, že výdatne pomohol aj urbár - a to vraj 150 kubíkmi dreva.

Rolnícky krúžok versus richtár

V Pekelníku sa až rojí od klebiet na tému rolníckeho krúžku. Richtár S. Buk obvinil jeho vedenie zo spreneverenia majetku a záležitostí odovzdal prokuratúre. Keď som sa ho na celú vec pýtala, nechcel sa k nej vyjadriť do mikrofónu. Preto som zašla za účtovníkom a pokladníkom rolníckeho krúžku v jednej osobe - krajanom Jánom Švientekom.

- Postupovali sme presne podľa inštrukcií Vojvodskej správy rolníckych krúžkov a organizácií - vysvetľuje J. Švientek. - Naša strojová základňa bola vo veľmi zlom stave a nemali sme ju zača opraviť. Okrem toho sme museli platiť dane a naše stroje neboli využívané. Preto sme sa rozhodli všetko rozpredať.

Tak sa to začalo. Ľudom bol osud RK ľahostajný, až do chvíle výpredaja. Vedenie sa z úsporných dôvodov rozhodlo nevyužiť služby znalca a hodnotu majetku si určili sami. Ceny stanovili na 40 % celkovej hodnoty. Na schôdzke krúžku sa tiež rozhodli nerobiť verejnú dražbu, lebo ceny by neprimerane vzrástli a stroje by poputovali "za chotář" a nie k členom krúžku.

Tu sa však ukázalo, že nároky si robili aj rolníci, ktorí 20 rokov neplatili členské. Tým sa stroje neušli. Medzi nich patril aj richtár.

- Prečo by som nemal mať nárok na traktor napríklad ja, keď tu pracujem 30 rokov? - hovorí





Kr. J. Čongva preberá od prezidenta PR L. Wałęsou menovací dokument na riadneho profesora



Stretnutie na veľvyslanectve SR. Zľava: J. Čongva s manželkou Alžbetou, dcérmi Katarinou a Eviou a veľvyslancom SR M. Servákom

KRAJAN JOZEF ČONGVA RIADNYM PROFESOROM

17. mája 1994 prezident PR Lech Wałęsa udelil v Belvederi profesorské tituly skupine 50 vedcov a vysokoškolských učiteľov z celého Poľska. Bol medzi nimi aj nás kraján JOZEF ČONGVA, ktorý získal hodnotnosť riadneho profesora Slezskej univerzity v Katowiciach. Je to prvá vysokoškolská profesúra udelená v Poľsku predstaviteľovi slovenskej národnostnej menšiny.

Pri tejto príležitosti sa na Veľvyslanectve SR vo Varšave uskutočnila malá slávnosť, na ktorej kr. J. Čongvovi k jeho profesúre srdečne pogratuloval veľvyslanec SR Marián Serváčik. Tohto milého stretnutia sa popri profesorovej rodine - manželke Alžbete a dcérach Eve a Kataríne zúčastnila aj šéfska Informačnej kancelárie Sejmu Urszula Moróková.

*

Kraján Jozef Čongva sa narodil 19. marca 1939 v slovenskej roľníckej rodine v Jurgove. Po

ukončení miestnej základnej školy študoval na gymnáziu v Novom Targu a po maturite v 1957 na Právnickej fakulte Jagelovskej univerzity v Krakove, ktorú absolvoval v roku 1962. Na Slezskej univerzite v Katowiciach pôsobí od jej založenia v roku 1968. Tam v roku 1971 získal titul doktora právnych vied a v roku 1980 habilitáciu. Ako docent bol v roku 1981 poverený vedením Katedry dejín ústavného zriadenia SU. Funkciu vedúceho tejto katedry plní aj dnes.

Profesor Jozef Čongva je autorom vyše 70 vedeckých prác, v tom štyroch kníh. Posledná, vydaná v r. 1992 v Katowiciach (284 str.), má názov: *Parlamentná imunita poslancov Slezského snemu v rokoch 1922-1939*. Výskumná tematika prof. J. Čongvu zahrňuje niekoľko vedeckých okruhov: právno-politickej ideológie štúrov, dejín uhorského práva, sleszskej autonómie v rokoch 1922-39 a dejín Spiša a

Oravy. Absolvoval niekoľkomesačné stáže na univerzitách v Bratislave, Stirlingu (Škótsko), Trevíre a Tübingene (Nemecko) a bol aktívnym účastníkom viacerých vedeckých konferencií v Poľsku a v zahraničí.

Okrem vedeckej práce sa kr. Čongva venuje i publicistickej činnosti a populárizácii dejín Slovákov v Poľsku medzi ľuďmi na stránkach našej Spoločnosti, dlhorčným členom ústredného výboru a od roku 1989 členom predsedníctva ÚV, ako aj členom poradného výboru redakcie Života.

Za svoju vedeckú činnosť prof. J. Čongva získal dvakrát (1972, 1981) individuálnu cenu III. stupňa poľského ministra školstva. Je nositeľom niekoľkých vyznamenaní: Zlatého odznaku Zväzu poľských učiteľov, Pamätnej plakety Ľudovíta Štúra, Zlatého kríža za zásluhy a medaily Za zásluhy pre KSSČA.

Srdečne gratulujeme profesorovi Jozefovi Čongvovi a želáme mu veľa zdravia, spokojnosti a mnoho ďalších úspechov.

REDAKCIA

J. Švientek - Za stroje sme riadne zaplatili. Boli predané na ročné splátky.

Každý to vidí inak, ľudská závisťlosť nemá hranic. K dobrému menu Pekelníčanov to iste nepridá.

Dohodnú sa?

Dedine by sa zišiel nový kultúrny dom. Ideálne by bol situovaný na mieste starej školy, dnes využívanej na zábavy a svadby. Je to pozemok urbára, môžu s ním nakladať podľa svojho. Predseda E. Káš má na stavbu vyhnanený názor. - Načo nám je nový kultúrny dom, len by sme zaň zbytočne veľa platili. Doteraz nám stačila stará škola.

Zdá sa, že do pekelníckeho urbára nové časy ešte nezavítali. Predseda si neuvedomuje, že čo zodpovedalo nárokom občanov pred 30 rokmi, dnes už nemusí. Udržiavanie starej budovy je podstatne nákladnejšie, ako novej.

Okrem nedokončenej výstavby ciest do osád, majú v Pekelníku všetko. Aspoň tak tvrdí ričtár S. Buk. A čo by sa im zišlo? Jednota názorov a spolupráca.

K Jablonke či Dunajcu?

- Do Jablonky sa chodia radiť tľ, čo sa podšívajú pod menšinu. Ale ani oni nie sú jednotní - tvrdí S. Buk. - Prečo sa Lipnica oddeliла od Jablonky? Asi tam nebolo niečo v poriadku.

S. Kluska o pripojení k Jablonke hovorí: - Kde sú dve ruky, lepšie sa ubránia. Podľa neho, je až 60 % Pekelníčanov za prestúpenie. Nevidí to vrah len ten, čo nechodi medzi ľudí. Krajančka A. Mašláková zasa prirovnáva: - Patríme k sebe ako brat a sestra, Čzarny Dunajec je predsa iný.

Orava by mala byť administratívne jednotná. Určite by to prospelo aj krajanskému hnutiu. MS v Pekelníku akosi stagnuje. Aká taká aktivita sa sústredila na dolný koniec, okolo klubovne a horný koniec sa stažuje, že o ničom nevie. Kým fungovala dedinská knižnica, v ktorej pracovala A. Mašláková, organizovala aj kultúrnu činnosť. V knižnici bolo aj veľa slovenských kníh, ktoré po prestáhovaní do školy riaditeľka vyradila. Prečo? - V škole sa deti majú učiť po poľsky.

Neviem, kto by tu tak chcel čítať po slovensky - znala jej odpoveď. Nuž, keď sú knihy vyradené, asi nikto!

Krajania hovoria, že by bolo dobre zaviesť do školy slovenčinu, ale zatiaľ zostáva len pri slováčoch. Pre každý prípad som zašla za paní riaditeľkou Mariou Bogaczykovou, - čo ona na to.

- Iniciatíva musí vyjsť od rodičov, nevidím potrebu takej propagácie. Prvýkrát v živote počujem, žeby mal niekto záujem o slovenčinu. Deti sa tu vôbec neučia. Ktože je tu takým Slovákom, nech nezveličujú.

Pani riaditeľka však na záver pripustila myšlienku, že ak sa problém nastolí, bude ho treba riešiť. Závisí teda od krajanských rodičov, či chcú zaktivizovať svoje deti a vzobiť v nich záujem o činnosť v Spoločnosti. Možno sa tak zrodí nová generácia otvorená na dialóg a kompromisy, ktoré sú pre dnešný život nevyhnutné.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

LEVOČA

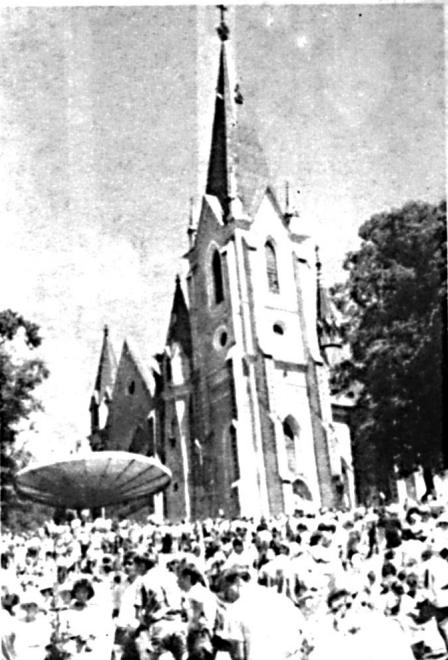
V dňoch 2. a 3. júla t.r. sa na Mariánskej Hore v Levoči konala tradičná veľká púť, zameraná v tomto roku na duchovnú obnovu manželstiev a rodín, ktoré sa zúčastnilo vyše stotisíc pútnikov z celého Slovenska a zo zahraničia. Boli medzi nimi i desiatky krajanov zo Spiša a Oravy. Levočských pobožnosti sa zúčastnili viacerí slovenskí biskupi, v tom administrátor spišskej diecézy Mons. František Tondra, pomocný spišský biskup Mons. Andrej Imrich, košický biskup Mons. Alojz Tkáč, rožňavský biskup Mons. Eduard Kojnok, pomocný Mons. Milan Chautur a ďalší. Pútnikov z Poľska priviedol tarnowský biskup Mons. Piotr Piwowarczyk. Medzi účastníkov levočského odpustu bol i podpredseda vlády Roman Kováč, minister dopravy a spojov Mikuláš Dzurinda, predseda KDH Ján Čarnogurský a ďalší činitelia.

Hlavnú sv. omšu spojenú so zasvätením rodin celebroval spišský biskup Mons. František Tondra, ktorý prednesol aj homiliu. S veľkou radosťou si tiež zhromáždení vypočuli text pozdravu z Mariánskej Hory a pozvanie na budúcu púť do Levoče, zaslane Sv. Otcovi Jánovi Pavlovi II. Vyše dvojhodinová bohoslužba završila pápežská hymna a národná pieseň Slovensko moje, otčina moja...

Mariánsky kult je na Slovensku mimoriadne silný a živý. Niet ani jednej obce, v ktorej by Božia Matka nemala aspoň jednu kaplnku alebo výklenok. Z viac ako štyritisíc kostolov a iných väčších sakrálnych objektov je zasvätených sviakom Panny Márie skoro tretina. K nej sa vždy utiekal slovenský národ a zvolil si ju za svoju patrónku. Panna Mária bola mu v každom čase oporou, orodovnicou u Boha a pomocnicou v fažkostiah. I vďaka tejto vieri pretrval ako národ a úcta k Matke Božej prežila v národe všetky krízové obdobia jeho dejín. Vždy ako sénix sa obnovovala s novou a novou silou. Dnes je na Slovensku viac ako 30 živých pútnických miest. K najnavštievovannejším, popri Šaštine, Starých Horách, Turzovke, Mariánske či Gaboltove, patrí práve Levoča.

Počiatky Levoče a Mariánskej Hory nie sú presne známe. Traduje sa však, že súvisia s vpádom Tatárov do Uhorska v r. 1241, pred ktorými

Spišský biskup Mons. F. Tondra celebriuje sv. omšu



Kostol na Mariánskej Hore v Levoči

sa miestne obyvateľstvo zachránilo v horách. Na pamiatku záchrany pred hordami si Levočania v r. 1247 postavili na kopci kaplnku, ku ktorej konali v výročný deň záchrany ďakovné procesie za účasti obyvateľov zo susedných obcí. Tak vznikla prvá pútnická tradícia.

Kaplnka bola postavená dosť narýchlo a po niekoľkých desaťročiach dostala trhliny, takže v r. 1311 ju museli opravovať. V tom čase sa v nej už nachádzala socha Panny Márie, ktorú okolité obyvateľstvo zahŕňalo svojou úctou a dôverou. Medzitým sa Levoča rýchlo rozvíjala, bohatla a stala sa centrom združení spišských miest a postupne i spišskej stolice. V 14. stor. si jej občania postavili v meste veľkolepý kostol sv. Jakuba a neskôr, v r. 1470, príšiel rad i na kostolík na Mariánskej Hore, ktorý levočský farár Servácius dal prebudovať a zväčšiť, aby mohol pojat stúpajúci počet pútnikov. Zdá sa, že vtedy dal vyhotoviť aj dnešnú sochu Panny Márie. Pri kostole vznikla aj pustovňa, v ktorej bývali mnísi starajúci sa o kostol.

V období reformácie a šírenia protestantizmu na Slovensku nastali pre kostol Navštívenia Panny Márie na Mariánskej Hore smutné časy. Kostol začal chátrať, púte redili, aj keď nepresťávali. Na dôvažok v Uhorsku vypukli povstania, vzbury, epidémie a od juhu útočili Turci. V

Snímky: J.Š.

Lipovou alejou putujú na Mariánsku Horu zástupy pútnikov



Milostivá socha Panny Márie

týchto fažkých časoch slovenský ľud opäť hľadal oporu u Panny Márie a vo väčších či menších procesiách putoval na Mariánsku Horu. A keď Magistrát Levoče zakázal pútnikom prechádzať mestom, tí putovali za Božou Rodičkou oklukami a nezriedka fažkými horskými cestami.

Cirkev videla veľké nebezpečenstvá, ktoré jej hrozili zvonka a zvútara a začala s úprimnou vnútornou obnovou. V roku 1671, potom v 1673 už viacisícové púte išli opäť na Mariánsku Horu skladaj k noham Bohorodičky svoje bôle a prosby. Význam Hory ako pútnického miesta podčiarkla aj listina z Ríma s odpustkami pre Mariánsku horu, ktorá došla 15. júla 1673. O rok neskôr sa začalo s prestavbou kostola, v ktorom zostal pôvodný gotický oltár s milostivou sochou. Pribudli však dve kaplnky zasvätené sv. Štefanovi a Ladislavovi. Z týchto rokov sa zachovali údaje o mnohých zázrakoch, ktoré sa stali katolíkom i nekatolíkom, dedinčanom, meštanom a vojakom. Udieli sa tu mnohé konverzie na katolícku vieru. Sochu Panny Márie vtedy obliekali do zvláštneho zlatom vyšívaneho plášťa a na hlavu jej položili striebornú korunu. Púte sa rozrástali, do Levoče prichádzali nielen pútnici z okolitých dedín, ale aj z Liptova, Gemera, Segedína a z Poľska, ktorých počet dosahoval až 30.000.



Za vlády Jozefa II., ktorý previedol voči katolíckej Cirkvi viac nepriaznivých zásahov, nastali opäť ťažké časy. Cisár obmedzil púte, dal zatvoriť vyše 700 kláštorov a kostolov, medzi nimi v r. 1787 aj kostol na Mariánskej Hore. Veriaci s týmto rozhodnutím boli nespokojní, so sochou Panny Márie sa nevedeli rozlúčiť a preto ju prenesli do farského kostola sv. Jakuba v Levoči. Naspať sa vrátila v slávnostnej procesii až na sviatok sv. Ruženca 1. októbra 1809. O desať rokov neskôr došlo k ďalšej prestavbe kostola, prakticky od základov, ktorý potom stál na Mariánskej Hore do roku 1906. Keďže tam oddávna prichádzali i púte katolíkov východného obradu, pri kostole vybudovali gréckokatolícku kaplnku, vysvätenú 2. júla 1858. 2. júl 1903 sa stal medzníkom v dejinách Mariánskej Hory - položili tam základný kameň nového kostola, budovaného v rokoch 1906-1908. Stavba sa však zrútila a bolo treba začínať odznova. Vďaka podpore celého národa i amerických Slovákov bol kostol v r. 1914 dokončený do dnešnej neogotickej podoby. Jeho dĺžka je 46,5 m, šírka 16 m a veža meria 50 m. Prvá svetová vojna však prerušila vybavovanie interiéru a tak slávnostná posviacka nového chrámu sa mohla uskutočniť až 2. júla 1922. Vykonal ju spišský biskup Ján Vojtaššák, ktorý patril k prvým trom vysväteným slovenským biskupom.

Po II. svetovej vojne nadobudli levočské púte nový ráz. Ľudia sa prišli podakovať za to, že prežili vojnovú kataklizmu bez veľkých obetí, prosiť o pomoc a hľadať nádej pre ďalší život. Zvlášť veľká bola púť v r. 1947, na ktorú doniesli pútnici (bolo ich asi 130 tis.) na vlastných pleciach ťažký kríž ako znamenie pokánia. Na tejto púti biskup Ján Vojtaššák zasvätil spišskú diecézu Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie.

Posledných 40 rokov bolo pre slovenský národ zase smutných. No napriek veľkým obmedzeniam totalitného režimu veriaci nadalej prichádzali hľadať pomoc a oporu na Levočskú Horu. Jej význam ako pútnického miesta ešte viac stúpol, keď Sv. Otec 26. januára 1984 vyhlásil tamojší chrám za baziliku minor.



Jedna z piatich kaplniek pri ceste na Mariánsku Horu



Pútnici zo Spiša pri prameňi na Mariánskej Hore

Po páde totality nastali konečne normálne pomery aj na Mariánskej Hore. Mohli sa postaviť hygienické zariadenia - dovtedy nepovolené - a pre masy pútnikov bol v r. 1990 pred bazilikou postavený moderný oltár, ktorý je k dispozícii po celý rok. V tom istom roku sa konala najväčšia púť v dejinách Mariánskej Hory. Zúčastnilo sa jej asi 400.000 pútnikov, ktorí sa prišli podakovať Matke Božej za úsvit slobody, obnoviť svoju vieru a do ďalších rokov načerpať duchovných sil.

Vráťme sa ešte k soche Panny Márie umiestnejenej v hlavnom neogotickom oltári v bazilike. Pochádza zo začiatku 16. stor., je vysoká 148 cm a jej autorom je neznámy umelec. Socha predstavuje Panu Máriu v okamihu zvítania sa so sv. Alžbetou. Neskôr jej asi z nevedomosti vložili do rúk kráľovské žezlo, vytvorené v barokovom slohu. Keďže sa na základe prísneho vyšetrovania zistilo, že na orodovanie Panny Márie na

Levočskej Hore sa stali udalosti majúce charakter zástrakov, spišský prepošt a jágerský biskup Juraj Bársány vyhlásil túto sochu v r. 1761 za milostívú.

2. júla 1900 bola socha Madony slávnostne korunovaná. Zlatú korunu väžiacu 55 dkg darovali Košičania. Z Košíc ju s veľkým počtom veriacich priniesol slávnostný sprievod 130 dievčat. Žiaľ v novembri 1934 túto korunu ukradli. Dnes má socha Panny Márie dávnejšiu barokovú korunu, zhotovenú zo striebra a pozlátenú.

Poznamenajme ešte, že na svahu Mariánskej Hory vyviera prameň, pri ktorom bola v r. 1901 postavená neveľká kaplnka. Aj keď o neobvyklosti prameňa neexistujú žiadne viero hodné správy, ľudia veria v jeho zázračnú moc a počas pútí si z neho prichádzajú načerpať celé davy pútnikov. Ostatne nenadarmo sa hovorí, že viera a hory prenáša.

Sprac.: J.S.

KRÁTKO Z ORAVY

Medzinárodný deň detí v jablonskej gmine prebiehal v tomto roku v znamení športových podujatí. Svoje hry a preteky mali všetci - od najmladších po žiakov lýcea. 1. júna zvláštny autobus dojazol do Jablonky vyše 300 žiakov predškolskej výchovy, kde im organizátori pripravili rôzne športové a spoločenské hry, zabezpečili im chutné pohostenie a dokonca vystúpenie detského divadielka Rabcio z Rabky. V ten istý deň športová reprezentácia jablonského lýcea súperila na školských ihriskách s tímom trstenského Gymnázia M. Hattalu. Na záver profesori oboch škôl hodnotili pri vatre športové výkony svojich žiakov.

Dve veľké školské investície začal v tomto roku realizovať Gminný úrad v Jablonke. Jednou je pristavba k škole č. 1 v Jablonke (je už vybu-

dované prízemie), ktorá svojimi rozmermi nie je o nič menšia ako jestvujúca škola, a druhou je úplná prestavba základnej školy č. 1 v Podvilku. Tam zbúrali skoro celú starú budovu a na ponechaných základoch a časti prízemia už vybudovali prvé poschodie. Murárske práce napredujú veľmi rýchlo. Podvŕšania asi chcú postaviť novú školu ešte pred začiatom tohto školského roka. Na obidve stavby prispievajú obyvatelia obcí a mestne urbárske spolky.

III. ročníka oblastnej amatérskej prehliadky v prednese poézie a prózy slovenskej katolíckej moderny nazvanej Dilongova Trstená sa zúčastnila žiačka jablonského lýcea Katarína Knapčíková z Hornej Zubrice. 30 recitátorov zo Žiliny, Púchova, Dolného Kubína, Trnavy, Námestova a Trstenej súťažilo v 3 vekových kategóriách. Medzi nimi si celkom dobre počínala naša Kaťka. Získala diplom a zvláštnu pochvalu za duševné spojenie s recitovanou básňou. Podakovanie patrí tiež Milanovi

Kulaviakovi a Boleslavovi Bogaczovi, ktorí našu recitátorku sprevádzali a povzbudzovali v Trstenej, ako aj predsedovi Obvodného výboru Spoločnosti na Orave Róbertovi Kulaviakovi za vybavenie všetkých záležitostí spojených s jej cestou na Slovensko.

Lýceum v Jablonke rozširuje družbu a spoluprácu s Gymnáziom M. Hattalu v Trstenej. 13. mája tr. sa osláv 125. výročia založenia tejto trstenskej školy zúčastnila delegácia profesorského zboru z Jablonky. Sú tiež organizované priame stretnutia žiakov. V dňoch 17.-19. júna tr. bola v Trstenej na návšteve I.D trieda jablonského lýcea, ktorej slovenskí kamaráti pripravili zaujímavý kultúrno-oddychový program. Zahŕňoval o.i. prehliadku školy, oravskej priehrady, oravského televízneho vysielača Magura a ďalších kultúrnych, historických, ale aj prírodných zaujímavostí na Orave. Samozrejme nechýbali ani športové hry, vatra a spoločná diskotéka.

EUGEN MIŠINEC

V RYTME PRÍRODY

Bolo krásne májové predpoludnie, keď som navštívia peknú oravskú dedinu, v ktorej žijú naši krajania - Oravku. Moje prvé kroky viedli k perle oravskej sakrálnej architektúry, k historickejmu drevenému kostolu. Veď kde možno strelní najviac krajanov, ak nie na nedeľnej omši? Schádzajú sa tu zo širokého okolia, lebo k fare, rovnako ako k dedine, patrí až deväť osád.

Oravka je roztratená po okolitých kopcoch napravo aj naľavo a navštíviť ju celú za jeden deň nie je možné. Vedela som však, že krajanské hnutie je v súčasnosti sústredené na Studžonkach a Slovákov po iných osadách nemám čo hľadať.

Aké však bolo moje prekvapenie, keď som navštívia richtára Jozefa Grobarčíka, ktorý nás Život odoberá už dlhé roky a pozorne sleduje celú činnosť Spoločnosti. Trochu nesmelo som sa opýtala, či sú to len sympatie, alebo niečo viac, a odpoved znela:

- Moji rodičia boli Slováci, otec pochádzal z Horejnej Zubrce a matka z Oravky. Ja sa tiež cítim Slovákom.

Teraz už pochybujem, či by sa takýchto jednotlivcov nenašlo v Oravke viac. Keby sme však hľadali podľa tradičného klúča - kto číta Život, ten nás podporuje, tak asi nie, lebo v dedine odoberajú len 4 časopisy.

Príčina?

Keby tá Oravka nebola taká veľká. Má sice len 231 čísel, ale niekoľkokilometrové vzdialenosť. Ľudom sa nechce ani zbierať predplatné, nie ešte vyvíjať nejakú činnosť. Je to paradoxné, ale ani bývalý predseda MS Anton Grobarčík nedostáva Život.

- Nikto za mnou neprišiel a ja už nemám sily hľadať ľudí - hovorí.

Krajan Grobarčík ešte dnes schováva vo svojich dokumentoch listinu, s ktorou obehol všetky osady, či rodičia chcú vyučovanie slovenčiny.

- Viete, že som zozbieral asi 80 % podpisov? Polovica týchto krajanov už leží na cintoríne a s nimi zmizla z Oravky aj slovenčina. Rodičia radšej deti zapisujú na nemčinu, lebo dúsajú, že to deťom pomôže hľadať si zamestnanie za hranicami.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho americkejho divadelného a filmového herca, ktorý sa prednedávnom dožil sedemdesiatky. Zahral vo vyše sto filmoch a k najznámejším patria: Viva Zapata, V prístave, Kmotor, Posledné tango v Paríži, Štvrtice, Queimada, Vzbura na Bounty a iné. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Pre najlepších vyžrebujueme knižné odmeny.

V Živote č. 6/94 sme uverejnili fotografiu Johna Waynea. Knihy vyžrebovali: Ján Marecký z Katovíc, Jozef Špermoga z Kacvínna a Júlia Kovalová z Rabky.

Richtár J. Grobarčík zasa vidí príčinu inde. *Tam, kde sú bohoslužby po slovensky, ľudí to príťahuje. My sme nikdy nemali omše po slovensky. Mnohí z nás, však chodili do slovenskej školy.*

Treba využiť príležitosť

S richtárom Slovákom sa na Orave a Spiši tak ľahko nestretнемe. J. Grobarčík "velí" dedine už šiesty rok a veľmi rád by sa zapojil do krajankej činnosti, keby nejaká bola. Sám na organizovanie nastačí, zaneprázdní ho jeho funkcie. Škoda, že to nikto z našich aktivistov ešte nevyužil. Ľudí, ktorí vidia význam národnostných menšíň v euroregiónoch, nie je vela.

- Keď stále hovoríme o jednotnej Európe, zišlo by sa propagovať aj slovenčinu, ako jazyk našich susedov.

Asfaltová Orava

Prvoradým cieľom takmer celej Oravy je sprístupniť všetky cesty k domom a objektom, ktoré občania využívajú. O to sa snaží aj richtár Grobarčík. Oravka má jednu z najhorších situácií. Keďže sa finančne prostriedky rozdelujú podľa počtu obyvateľov, Oravka vela nedostáva. A cest je neúrekom. Stavajú ich už štvrtý rok, a to za výdatnej pomoci občanov.

- Čo som ja už nervov stratil pri tých cestách - staňuje sa richtár. - Treba ľudí presviedčať, prosiť, a predsa sa nájdú takí, čo nedajú zo svojho pozemku ani meter.

Oveľa ľahšie to bolo s telefónmi. Dostali hojnú dotáciu a jednotliví účastníci platili len symbolickú sumu. V najbližšom období sa však Oravka chystá na novú telefónnu centrálu, s ktorou to už bude horšie. Chceli by sa oddeliť od pretaženej Jablonky a pri tejto príležitosti zvýšiť aj počet účastníkov. Nová ústredňa by bola umiestnená v budove hasičskej zbrojnice.

Kostol si chránia ako oko v hlave

- Volakedy bolo u nás vela požiarov - hovorí richtár - a hasiči mali čo robiť. Až trikrát bol ohrozený aj kostol. Preto sme minulý rok v lese postavili vodnú nádrž, z ktorej je voda zavedená

až ku kostolu. Vodná nádrž okrem toho slúži aj ako zdroj vody pre dedinský vodovod.

Oravčania si uvedomujú historickú hodnotu svojej kultúrnej pamiatky a okrem toho, že ju chránia, vidia v nej aj lákadlo pre turistov. Voľakedy ich bolo v Oravke veľa, ľudia si mohli vybrať, komu ponúknu svoj príbytok. Teraz zíva prázdnotou i jediné rekreačné stredisko v dedine.

Malebné Studžonky

Neveľká osada, centrum krajanského života, je ukrytá ďaleko za lesom a podľa novostavieb vidieť, že sa tu ľudia ešte stále natrvalo usadzujú. Podľa historických prameňov to mala byť samostatná dedina v hustých lesoch opradených legendou o zbojníckej pivnici, ktorá sa skrýva v starej jaskyni. Tá svoje skalné brány otvára raz do roka - na Kvaternu nedelu. Vchod do tejto jaskyne je dnes zapadnutý a s ním zapadá aj legenda.

Obyvateľia si tu žijú spokojným životom, ďaleko od rušných centier, ktoré poznajú len z výjazdov za prácou. Donedávna ich so svetom nespájala ani cesta. Ľudia sa za niekolko storočí naučili ťať po svojom, nezávisle od iných. Tak je to aj s krajanmi. Muži na čele s predsedom V. Otrembiakom si sedia na májovom slniečku a vyhrievajú sa. Ženy sú sústredené u ktorosi susedy a trochu staršia mládež popíja pivo u W. Bryju. Každý si rieši vlastné problémky.

Keď bol za predsedu MS zvolený krajan Otrembiak, vôbec sa s činnosťou neušúval až "dole". Prenajal u seba klubovňu, ktorú však koncom minulého roka zrušili, lebo bolo treba za ňu platiť vysokú daň. Teraz nie sú aktívni, vraj preto, lebo nemajú klubovňu.

- A okrem toho, nemáme začať organizovať nejakú činnosť. Máme vynikajúcich muzikantov, ale hrávajú s Jablonkou, lebo nemáme hudobné nástroje - hovorí predseda MS.

- Prečo máte len 4 Životy? - kladiem chúlostívú otázkou.

- Lebo k nám nechodí pošiarka, ktorá chce za jeden kus tisíc zlotých.

Tak pre istotu, aby predseda nemusel Životy roznášať, ani nevyzbieral predplatné. Nádej všetci kladú do nového člena výboru Z. Kulmana. On sa však vyhovára, že nemá čas. Jeho manželka Gražina je dopisovateľkou nášho časopisu a slúbila, že od jesene budú aktívnejší.

Záujem o činnosť v MS prejavili aj manželia Bryjovci a Kozákovci. Majú školopovinné deti a myšlienka vyučovania slovenského jazyka sa im celkom zapáčila. Na rodičovskom združení sa o tom porozprávali s riaditeľkou. Veľmi vďačne si predplatili Život a zaviazali sa, že ako prvú ukážkovú akciu v tomto roku urobia vatru s opekaním barana a so slovenskými piesňami.

To je tiež jeden zo spôsobov, ako kultivoval a povznášať slovenské tradície. Krajanské hnutie v Oravke ani propagovanie Života by sa malo obmedzovať len na jednu časť dediny. Určite sa nájde spôsob, ako vyriešiť jeho doručovanie všetkým záujemcom.

S Oravčanmi som sa lúčila s veľmi príjemným pocitom. Dodržia však svoj slub a nesklamú?

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ



OHROZENÉ BOHATSTVO

Odporu sa zakázať ažie odvodovanie rašelinísk vrchoviskového typu, vzhľadom na ich jedinečnú prírodnú hodnotu. Komisia pripravila možnosť ažie aby na odvodnených rašeliniskách po dobu 1 roka; v priebehu tohto obdobia je potrebné pripraviť podmienky pre zastavenie ažie aby. Komisia zároveň upozorňuje na nevyhnutnosť súmej rekultívacie významných plôch...

(Z užesenia Komisie pre ochranu životného prostredia Senátu PR po zasadnutí in situ 15.-17. apríla 1994)

Oravské a podhalianske rašeliniská sú od určitého času a zvlášť v súčasnosti, v centre pozornosti ochrancov prírody. Nachádzajú sa na území európskeho rozvodia Baltského a Čierneho mora, medzi Chyžným, Jablonkou, Pekelníkom, Czarnym Dunajcom a Podczerwonym. 12 vzácnych rašeliniskových lokalít v kotline obklopanej Tatrami, Gorcami a Babou horou sa rozprestiera na rozlohe okolo 1.000 ha. Najväčšie z nich tzv. Puščina Wielka má 500 ha a najmenšie pri Ludźmierzi iba 6 ha. Podľa znalcov a publikovaných materiálov oravské a podhalianske rašeliniská vznikli asi pred 9-10 tisícami rokov a sú najväčším a najcennejším prírodným územím tohto druhu nielen v južnom Poľsku, ale v celej strednej Európe. Dodnes sa tam zachovali pomerne veľké ložiská prvotných rašelinísk a navyše je toto územie prirodzenou retenčnou vodnou nádržou.

Dnes je Oblast oravsko-podhalianských rašelinísk - ako sa oficiálne nazýva toto územie - väčšinou ohrozená. Rozmáha sa extenzívna, priam priemyselná ťažba rašeliny, o ktorú majú záujem aj zahraniční odberatelia. Kým dávnejšie rolníci kopali len nevelké množstvo rašeliny a používali ju na vykurovanie svojich domov, dnes do týchto lokalít prišli bagre Závodu na spracovanie rašeliny LAS z Czarnego Dunajca, ktorý onedlho skončí ťažbu tohto cenného nerastu na ploche 100 ha. Ochrancovia prírody, obzvlášť Liga ochrany prírody v Novom Sączi a Ekologickej klub Karpaty v Zakopanom apelujú za záchranu Oblasti oravsko-podhalianských rašelinísk a to ustanovením chránenej prírodnnej oblasti vymedzenej cestami Chyžné - Jablonka - Pekelník - Czarny Dunajec - Podczerwone - štátne hranica so Slovenskou republikou. Okrem toho by 12 rašelinísk malo mať štatút prírodných rezervácií.

Park za uhlie

Majiteľmi oravských a podhalianských rašelinísk sú lesné urbárske spolky a

prijali s úsmievom a dožadovali sa hmatateľnej náhrady za ťažbu, a sice niekoľkých ton uhlia ročne pre každého majiteľa. Keďže sa ukázalo, že na zriadenie chránenej prírodnnej oblasti je k dispozícii iba dobrá vôľa a nie finančné prostriedky, uhlie im neslúbili.

Nedať sa obalamútiť

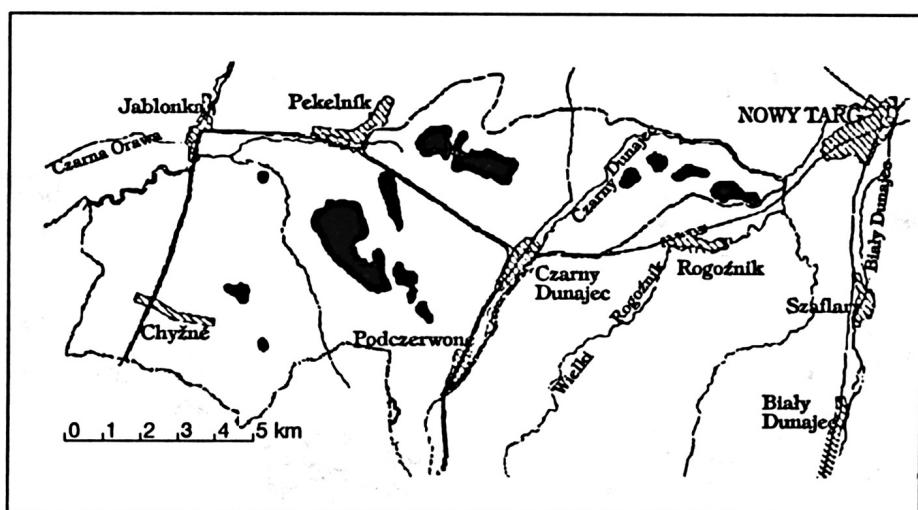
Nedôverčí rolníci tento zvrat často opakovali. A mali prečo. Po prve - v miestnosti, v ktorej bola schôdza, visela veľká mapa s vykreslenými hranicami budúcej chránenej oblasti. Zarazilo ich, že nikto s nimi túto záležitosť nekonzultoval. Po druhé, rolníci v snahe majetkovo-právne usporiadali svoje pozemky poplatili už notárstvu za založenie pozemkových kníh nemalé peniaze. Po tretie, nikto im vlastne poriadne nevysvetlil, čo vlastne znamená chránená prírodná oblasť. Po štvrté, asi môžu ťažko očakávať adekvátnie odškodné. Po piate, ťažba rašeliny, prenajímanie časti pozemkov závodu LAS, ale aj zber rašelinového machu je pre týchto ľudí zdrojom dodatočných príjmov, ktorých by sa neradi zriekli. Viacerí súhlasia s ochranou rašelinísk, proti parku či rezervácii však majú výhrady.

Zdá sa, že problém je len započatý. Rozhovor a presvedčanie len niekoľkých majiteľov, čo ako naklonených ochrane Oblasti oravsko-podhalianských rašelinísk, bez získania súhlasu všetkých, niekoľkostu vlastníkov, nemôže priniesť rýchly a očakávaný výsledok. Samozrejme myšlienka stojí za to, aby sa táto chránená oblasť vytvorila a slúžila ďalším generáciám. Nemôže sa to však stať na úkor rolníkov.

Velkolepý návrh zriadil na oravsko-podhalianských rašeliniskách chránenú prírodnú oblasť je komplikovaným a zdĺhavým predsačzatím, zatiaľ je toto zákutie príťažlivým miestom na vývoz rôzneho odpadu, najmä priemyselného. Darmo budeme pripravovať ďalekosiahle plány, keď nevieme zadbať ani o základnú čistotu prostredia.

EUGEN MIŠINEC

Rozmiestnenie oravsko-podhalianských rašelinísk



PRINÁŠAŤ LUĎOM RADOŠT

Sú miesta, ktoré vyžarujú zvlášne čaro, pokrývajú rovníky námosom nehybnosti a zabudnutia, vyvolávajú netlmené dojatie a pokornú úctu.

Pod špicatými Tromi korunami - strážnymi vežami Pienín - leží mäkká trávnatá niva. Z jednej strany ju ohraničuje dravý Dunajec, z druhej zalesnený svah a z tretej chudorlavé rameno riečky Lipník. Za ním sa týčia tajuplné mury Červeného Kláštora, kde vraj strašia bezhlaví mnisi.

Je to jediné miesto na slovenskom brehu Dunajca, z ktorého vidieť širokú panorámu vybielených skalných stien zložených väčšinou z jurských a triaských vápencov.

17.-19. júna 1994 práve tu zaznievajú slávnostné fanfáry 18. Zamagurských folklórnych slávností.

- Chceme prinášať luďom radosť - hovorí riaditeľ Regionálneho kultúrneho strediska v Poprade, Viktor Majerik. ZFS majú za sebou bohatú história. Už od počialku sa snažili odzrkadliť stav folklórnych tradícií v regióne a povzbudiť ľudových umelcov. "Tohoročné ZFS sa konajú v čase, keď si pripomíname Medzinárodný rok rodiny", píše Viktor Majerik v programovom bulletine 18. ZFS, "(...) Rodina spoločne pri práci, oddychu i zábave - to je ústredný motív programov 18. ročníka ZFS."

Krojované plte

V sobotu, 18. júna, visí nad Červeným Kláštorom ťažké oceľové nebo. Dotieravý vietor veští búrku. Zvlášne, že práve v Pieninách, ktoré podla klimatológov patria k najteplejším a najpríjemnejším horám v Západných Beskydach. Krojovaní účinkujúci sa zhromaždujú na pltníckom prístavisku. Pltníci v modrých súkenných lajbličkach skladajú plte z nákladného auta.

- Bude ich dvanásť - kričí jeden.

- Do každej sa zmestí pätnásť ľudí - pridáva sa druhý. Najrýchlejšie sú deti zo súboru Flisoček, skáču do plte s výskotom, šturchajú jeden druhého, tlačia sa na drevencích laviciach.

- A viete plávať? - pýta sa pehavý mladenc s plochým klobúkom.

Na splav sa najviac tešia deti zo súboru Flisoček



- Načo? Vedja sa vozím! - smeje sa pltník a nabera drevencou ťrdou vodu, ktorou pokrstí mladých tanecňákov. *- Jašek, ved ich nelej! Samé podrastú* - smeje sa jeho súzaty kolega.

Na hladine Dunajca sa začína formovať farebný had. Dvanásť pltí, každá si spieva niečo iné, každá hýri inými farbami. Tako prebieha netradičné otvorenie 18. ZFS. Splav končí v prístavišti Červeného Kláštora, kde účinkujúci začínajú zapelať spoločný vrkoč tanov a piesni - privítanku.

Široké zázemie

- Želáme si, aby sa krása, ktorú folklórne súbory prinášajú, nevytratila z nášho života, aby si ľudia opäť našli cestu k sebe - prihovára sa účastníkom starosta obce Červený Kláštor, Karol Rozmuš. *- Dúfame, že pod majestátnym dohľadom Troch korún strávite príjemné chvíle.*

Organizačný štáb má v oblasti Zamaguria široké zázemie. Okrem Viktora Majerika a Karola Rozmuša k nemu patria Július Lojek, primátor mesta Spišská Stará Ves, Jozef Hrabín, prednosta Obvodného úradu v Spišskej Starej Vsi, Štefan Danko, vedúci Pieninského národného parku, Jozef Michlik, náčelník Hraničného oddelenia v Červenom Kláštore. Na tohoročné slávnosti v Zamagurí sa prišiel pozrieť aj Jozef Prokop s manželkou, vedúci Oddelenia pre národnostné menšiny Ministerstva kultúry SR.

Hlavnými sponzormi podujatia sú: Súkromný spolok pltníkov na Dunajci, firma Frutolino z Košíc a správa Pieninského národného parku.

Jarmočné mravenisko

Z kláštora vede k drevenej amfiteátru reťaz jarmočných stánkov, v ktorých rozvoniacajú medovníkové srdcia, pražená kukurica, klobásy... Medzi krojovanými účastníkmi, ktorým horia líca od trémy, sa predierajú milovníci folklóru (niektorí precestovali pol Slovenska) so spacákmi a stammi, holandskí turisti s fotoaparátmi, popradskí vojaci, ktorí majú do civilu už len niekoľko dní...

Chvíľu trvá, kým sa toto nepokojuňe mravenisko usadí v hľadisku amfiteátra. Pod jednou



Pieninské Tri koruny - strážne veže Zamaguria

strechou - pod takým názvom sa začína druhý program ZFS, ktorý predstavuje vystúpenia rodín, čiže prierez generácií holdujúcich ľudovej piesni a tancu. Odkiaľ? Z celého Slovenska, ale najmä Zamaguria a blízkeho okolia: Červeného Kláštora, Žakoviec, Kežmarku, Ždiaru ... Škoda, že chýba nejaká krajanská rodina zo Spiša, alebo Oravy, napríklad rodina Majerčákovcov z Novej Belej. Možno budú mať šancu na budúci rok...

Bezhlavý mních a mokrá noc

Búrka sa zbiera celé poobedie a nakoniec vybuchne zlostnými krčmi, hromami, bleskami tesne po skončení druhej časti sobotňajšieho programu. Všetci hľadajú útočisko v stanoch, alebo vlnkých muroch Červeného Kláštora. A čo bezhlavý mních? Kedysi vraj strašil rybárov pri Dunajci, vyhral sa, že ich o zem otrepe. A vystrájal tak dovtedy, kým mu jeden šuhaj nepriňiesol tabuľku, grilík a prikázał, aby napísal vlastné meno. Keď to mních urobil, mládenec s handičkou v deviatich vodách namočenou jeho meno zmazal.

Večer v slabom daždi a hustej trne pretkanej len svietielkovaním mušiek - svetlišiek začína nočný program Od kolísky po kolísku. Súbory z rôznych kútov Slovenska zachytávajú významné momenty zo života ľadovca - krst, deťské hry, mládenec a dievocký vek, svadbu. Vďaka trom pódiám a perfektnej svetelnej synchronizácii má divák pocit, že sleduje jednu životnú niť, jeden osud. Hovorí sa, že v Zamagurí sa správny muzikant pozera na tanecníka a podľa

Posledné ladenie pred vystúpením





Nedečká Veselica tancuje na nádvori Červeného Kláštora

neho hrá. Kým má chuť tancovať, nástroj nepustí z ruky. Takej zásady sa pridržiavajú aj účinkujúci - tancujú, spievajú a hrajú, pokiaľ ich hľatájú oči divákov.

Nedeľná škola s Veselicou

Po ďakovnej omši za nositeľov tradícii sa na drevenom amfiteátri rozlieha cengot školského zvončeka. V nedeľu? Nuž nie je nedela ako nedeľa a škola ako škola. V Červenom Kláštore sa rozhodli hrať na školu detské folklórne

súbory. Nie však pod prísnym dohľadom učiteľov, ale v rytmie rezkej ľudovej muziky. Slovákov v Poľsku reprezentuje pod Tromi korunami nedečká Veselica. Autobus, ktorý ju priviezol, prenajal Ústredný výbor našej Spoločnosti. A tak sa medzi krojmi ostatných detí objavujú aj široké červené sukničky a zelené súkenné lajblíky. Tie vraj svedčia o "kočiškom type" kraja, ktorý zaviedli zemepáni, aby na jarmoku mohli spoznať svojich poddaných.

- Na Zamagurských slávnosťach sme už boli dvakrát, - hovorí Žofka Bogacíková, viedúca súboru. A v poslednom čase bolo veru rušno. 8. júna sa Žofka so svojimi zverenkyňami, ktoré získali ocenenie na tohoročných Fašiangoch - Ostalkoch v Krempachoch, vybrať do Kežmarku. Pozreli si lyceum, starobylé mesto, kostol. Obetavý Kežmarčan Ladislav Kudžel im vybavil bezplatné vstupenky, zaplatil im obed v Základnej cirkevnej škole a ako keby toho všetkého nebolo ešte dosť, ochotne ich sprevádzal po všetkých pamätiyhodnostiach spišského mesta.

- Nabudúce by sme chceli ísť do Levoče, - preprádza Žofka - tam sa tiež máme na čo pozerať!

Tvorivý dialóg

Po daždi už nies sú stopy, zlovestné mraky sa vyzúrili, nahulákali. Spoza Troch korún páli silné slnko, nad zemou sa vznášajú belavé opary. Nedečanky majú trému, vedľa na drevenom pódiu nič neskúšali. Ako obstoja pred tolkým množstvom zvedavých očí? Vydržia s dychom?

Viktorovi Majerikovi sa páčia.

- Bolo by dobré, keby sme udržali túto spoluprácu a v budúcnosti ju rozšírili aj na iné podujatia, - hovorí. - Mohli by sa vytvoriť aj trvalejšie priateľstvá, napríklad medzi Veselicou a detskými súbormi zo Zamaguria - Flisocekom, Maguráčikom. V okrese Poprad je ich až 14!

Regionálne stredisko ochotne pomôže pri budovaní tvorivého dialógu s mestskými specialistami choreografie.

- Nie je problém zorganizovať stretnutie, na ktorom by sme si mohli vymeniť skúsenosti z nácvičovania - vysvetluje V. Majerik. O tom, že sa Veselica v Červenom Kláštore páči, svedčí aj čestné uznanie, ktoré jej odovzdávajú Nina Krigovská a Kornel Jurčo, režiséri "nedelnej školy".

Hranicný priechod v Lysej nad Dunajcom zatvárajú o siedmej, a tak všetci návštěvnici z druhej strany hranice musia opustiť roztancované predpoludnie skôr. Škoda, že práve v takýto výnimcočný deň nemohli pohraničníci urobiť výnimku.

Zelená lúka pod Tromi korunami si teraz bude musieť chvíľu oddýchnuť. Postarajú sa o to pracovníci Pieninského národného parku, ktorí sa zaviazali upratovať prírodu po skončení slávností. Kým sa do roka uskutočnia nové, už 19. ZFS, vyrastie nová tráva, vyrašia nové lístky...

Text : B. KLIMKIEWICZOVÁ
Foto: M. KLIMKIEWICZ

CYKLOTURISTIKA NA SPIŠI

Je čas dovoleniek, prázdnin, na Spiši vidno opálených turistov s batohmi, ktorí si odskočili z rušných tatranských hrebeňov, aby tu našli chvíľu ticha a oddychu. Ale aj domácim sa občas žiada vydýchnuť si od ťažkej namáhavéj práce na poli a ponoriť sa do šumu lesa, alebo si pozrieť krajinu z výšky niektorého spišského vrchu.

Mierne zvlnené pohorie Spišskej Magury a Spišských Pienin - Hombarkov, množstvo lesných ciest, rovné nivy Bialky a Dunajca poskytujú výborné podmienky pre cykloturistiku, čiže turistiku na bicykli.

Z histórie

Prvý bicykel skonštruoval Škót Macmillan v r. 1839. Neskôr tento dopravný prostriedok zatláčajú do úzadia automobily. Koncom 60. rokov 20. storočia však bicykel znova prežíva svoju renesanciu. Zapína ulice mnohých európskych veľkomiest (známy je napríklad holandský Amsterdam) a obyvatelia mu dávajú prednosť najmä kvôli pohotovosti v čase najväčšej dopravnej špičky. Primátor anglického univerzitného mesta Cambridge napríklad kúpil niekoľko desiatok bicyklov a rozdal ich medzi svojich obyvateľov len preto, aby spopularizoval tento

dopravný prostriedok v svojom meste. V poslednom čase sa svetom šíri nová módna vlna - cykloturistika. Súvisí so vznikom horského bicykla v Amerike, ktorý po krátkom tažení dobýva celý svet.

Cykloturistika na Slovensku

Aj na Slovensku stúpa počet príaznivcov tohto športu. Začiatkom 90-ych rokov bol v rámci Klubu slovenských turistov založený Zbor cykloturistiky, ktorého predsedom je Alexander Haas. Organizujú sa kurzy inštruktorov cykloturistiky, získavajú výkonnostné odznaky cykloturistiky tzv. VOCT. V slovenských národných parkoch sú vyznačované cyklotrasy, ale sú aj miesta, kde je vstup s horským bicyklom prísne zakázaný.

Na Spiši sa nachádza niekoľko lokálnych prírodných rezervácií (Kramnica, Zelené skalky Modrá dolina...), ale ani Spišské Pieniny, ani Spišská Magura nie sú chránené ako celok. Cykloturista sa teda môže pohybovať voľne. Nie je odkázaný na iný dopravný prostriedok, je mobilnejší ako peší turista, má priamy kontakt s prírodou, za rovnaký čas môže obsiahnuť viac zážitkov.

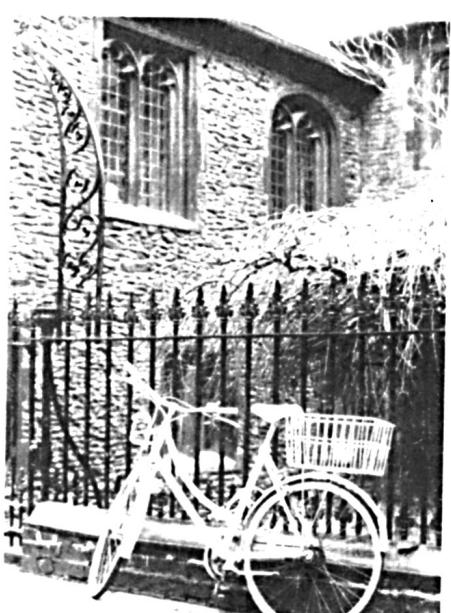
Cyklotrasy pre majiteľov horských bicyklov

Na Spiši si prídú na svoje majitelia horských, ako aj obyčajných - mestských bicyklov. Horskí cykloturisti môžu využiť tieto trasy:

1. Čierna Hora od Jurgova - Repiská-Brijov Potok - Pavlíkov vrch - Vyšné Lapše

DOKONČENIE NA STR 23

V anglickom Cambridge sú bicykle na každom rohu. Foto M. Klimkiewicz





Pri husliach a piesni plte ožívajú



A. Mačutek (sprava) s autorkou článku a pltníkom Jankom

FLISÁCI - RIEČNI JUNÁCI

Prielom

Bizarne a šibalske Pieniny, dlhé len 12 km, široké 4 až 5 km a skladajúce sa z troch častí - Spišských Pienin (Žiar 879 m.n.m.), Veľkých Pienin (Tri koruny 982 m.n.m.) a Malých Pienin (Vysoká 1052 m.n.m.) - ukrývajú v svojich útrobách vzácny skvost - prielom Dunajca. A s ním aj pltničenie, dravú riavu, vodnú hučavu, pltníkov, ich korenisté žarty, rozvetvujúce sa legendy, drsný a rýdzí spôsob života.

Ako vznikol prielom Dunajca? Ľudoví rozprávači sa náruživo zhodujú v tom, že Dunajec si kedysi dávno - pradávno tiekol okolo Starej Ľubovne a na mieste Spišskej Starej Vsi si vylíhalo jazero zahradené skalami. Keď divokí Tatári zaútočili na Spiš, Pán Ježiš zoskal z neba blesk a pôučil s ním zarachotil v skalisku, až sa na drobné kusy polámal. Voda s úľavou vytiekla a zatopila tatárske vojsko až do posledného muža.

Prefíkaní mnísi a rybár Čupka

Archeologické nálezy dokazujú, že človek sa v okolí Dunajca usadil už v paleolite. Historici sa domnievajú, že už v 3. a 4. storočí n.l. sa po Dunajci plítili Rimania. Tento druh plavby však hojnejšie rozšírili až mnísi z Červeného Kláštora, najmä po zákaze lovenia rýb z brehu, ktorý na nich uvalil nedecký a czorsztyński pán. Dunajec sa od strieborných rybích chrbotov len tak leskol. A to vraj preto, že raz rybárovi Čupkovi skočila na návadu obrovská ryba s kráľovskou korunou. Bol to losos - kráľ vodných zvierat. - *Rybár by nemal chytia na udicu krála* - povedal si Čupka a hodil lososa späť do vody. A odvtedy sa vraj v Dunajci plaví len rýb, že ani jeden rybár neodíde s prázdnou udicou.

Mnísi chytali lososy najprv na palicu, do košika a do ruky. Plte sa však ukázali oveľa praktickejšie. Kedže lososy plávali proti prúdu, mohli ich väbiť roztrúsenými omrvinkami v sieťach pripojených k plavidlám. V prístavisku malí vždy bohatý úlovok. Tí bojovnejší chytali ryby rovnou ná vidly. Drevené plte museli byť preto stabilné a spoľahlivé. Mnísi ich zhотовovali z vydlabaných kmeňov tak, aby sa nikdy neprevrhli.

Z rybárenia turistická atrakcia

Ako turista si údajne prvý zaplnil slovenský vedec Jakub Buchholz v 80-ych rokoch 18. storočia. Po ňom si túto skvelú zábavu zopakovali v r. 1815 nedeckí grófi spolu s hordou svojich samopašných priateľov. *Viva!* Nech žije to vodné kolísanie, napínavé rútenie sa v zovretí skalných stien! H. Kratter prie v r. 1842 o turistickom splave ako o všeobecne rozšírenej zábave.

Život na Dunajci, blízky kontakt s riekou, pranie, rybárenie, kúpanie vytvorili mnoho vodných zvykov, povestí a rozprávok. Vodníci vraj na jarmokoch trestali lakomých kupcov falosnými peniazmi, ktoré sa menili na rybie šupiny. Na Juraja, keď zem vstávala po zimnom spánku, púšťali sa dolu s čerenou riekou venčeky. Beda, ak nejaký z nich chytí zelený vodník. Zamenil sa na sumca, šup, a už ho nebolo!

Tragédia pod Bielou skalou

V r. 1932 je vyhlásený Pieninský národný park ako prvý pohraničný park v Európe a druhý na svete. Turistickému pltníctvu to neprekáža, v r. 1938 sa už skladajú prvé pltnícke skúšky. Rozvoj napriekuje milovými krokmi ešte aj počas 2. svetovej vojny. Horšie je to s lososmi. Tie sa v rieke prestávajú triel niekedy okolo r. 1952. Miesto nich sa nasadzuje hlavátko.

Hučiaci, rozvírený a nespútaný Dunajec si vyžiadal aj svoje obete. K najväčšej tragédii došlo v r. 1960, keď štiera pltníci prevážali 43 žiakov z Nowej Huty na dvoch pltiach. Na rieku vyplávali pri zvýšenej vodnej hladine. Keď pod Bielou skalou na plť vyskočila rozbúrená vlna, deti pošli panike a začali z nej vyskakovať do valiaceho sa Dunajca. V rozbúrených vodách zahynulo 16 žiakov, učiteľka Romualda Slaboníška a jeden pltník.

Podnikat na vlastnú päť

Dunajec nenesie len plte, nezaplňia rybárske siete, neperie biele plátené koše a súkenné portky. Hradí, rozdeľuje, jeho prúdnicom prebieha poľsko-slovenská štátна hranica. Dnes sa už turisti môžu svojočne rozhodnúť, či sa dajú zlákať slovenským, či poľským splavom.

Poľský je dlhší - začína v Sromowciach Wyżnych a končí až v Szczawnici, čo trvá 2,5 až 3 hodiny. Slovenský začína v Červenom Kláštore, končí v Lesnici a má 9 km. Na Slovensku sa bleskovým tempom začal rozvíjať až po revolúcii v r. 1989. Anton Mačutek, vedúci Súkromného spolku pltníkov na Dunajci, však začína oveľa skôr. Na rieke sa už pltí 12 rokov a nejedno si veru preskákal. Dunajec dá zabrať, brúsi ostré skaly ako šmirglový papier. V r. 1989 sa osem chlapov spod Pienin rozhodlo, že si kúpi nákladné auto a začne podnikať na vlastnú päť. Kto pozná rieku lepšie ako oni, čo sa odchovali na jej brehoch, čo ešte za mladi skúšali členkami jej ľadové vody? Teraz má spolok 15 pltí a 30 zamestnancov.

Čo flisák, to vychýrený rozprávač

Viete odkiaľ pochádza slovo flisák? Z nemeckého fluß, čo znamená rieka, tok, prúd.

Správni pltníci musia byť odchovaní Dunajcom a Pieninami, teda predovšetkým gorali. Okrem toho príma chlapí do partie, ktorí by nemali šetriť vtipom a pikantnými historkami.

- *A musia vedieť piť* - smeje sa Anton Mačutek. Najhoršie, že potajomky, pretože miestni policajti na nich dávajú pozor a majú vždy po ruke povestné balóniky. Ak nejakého pltníka chytia potrundženého, hned mu berú pltnícky preukaz. A ten sa získava na základe skúšok po pltníckom kurze, ktorý organizuje Štátna plavebná správa Žilina.

- *Kedysi bolo tak* - spomína si Anton Mačutek - že pltník musel jazdiť tri roky vzadu, aby sa dostal dopredu. Teraz stačí len 30-40 jazd. My to robíme inak: keď si dobrý, ideš, keď nemáš pltníctvo v krvi, jazdy ti nepomôžu...

Plavebné schopnosti tvoria len polovicu pltníckovej duše. Tá druhá súvisí s dlhočíznymi chodbami predstavivosti a životnosťou neustále množiacich sa nápadov. Odkiaľ sa berú vychýrené flisácke legendy? Väčšina sa liahne práve v tejto spoľahlivej výkrmni bujnej fantázie. Medzi najpopulárnejšie patria tie o Troch korunách, zakliatych mníchoch, Jánosíkovom skoku. Hoci udatný zbojník z Terchovej v týchto končinách nikdy nezbýhal, pltníci sa rozhodli, že si z neho urobia verného spoločníka aspoň v príbehoch. Dodnes s obľubou hovoria, že ten, kto chcel byť členom jeho družiny, musel preskočiť Jánosíkov skok...

Nečestná konkurencia

Na slovenskej strane pôsobia teraz štyri pltnícke firmy: tri súkromné (Súkromný spolok pltníkov na Dunajci, Solár-Simonik, Petrík) a družstvo z Červeného Kláštora. Všetci sa dohodli na spoločných cenách - 80 SK (deti 40 SK) platia Slováci, 100 SK Poliaci a turisti zo západu 150 SK.

Medzi firmami však napriek tomu začala vznikať nezdravá konkurencia. Tí, čo si nevedia získať zákazníkov kvalitou, zrážajú cenu. Najhoršie je však, že podplácajú recepcných tatranských hotelov a turistických sprivedovcov.

- *To nie je čestné*, - hovorí Anton Mačutek - to by sa nemalo robiť!

Slovenský splav končí v Lesnici a odťaľ turistov dováža naspäť autobusová kyvadlová preprava. Tí zámožnejší sa môžu rozhodnúť pre taxík a športovejšie naloženie pre bicykel, ktorý si môžu požičať priamo na mieste. Pozdĺž Dunajca viedie až do Červeného Kláštora pekne udržiavaná lesná cesta, takže pešia túra sa teší veľkému záujmu.

Sme jedna rodina

A čo hranica? Aky k nej majú pltníci vzťah? Vedť ju prekračujú notoricky - raz ich búrlivý prúd zaženie k pravému, inokedy zas k ľavému brehu.

- *Pre nás hranica neexistuje* - tvrdí Anton Mačutek - tu i tam žijú zmiešané rodiny, manželstvá... Sám má medzi poľskými pltníkmi veľa dobrých kamarátov. Často sa navštievujú.

- *12 rokov na Dunajci..* - zamyslí sa Anton Mačutek - *Sme jedna rodina!*

Kto vie ako pltničenie zmení po zakončení výstavby nedeckej priehrady. Rieka sa ujarní, zlenivie? Prestane vari vystrájať v perejach a krútivých kotloch? Tým sa pltníci zatiaľ netrápia. Kým hladina Dunajca hýri pltami plnými zvedavých návštevníkov, treba si užiť splavu, kolko sa len dá.

Text : BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

Foto: MIROSŁAW KLIMKIEWICZ

Milí naši čitatelia, chcete si vyskúšať
SLOVENSKÝ SPLAV,
ZADARMO?

Ak áno, poponáhľajte sa, lebo od chvíle ako dostanete do rúk naše augustové číslo Života desať prvých záujemcov pltníci firmy Súkromný spolok pltníkov na Dunajci povezú zadarmo. Stačí, ak sa nahlásite u Antona Mačutku, alebo jeho zástupcu v prístavisku pri Červenom Kláštore a nadiktujete heslo:

Život s krajanmi,
krajania so Životom,
Dunajec s pltníkmi,
pltníci s Dunajcom.

Nezabudnite uviesť svoje meno a názov miestnej skupiny, z ktorej pochádzate. Mená desiatich účastníkov bezplatného splavu uverejnieme v niektorom z našich jesenných čísel. Prajeme vám príjemnú zábavu!

B.K.

Z DEJÍN HORNOZUBRICKÉHO URBÁRU

Za I. Československej republiky

Zmeny na hornnej Orave po I. sv. vojne, a najmä jej príčlenenie, aj keď iba dočasne, k Československej republike, mali vplyv aj na činnosť hornozubrického urbárskeho spolku. Predovšetkým na dva roky sa platičom stala pomerne stabilná československá koruna, ktorá ešte aj v 30. rokoch bola v tomto prostredí akousi neoficiálou ale hodinovernou valutou, podľa ktorej určovali Zubričania ceny a platby. Na dôkaz toho, že v medzivojnovom období bola koruna na Orave tým, čím sa po II. sv. vojne stal americký dolár, uvediem príklad zaznamenaný v hlavnej urbárskej knihe. Keď miestnemu voliarovi Kazimirovi Mišincovi určovali plat za vypásanie staka na urbárskych lúkach, ten si vymohol, že za týždeň práce má dostať "rovnocennosť 10 korún československých podľa valutového kurzu".

V tomto období nastala zmena vo vedení spolku. Predsedom sa stal Ferdinand Ďurčák-Brezovický, ktorý sa práve vrátil z Ameriky a ako skúsený a zámožný človek mohol zastávať túto funkciu. O pár rokov neskôr, keď asi nesplnil očakávania, hornozubrickí urbárnici zvolili na predsedu ďalšieho "američana", taktiež nakrátko. Zmenili aj urbárskeho hájnika, ktorému určili plat "ročitých jedensto korún českých". Iba zapisovateľ zostal ten istý - zeman Dárius Lattyak.

Po pripojení Oravy k Poľsku

Skoro celé storočie trápili hornozubrický urbársky spolok tzv. rešťancie. Rokovalo sa o nich každý rok, spravidla počas valných zhromaždení. Len čo urovnali jedny, vznikali nové. Rešťancie boli jednoducho nesplatené pôžičky, udeľované z urbárskej pokladne obyvateľom dediny a nezriedka i členom spolku.

Často sa stávalo, že ľudia neboli v stave, alebo aj nechceli vrátiť požičané peniaze a obracali sa na valné zhromaždenie o darovanie dlhu, čomu spolok niekoľkokrát vyhovel. Avšak niektorí celé desaťročia dlhovali urbáru značné sumy peňazí a nikto nemohol vymôcť ich vrátenie. Dokonca ani vtedy, keď valné zhromaždenie zredukovalo dlžobu o polovicu.

V roku 1922 v urbárskej knihe zaznamenali, že predseda spolku F. Ďurčák-Brezovický hrozil ostúpením z funkcie ak mu nezvýšia plat. Napriek hrozbe valné zhromaždenie plat nezvýšilo a ani rezignáciu neprijalo. Predseda s uvoľnením tak honória kresla ani nemyslel väčšie, lebo túto funkciu zastával do roku 1925, keď sa novým predsedom stal Jozef Ďurčák-Adamek.

Na prelome rokov 1924/25 hornozubrický urbársky spolok prvýkrát kupuje pozemky. Hoci nehnodontne poľské marky nahradili zlote, väčšej transakcie sú nadáľ uzatvárané v československých korunách. Za 91 "morieg" a 1686 siah pasienkov zaplatil urbár 43.000 korún. Avšak prevod kúpeného majetku trval skoro desať rokov.

V roku 1929 sa novým, dlhoročným predsedom urbáru v Hornej Zubrici stáva Michal Pacholský, ktorý sa snažil ukončiť prevod kúpeného majetku a inkasovať viacročné rešťanie. Zakladal lesné škôlky a zvýšil výmer biršagu: za prvý prechod dolnozubrickej fúry cez urbárske pozemky - 5 zl, za druhé porušenie zákazu - 10 zl, a za tretí priestupok až 20 zl. Pre porovnanie uvedme, že predsedu dostával ročne 30 zl. Netrvalo ani rok a predseda sa presvedčil, že sa rešťanie stiahnu nedajú, že žiadostí o zrušenie dlhov neustále pribúda a biršagy neprinášajú očakávané príjmy. Preto asi uznal, že bude lepšie vykopať v lese hlboké

priekopy a tak stažiť Dolnozubričanom život.

Nevedno, ako hornozubrická urbárska pokladňa prišla k dolárom, ktorých bolo sice len 12, avšak boli predmetom valného zhromaždenia 16.07.1933. Čo sa neskôr s nimi stalo, nie je nikde zapísané. Vtedy sa však zhromaždení uzniesli, že doláre v žiadnom prípade neslobodno vymeniť na poľské zlote. Nedôvera k poľskej mene je viditeľná aj neskôr, čo potvrdzujú zapisnice v hlavnej urbárskej knihe.

Aj v medzivojnovom období mizlo urbárske drevo. Nepomáhali žiadne opatrenia, dokonca ani zmena hájnika. Boli sice stanovené vysoké tresty za prichytenie pri krádeži, ale dosť čudné. Pokutu platil majiteľ koňa a voza a nie ten, kto viezol ukradnuté drevo. V tom čase sa začalo vzmáhať aj nelegálne využívanie kameňov z urbárskych lesov a najmä z rieky, čo trvá podnes. Na vne boli úrady, ktoré nevyšli v ústrety potrebám obyvateľov a nepovolili urbáru založiť opravdivý kameňolom. A tak ľudia brali kamene kde sa dalo a kedy sa dalo, samozrejme úkradkom. Nepomáhal ani pokutovanie roľníkov.

Tento proceder s drevom a kameňmi mal asi veľké rozmery, keďže sa na valnom zhromaždení dňa 5.05.1935 uvažovalo dokonca o zamestnaní policajta a spolok bol odhadlaný vyložiť naň peniaze.

Hornozubrický urbársky spolok mal po celé medzivojnové obdobie spor s Lesníckym oddelením Okresného úradu v Novom Targu a Lesnou správou majúcou pod opaterou lesy bývalého Oravského komposesorátu, ktoré susedili s urbárskym majetkom. Príčinou rozporov boli najmä odlišné záujmy týchto dvoch samostatne hospodáriacich lesných organizácií. V roku 1939 spor vyústil do otvoreného konfliktu, keď Okresný úrad v Novom Targu nariadił hornozubrickému urbáru hrať časť trov spojených s vydržiavaním štátneho horára. Pobúrení Hornozubričania rozhodne odmietli tento príkaz splniť, lebo - ako napísali úradu - "iných súmrnejších výdavkov majú dosť".

O niekoľko mesiacov vypukla druhá svetová vojna...

EUGEN MIŠINEC

KAREL POLÁČEK

HRÁČI

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

Pana Dolinu jsme vyvrátili z kořene. Obklopen cizími lidmi, ztrácel sebevědomí. Naříkavě loučil se se svými penězi, jako matka s milovaným dítětem. Rozveseleným chalupníkům a podruhům lahodil pohled na deptaného pana Dolinu. Nicméně nepoddával se, doufaje, že po půlnoci se karta obrátí. A přinutil šenkýře, aby stál při něm a prskal mu pro štěstí na talón. Ani to mu valně nepomáhalo.

A když se blížila půlnoc, tu zjivila se na prahu vysoká, tenká ženština. Založila ruce v bok a zasípala:

- Vojtěše, domů!

Pan Dolina sklapl do sebe jako zavírák. Pokusil se o úsměv.

- Hleď, Anežko, - zaharašil, - já tadyhle... s pány z města jsem si trošku hodil... jen tak o čest, abych nekazil společnost...

- Pakuj se domů! - velela tenká ženština neústupně, - já ti, mně se zdá... Nedovolím ponocovat. Už jsem ti jednou zakázala hrát, a ty nedbáš. No, počkej...

Hrozič postoupila doprostřed šenkyně.

Pan Dolina pokorně povstal.

- Pánové, - pravil, - hodina opravdu pokročila. Manželka je netrpělivá...

A shrben hledal klobouk a hůl a měl se k odchodu.

Pan Ulián jej zadržel.

- Pane Dolino, - pravil, - ještě bych vám chtěl říci několik slov!

Pan Dolina se zastavil.

- Hrát v karty, - pravil můj principál, - značí vcházení s lidmi v družné společenství. Lidé, kteří hrají karty, odkládají všechny předsudky třídní, stavovské a náboženské. Ale vy ani při kartách nedovedete vzdáti se své zpupnosti. Hráč má být spokojen s každou kartou, kterou mu udělí osud. Vy však nedovedete snášetí špatného listu. Nejste hráč...

- Kázání... - zamručel pan Dolina, - kázání mám dost doma...

- Ano, - pravil pan Ulián, - to jsem chtěl ještě dodati. Karbaník nemá být nikomu poddán. Nemáš-li doma práva sebeurčení, pak nehraj. Nejprve musíš pacifikovat manželku a pak můžeš podstoupit zápas. Tak je to, pane Dolino!

Obrátil se k tenké ženštině:

- A vám, paní Dolinová, musím oznámiti, že vaš manžel prohrál patnáct zlatých šedesát krejcarů!

- Ježíši! - zaúpěl pan Dolina, - to jste mi neměl dělat...

A vypadl ze dveří, byv pobídnut mocnou herdou, kterou mu udělila manželka.

11 Povídka o mrtvém hráči, podle vypravování hostinského Fettera & Zpověď starého hráče a jeho smrt & Smutek v hospodách

Právě, když jsme se chystali na delší pouť, obdržím psaní, které mne naléhavě volalo domů. Psala matka, že tatíčkovi je stále hůř a hůř, taje jako jarní sníh na slunci. Již ani do hostinců nechodí. V třesoucích se rukách neudrží karet. Sám zanechal hry, neboť spozoroval že spoluhráči hrají s ním pouze ze soucitu. Tatíček nenáviděl při hře sentimentalitu a potíral humanitní ideje. Zjistiv, že přátelé neflekují mu hry, které po fleku volaly, položil karty a odebral se domů.

Doma pravil:

- Dnes mi pan Dalibaba schválil kartu takovou: měl na mne tři nejvyšší trumfy a na kraji dvě esa. Jindy by se nezdržel, jako ho znám. Je to hráč, jenž nezná slitování. Z toho vidím, že se přiblížila moje chvíle... Hra je skončena, červené eso dodá...

Potom ulehlo. Já jej zastíhl v lůžku zvadlého jako ulomenou haluz. Zaradoval se, spatřív mne, pokud je ještě schopen radosti člověk, jenž skončil svůj život. Hořký soucit mne jal, když jsem spatřil šedou tvář tohoto dříve tak kvetoucího muže. Byla ho polovička; a modré rty stěží propouštěly piskavý dech.

Ve městě vzbudila zpráva o tatíčkově nemoci nelíčenou účast. Přišel pan Dalibaba s panem Menšíkem. Drahou chvíli strávili u lože nemocného.

- Uzdravte se nám, pane Kobosile, snažně vás žádáme, - promluvil pan Dalibaba truchlivým hlasem. - Bez vás není žítí v tomto městě.

- Sami sedáváme u zeleného stolu, - připojil pan Menšík. - Hodina bije a vy nepřicházíte!

- Denní ruch umlká, práce je skončena, - pokračoval pan Dalibaba. - Veškeré občanstvo přichází do hospody. Ten, aby osvěžil vyprahlé hrdlo, onen, aby rozprádal rozhovory. I přichází večer, i přichází noc, ale my stále sedíme v koutě a ruce mechanicky míchají karty.

- Neplodně ubíhají večery, - ujal se řeči pan Menšík. - Takový jest náš život, neboť není třetího.

Tuhle přihlásil se nám řezník Pinkas:

- Prohrával bych, - říká.

Jaly nás rozpaky. Jest hoden, aby na vaše místo zasedl! Vstoupili jsme do hry, která však přinesla nám spíše mrzutost než osvěžení. A tehdy jsme hořce pocítili, co značí vaše nepřítomnost.

- A já, - povzdechl si pan Dalibaba, - vzpoměl si na událost, která se odehrála v době, když jsem sloužil v Brandýse nad Labem.

Tam žili tři přátelé, kteří po čtyřicet let den co den zasedali. Ale jednoho dne se Bohu zalíbilo povolati na věčnost jednoho z hráčů. Zbylý hráč spolu lízaný mariáš, ale tato hra podobala se zádušní mříži za druhu zesnulého. Pohled na karty vzbouzel v nich bolestné vzpomínky. Jeden z nich nese červeného spodka.

- Na ty, - praví, - míváš nebožtík vždycky štěstí.

- Ano, - vzdychá spoluhráč, zabíje kulovou devítíkou sedmu. - Pamatuji, jak točil kule, a vy jste tam byl na takřka vyloženého betla?

A setřel bolestnou slzu z oka.

Tak hrávali ti dva spolu a smutnými slovy velebili památku nebožtíkovu. I praví se, že slitoval se nad nimi stín mrtvého hráče. Byla temná noc. Starý Fetter, hostinský, dříme v koutě. Neslyšně se otevřely dveře a do hostince U města Prahy vešla postava: zelenavý přísvit vráh kolem sebe.

- Nazdárek, páni, - pozdravila. - Tak co, dáme si?

Ačkoli se její hlas podobal světlení podzimního větru, jenž si pohrává s uschlým listím, přece poznali v něm mrtvého kamaráda. A přivedli ho s hlučným jásotem a ponořili se do hry. Starý Fetter se probudil a mrtvého učil sklenici piva. A tento hostinský vypravoval, že ještě nikdy neviděl, jaké štěstí měl onen umrlec. Šel na každou hru se zoufalou odvahou karbaníka, jenž nemá co ztratit. Tak připravil spoluhráče o celou hotovost. Teprve prohrál dvakrát točenou červenou stovku. Ale dříve, než došlo k placení, zakokral kohout. Stříš zmizel. Bylo slyšet jen jeho hlas:

- Musím odejít, pánové, neboť můj čas přišel. Na věčnosti, kamarádi, na věčnosti se vydovnáme...

- Tak vypravoval, dodal pan Dalibaba, - starý Fetter, hostinský. A ten nikdy nelhal!

- A co, - s námahou se otázał tatíček, - dostali svoje peníze nazpět?

- Nevím, odtušil pan Dalibaba, - mrtvý hráč se již nikdy nezjevit. A pak se stalo, že zemřel druhý hráč. Samoten zasedl za stůl zbylý karbaník. Aby unikl svému žalu, rozdal karty, jako by byli přítomni jeho zesnulí druhové. Za ně licitoval, za ně hlasil, vítězil, prohrával, tupil nesprávné vynesení, velebil dobrou hrou, jásal i truchlil, a také platil. Hlučně se hádal tak, jak bývalo kdysi zvykem všech tří věrných přátel. Dohrál, spočítal peníze, zaplatil rád, i odebral se domů, ulehlo a zemřel.

K večeru se tatíčkovi příštilo. I přál si, aby povolali kněze.

Když přišel důstojný pán, tu počal tatíček zpověď.

- Zpovídám se, důstojný pane, vám na místě božího a vyznávám se ze svých hříchů.

Snažil jsem se vždycky žít čestně a nehřešit. Ale i já jsem křehká nádoba a mnohými hřichy obtužil jsem svoji duši. Zejména v době mladosti nedovedl jsem se zdržet, abych se nedíval hráčům do karet.

- To není smrtelný hřich, - upokojil jej velebný pán, - neboť každý má držeti karty k tělu.

- Horší však bylo, - pokračoval umírající, - že jsem se díval při rozdávání, jak se říká, kartám pod sukňě. Tak jsem získal mnohý nespravedlivý groš.

- Pokušení jest mocné, - pravil velebný pán. - A to je chyba rozdávajícího. Karty budlež rozdávány tak, aby pod ně nebylo vidět. Vás však poklesek je omluvitelný.

- Avšak já... já, - zašepthal tatíček, - já odložil desítku do talónu.

- Kolikrát?

- Dvakrát.

- To je ovšem, - zarmoutil se důstojný pán, - velmi nehezké... Skutkem jste zhřešil. A nahradil jste spoluhráčům škodu?

- Nenahradil!
- To je zlé, to je ovšem zlé.
- A nejhorší je, - vyrazil zoufale umírající, že já... prohlásil za vyloženého ducha kart, který nebyl vyložený... Vyložil jsem list, ale ukryl jsem kartu, která mně zacházela...
- Těžký je tvůj hřich, milý synu, - pravil velebný pán vážně.

- Och, - kvílel nemocný, - já vím... těžkým břemenem jsem obtížil svoji duši. Nemohu pokrýt takovou hanbu, předstoupit před tvář Nejvyššího...

- Bůh jest nejvyšší milosrdný, - těšil jej laskavě duchovní, - slyšuje se a odpustí... Bůh slioval se i nad lotrem, ukrížovaným po pravici Ježíše Krista. Gestasi, pravil Pán, vejdi do ráje! Hřichové vaši budou odpuštěny a vy mezi vyvolenými svatými a světicemi se budete radovati. Spravedlivému pokání a lítosti nemůže Pán odepřít svého sluchu. Zapomenuta bude desítka, odložená do talónu, i ten durch...

Tak mluvil duchovní a jeho slova upokojila nemocného. Smířen s Bohem a se světem přijal sváost posledního pomazání. Pak sladce usnul.

Brzy nato rozklinkal se umíráček. Městem se rozesla zvěst, že není již tatíčka mezi živými. Těžký smutek dolehl na hostinec *U zlatého havrana* i *Na hradě*. Hráčské stolky truchlily v *Národním domě* i *U svatého Havla*. V hostinci *Na bláti* umlkla říčná hudba orkestriónu a *Na růžku* zavřel hostinský gramofonové desky. *U Háňšů* vyhodil podomok dva přespolní mladíky, kteří se hlučně chechtili při hře kulečníku. *U nádraží* odspřel šenkýř nalít pivo hostům, kteří ihostejně přijali zprávu o úmrtí starého Kobosila. Ve všech hospodách byl nařízen smutek.

Nejvíce byl zdrcen pan Dalibaba s panem Menškem.

- Co jsme na tomto světě? - tázal se filosoficky pan Menšík.
- Opustil jsi nás, Kobosile, opustil jsi staré kamarády, - hořkoval pan Dalibaba.
- Siroci jsme, bědní siroci, - stýkal si pan Menšík.
- Odešel jsi a komu jsi nás odkázal?
- Nenajdeme třetího.
- A když, nebudeš to ty... Tak odchází jeden za druhým...

12 Pohřeb karbaníků & Noční příchoda muže v podvlákačkách & Třída Otce karbaníků & Smuteční chorál zakončil dojemnou slavnost

Naše město nepamatuje tak velkolepého pohřbu, jaký byl údělem mého zvěčnělého tatíčka. Nesčíselné davy lidu naplnily chrám Nejsvětější Trojice, kde pozůstatky drahého zesnulého se loučily s rodiným městem. Zádušní mše sloužil sám staričký pan farář, dojat a rozechvěn pronášel latinská slova. Voskovice planou kolem rakve, ve které odpočívá muž, jenž se mnohých tažení účastnil a v nesčíslných sečích čestně obstál. Barevnými okny kostela padá zlaté světlo veselého dne; je slyšet šviteřní neposledního ptactva, které obývá kostelní zahradu. A v chrámě je zamklé šero, dusný pach

kadiila a smutečních věnců naplňuje teskný prostor.

Jsou skončeny smuteční obřady. Čtyři hráči mariaše, dávní přátelé zesnulého, nedali si vzáti čest, vynést na svých bedrech rakev a uložit do pohřebního vozu. Nechtěli přenechat tento úkon pohřebním zřízencům, kteří vykonávají svoji povinnost netečně a bez citového zaujetí. Průvod se řídí. Pořadatel dává pokyn, vozka jemně pochlabil svým bičem koně po hřbetě. Koně, potřásajíce černými chocholy, dali se vážně v pohřební krok. A hudební banda pana kapelníka Fendřštáta zahrála překrásně a s citem smuteční pochod.

Kráčím za raki, veda pod paží zdrcenou matinku, jejíž štukavý pláč jest ukryt pod černým závojem. - Z druhé strany podpírá neblahou vdovu strýček Josef, jemuž žalem oči zrudly a obličeji zkameněl. Za námi kluše jakýsi kmet s cupitavou stařenkou ve starodávném kapižonu, které jsem až dosud neznal. Dověděl jsem, že je to otcův strýček Jáchym se svou manželkou, kteří vážili dalekou cestu až z Uherského Hradiště. V průvodu bylo lze pozorovati jakousi vysokou a suchou ženštinu, jejíž postava čněla k nebesům, jako osamělý topol u silnice. Dověděl jsem se, že je to tatíčkův románek z mládí. Když se milovali dva lidé, ale nebylo jim přáno, aby společně šli životem. Byl tatíček karbaník, ale v rodině jeho vyvolené sídlila přísnost a nevře zaujetí vůči karbanu. A tak se rozešli...

Společně kráčejí v průvodu pan Dalibaba s panem Menškem. Dusí pláč a přerývavě hovoří teskná slova.

- Tak je to, - vzdychá pan Menšík.
- Ba, ano, - truchlivě přitakává pan Dalibaba.
- Všichni tam musíme.
- Děj se vůle Páně.
- Ani se tomu věřit nechce.
- Ještě před třemi nedělemi hrál třikrát po sobě durga.

- Ale já už tenkrát pozoroval, že není ve své kůži.

- To bylo zejména vidět, když hrál tu červenou sedmu, kterou jsme mu poskvrnili. Nikdy by na ni nešel, protože mohl čekat, že budu mít čtyři nejvyšší pohromadě. To bylo vidět, že choroba, která hlodala na jeho organismu, velmi oslabila jeho duševní schopnosti.

- Jaký to byl hráč! Evropská třída...!
- Kouzelník!
- Ten nás mohl reprezentovat v mezinárodní soutěži.

- Zajisté. Spojoval v sobě obezřetnost a rychlé rozhodování. Rozený strateg!

- Nemohu pochopit, že to vzalo s ním najeďnou takový obrat.

- Vzpomínám si při této příležitosti na smrt pana Secfuse, kterému přezdívali "Amerikán", neboť pobyl nějaký čas ve Spojených státech, kde hledal štěstí. Ale opustil záhy tuto zemi, kde je mariáš neznám a kde obyvatelstvo se oddává pokeru. Vy jste neznal, neboť nejste zdejší pamětník.

Tak tedy tento pan Secfus stal se kořistí smrti, která slouží ke cti rádného karbaníka.

Hrál kdysi pan Secfus ambo-jambo se svými přáteli v hostinci *U nádraží*. Skončili záhy

zvečera, neboť lokál se naplnil hlukem a hlasitým hovorem manželek, které ani v hospodě nenechají o samotě své muže.

I přešel večer a sychravá noc nastala. Vítru skočel a otrášal okenici. Pan Secfus se zrnítl na svém loži, neboť spánek ho mřízel. Karty rýsovali se před jeho duševním zrakem žavými obrysami. Něco mu nešlo na rozum. Náhle se mu rozřátilo v hlavě. Ruče vstal z lože, a jak byl, pouze v podvlákačkách, opustil dům. Vyhledal přibýtek svého spoluhráče a zabušil na okno. Dlouho bylo mu bouřiti, než se ukázala rozespalá hlava jeho přítele.

- Co je, co je, pane Secfuse? - tázal se znešpokojen.

- Co je? - opáčil nevře muž v podvlákačkách. - Nuže, co je: za vyhranou žaludskou hru se sedmou mám obdržeti tři šestáky.

- Jak to?

- Dobře. Pamatuji se, za tu hru, co jsem ložil trumfovou osmu do talónu.

- Tu jsme přece vyhráli!

- Ale! Já měl dost!

- Jak to? My měli přece dvacítku.

- To vás neomlouvá. Já měl šedesát a vy jen padesát.

- Není možná.

- Tak heleďte. Já měl dvě trumfové desítky. Pravda?

- Ano.

- Dobře. Pak jsem vám zatkl dvě zelené. Ty jsem neznal.

- Ovšem. Ale my dostali domů dvě kulové a dvě červené.

- Ouha...! Červenou desítku jsem vám zabil trumfovým spodem.

- Nepamatuj se.

- Jak byste se nepamatoval. Přece jste podnášel spodem a pan Pistora dal na to desítku, víte?

- Máte pravdu. Už se pamatuji.

- Tak vidíte. Dostanu své tři šestáky a vaše tři šestáky. Dělá to dohromady šedesát krejcarů.

- Zítra dám. Jsem ve spodním prádle a peněz u sebe nemám.

- Žádné zítra! Já bych neusnul. A s panem Pistorou se vyrovnam zítra. A honem, neboť je mně zima!

Chťej nechť musila hlava v okně vyplnit pana Secfuse. Načež se muž v podvlákačkách spokojen odebral domů. Avšak tato noční příchoda byla příčinou jeho zkázy. Nachladil se, dostal zánět plic a za několik dní zemřel.

- To je smrt karbaníkova - dodal vyprávějící zádumčivě.

Když jsme došli na hřbitov, tu karbaníci, kteří jako jeden muž doprovodili mrtvého druha, utvořili čtverec kolem syrového hrobu, aby vzdali nebožtíkovi poctu. Východní stranu čtverce tvořili bulkáři a tarokisté, západní filkaři, mariášníci zaujali jih, a na severu se tísnili hazardní her, jako jsou: komandér, ferblisté a hráči očka.

Pan Dalibaba byl pověřen, aby se krátkou řečí rozloučil se svým druhem. Tento dobrý muž měl hrdlo sevřené a upřímný žal přerýval jeho slova.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ



Terézia Vojtasová z Jurgova



Monika Bednarčíková z Novej Belej



Katarína Červeňová z Chyžného

DEŇ SLOVENSKEJ POÉZIE A PRÓZY

Deň slovenskej poézie a prózy už natrvalo zakotvil v kalendári kultúrnej činnosti našej Spoločnosti. Je to hadám jediné širšie kultúrno-spolocenské stretnutie so školskou mládežou zo Spiša a Oravy. O tom, že ju skutočne máme a že chce viesť s nami dialóg, sme sa mohli presvedčiť počas nedávnej recitačnej súťaže, ktorá sa konala 10. júna tohto roku v klubovni MS KSSČaS vo Vyšných Lapšoch. Zúčastnilo sa jej 51 žiakov z 11 škôl Spiša a Oravy. Aj keď pozvania boli posланé všetkým riaditeľom škôl, kde sa slovenčina vyučuje, nie všetci túto možnosť využili. Chýbali o.i. žiaci slovenčiny z Repísk a Čiernej Hory (od Jurgova) na Spiši, z Malej Lipnice a Harkabuza na Orave.

Súťaženiu zdar!

Už pred príchodom súťažiacich v klubovni MS panoval čulý ruch. Organizátori súťaže sa

snažili pripraviť miestnosť tak, aby bola pohodlná a príjemná. Krátko na to začali prichádzať prví účastníci - samozrejme domáci žiaci zo Základnej školy vo Vyšných Lapšoch spolu s riaditeľom Józefom Jadacom. A prišli si nielen zasúťažiť, ale aj povzbudiť svojich spolužiakov. Súťažiť sa začalo krátko po jedenástej hodine. Bola zvolená súťažná porota v zložení: Žofia Bogačíková - metodička slovenského jazyka, Eugen Mišinec - predseda ÚV Spoločnosti, Ján Špernoga - šéfredaktor Života a učitelky slovenčiny Mária Pilchová z Jablonky a Žofia Chalupková z Krempáčov. Hodnotil sa výber diela, sám prednes, výslovnosť, zapamätanie textu, celkový umelecký dojem a talent prednášajúceho.

Výber recitovaných básní a próz bol pomerne bohatý. Tematicky sme mali možnosť vypočuť si prózu, a aj poéziu - vážnu, ale aj humornú, od najstarších až po súčasných slovenských autorov. Vari najväčšej obľube sa tešili už tradič-

né rozprávky Pavla Dobinského, často publikované v krajanskom časopise Život.

Víťazstvo pre najlepších!

Určiť jednotlivé miesta bolo pre porotu vari najťažšie. Svedčia o tom dve prvé miesta v mladšej skupine žiakov v kategórii poézie, ktoré zísobili: Jadviga Kubíková s humorou básničkou Kristy Bendovej *Ako Jožko Pletko...* a Pavol Dluhý z Novej Belej za báseň *Bol raz jeden domček*.

V kategórii prózy sa porota rozhodla neudeliť prvé miesto, zato však dve druhé: Alžbete Lukášovej z Krempáčov za rozprávku *Labutie jazero* a Márii Kriškovej z Nedeca za rozprávku *O dvanásťich mesiacikoch*.

V staršej skupine musela porota udeliť až tri rovnocenné prvé miesta: Margite Bartkowiakovéj z Hornej Zubrice za báseň R. Dilonga *Kto ta volal*, Márii Žigmuntovej z Krempáčov za prednes básne *Môj rodny dom* od Jána Kostru a Agneši Kuczyńskiej z Jurgova za báseň *Cestou*, od M. Rázusovej-Martákovej.

V kategórii prózy bola najpôsobivejšia Monika Majerčáková z Novej Belej, ktorá prednesla známu rozprávku *O troch grošoch*. Poznamenanajme, že Monika bola tohto roku v Bratislave

Vyšnolapšanskí žiaci



Žiaci z Novej Belej





Patrícia Greláková z Jablonky



Agneša Klozeková z Veľkej Lipnice



Krištof Noga z Chyžného

na celoslovenskej literárnej súťaži, kde tak isto získala vysoké ocenenie. Druhým miestom odmenila porota dvoch Oravčanov z Chyžného: Krištofa Nogu za pôsobivý prednes rozprávky *O slepom pastierikovi* a poviedku *Prišiel som k vám od Babej hory* a Jozefa Kadáša za rozprávku Pavla Dobšínskeho *Čert slúži*. Zoznam všetkých laureátov publikujeme pod textom.

Úroveň tohtoročnej súťaže bola pomerne vysoká. V obidvoch súťažiacich skupinách žiaci zvládli svoje texty veľmi dobre, len v ojedinelých prípadoch, keď sa o slovo hlásila veľká tréma, na nejakú vetu zabudli. Bolo však vidieť, že žiaci na hodinách slovenčiny skutočne pracujú, v čom majú veľkú zásluhu predovšetkým učitelia. V tomto roku bola snáď vyrovnanejšia staršia skupina. Pokiaľ ide o výslovnosť, vyskytovali sa kde-tu maličké chybčíky napríklad - s čím sa vari najčastejšie stretávame - nerozlišovanie "h" a "ch", nesprávny prízvuk a pod. Predpokladáme, že v budúcom roku sa nešej recitačnej súťaže zúčastní viac žiakov, najmä z Oravy, kde by sme sa mali stretnúť v budúcom roku. Kde? Konkrétnie v Jablonke. Riaditeľka jablonského lýcea Aniela Stopková, ktorá sa zúčastnila našej súťaže, nám prisľúbila miestnosť. Metodickú pomoc pri organizovaní súťaže navrhlo

Marek Micherdziński - riaditeľ školskej správy z Nového Targu. Ako uviedol našej redakcii, na súťaži skutočne videl mladé talenty, ktoré treba nadalej rozvíjať a podporovať. Podľa neho aj Nowosączské kuratórium by mohlo spolu sponzorovať našu recitačnú súťaž. Stačí, ak sa naša Spoločnosť naň obráti s patričnou žiadostou. Nuž, držíme za slovo!

Vecné ceny a knižné odmeny, ktoré obdržali tohtoroční súťažiaci, hradil ÚV Spoločnosti a redakcia Života. Ďakujeme všetkým, ktorí ochotne pomohli pri príprave podujatia.

Text a snímky:
JOZEF PIVOVARČÍK

LAUREÁTI SÚŤAŽE:

MLADŠIA SKUPINA

POÉZIA

1. Jadviga KUBÍKOVÁ /2. tr./
z Jablonky, škola č. 2,

Pracuje súťažná porota: J. Špermoga, Ž. Bogačková, M. Pilchová, Ž. Chalupková a E. Mišinec



Pavol DLUHÝ /1. tr./ z Novej Belej,
2. Jadviga KAŠPRÁKOVÁ /3. tr./
z Jablonky, škola č. 2,
Margita DLUHÁ /3. tr./ z Novej Belej,
3. Patrícia GRELÁKOVÁ /2. tr./
z Jablonky, škola č. 2,
Janina DLUHÁ /2. tr./ z Novej Belej,
Jadviga RATAJOVÁ
a Agneša BOGACKÁ /4. tr./ z Kacvínna.

PRÓZA

1. –
2. Alžbeta LUKÁŠOVÁ /3. tr./ z Krempách,
Mária KRIŠÍKOVÁ /4. tr./ z Nedece,
3. Renáta MIERNICKÁ /6. tr./ z Chyžného,
Jadviga GRIGUŠOVÁ /3. tr./
z Krempách,
Katarína ČERVEŇOVÁ /5. tr./
z Chyžného.

STARŠIA SKUPINA

POÉZIA

1. Margita BARTKOWIAKOVÁ /8. tr./
z Horenej Zubrice, škola č. 1,
Mária ŽIGMUNDOVÁ /8. tr./
z Krempách,
Agneša KUCZYŃSKÁ /8. tr./ z Jurgova,
2. Agneša LUKÁŠOVÁ /8. tr./ z Krempách,
Uršula STECHUROVÁ /5. tr./
z Veľkej Lipnice, škola č. 4,
3. Terézia VOJTASOVÁ /7. tr./ z Jurgova,
Aldona ZAHOROVÁ /5. tr./ z Jablonky,
škola č. 2,
Bohdan BIZUB /6. tr./ z Krempách.

PRÓZA

1. Monika MAJERČÁKOVÁ /5. tr./
z Novej Belej,
2. Krištof NOGA /7. tr./ z Chyžného,
Jozef KADÁŠ /7. tr./ z Chyžného,
3. Kristína DLUHÁ /7. tr./ z Novej Belej,
Lucina PETRÁŠKOVÁ /7. tr./
z Krempách.

EMO BOHÚŇ

ŽLTÝ DOM

Na západ od miesta, kde sa stretá Čierny Váh s Bielym, otvára sa smerom na sever široká dolina, ktorá viedie až k poľským hraniciam. Je to Račková dolina, do ktorej sa dostaneme od železnice cez Sv. Peter, Vavrišovo a Pribylinu. Napravo je dolina Podbanské, ktorou tečie najnádhernejší potok našej slovenskej krajiny. Ako keby sa bol opál vylial po zelenom koryte, a keď napoluudnie oprú sa do jeho vody slnečné lúče, táto široká bystrina zahrá všetkými farbami dúhy. Raz je tykysovo belasá, zase smaragdovo zelená, červená ako najčistejší rubín a žltá ako topás. Každým momentom mení sa táto nádherná hra farieb cez kryštalovú jasnosť dravého prúdu, v ktorom sa zablýsnú pstruhu a lipne.

Račková dolina k severu sa stále zužuje a pašienky zamenia husté hory, vrchy, ktoré strmo sa blížia k sebe a utvárajú už potom úzku dolinu, v ktorej ledva je miesto pre potok a pre cestu. Za veľkou turistickou chatou, nedávno postavenou, dolina sa zakrúca napravo a od tohto miesta na niekoľko krovov vidíme akési pozostatky zbúraných kamenných murov.

Niekedy, pred viac ako polstoročím stál na tomto mieste nádherný poľovnícky dom, ktorý bol postavený z kameňa a dreva. Jeho horná polovica, ktorá bola stavaná z brvien, bola na žlto natretá a preto dostał tento dom svoje pomenovanie: Žltý dom.

Dnes z tohto domu ostaly už len na polmetra vysoké kamenné základy, ako by štvorhranná kamenná ohrada, ktorú už z blízka cesty sotva spozorovať, lebo zarásla ju vysoká tráva, bodlač a lopúchy. Dnes je smutné toto miesto, táto hromada vápencových skál, kde kedysi bujnel veselý život. Je tomu už veľmi dávno, a niekoľko metrov vysoké smreky, ktoré tu rastú a nakláňajú svoje ihličnaté konáre nad túto rozvalinu, vtedy boli ešte útym porastom, alebo ešte ani neboli zasadnené.

Tento Žltý dom toho času dali postaviť okolití zemania, ktorí sem chodili na polovačky, strieľať medvede, jelene, srnce a líšky. A po dobrém hne tu hrali ferblu, pili a prespávali.

Ale Žltý dom mal občas aj inakších hostí, ktorí nedošli sem poľovať na zverinu, ale na jágov. Boli to herečky a baletky budapeštianskych divadiel, ktoré namiesto strelných zbraní priniesly so sebou zvodené úsmevy, ligotavé oči, korálovské ústa a väšnivé náručia. A to sú zbrane, ktoré každého jágra trafia priamo do srdca.

Dlhé roky sa tu odbavovaly pred okolím svetom prísne zatajované orgie, ktoré

trvaly dni, ba i týždne. Cigáni vyhľadávali do úmoru a páni zemania, opití vínom a láskou, sypali zlaté dukaty a šuštiace bankovky do ružových ženských rúk a do začmudených dlaní Cigánov.

- Nikdy neumrieme! - zavýskol niektorý z nich v divom roztočení a banda zatiahla tuš. Že nikdy neumrú a že budú vždy takto veseli, že budú mať vždy peniaze a majetky, verili všetci z tejto bezuzornej kompanie.

Ale Žltý dom bol hladný a zožieral čím dalej, tým viac peňazí. Šampanské lialo sa prúdom, ktorý odplavoval peniaze, horúce bozky krásnych žien spaľovali tisícovky, vysoké hazardné hry rozkotúľaly dukaty a v sladkej cigánskej hudbe rozplynul sa zdravý rozum. Táto orchestracia týchto hriešnych vecí pomaly sa premenila v trepot bubna exekútoru a pohrebnej pieseň samovrahov. Nákladné zábavy v Žltom dome rozlepčávaly majetky a rodinný pokoj.

Lebo orgie v tomto horskom zátiší predsa nemohly byť dlho utajované. Začalo sa o nich pošeckávať po mestečkách a kúriach a keď manžel dlhé noci neprichádzal domov, v polosných tých, čo ho čakali doma, vynooval sa obraz Žltého domu ako príšera.

*

Urodzený pán Ján Podomnický mal štyridsať rokov a z tých bol už sedem rokov ženatý. Mal peknú ženu ako madonu a s ňou troje deti, dvoch synov tri a štyriročného a šesťročného dcérku. Táto rodina prežívala v tichom a dokonalom šťastí v malom kaštieli, ktorý stál ukrytý uprostred niekoľkojutrového parku, v ktorom rástly storočné stromiská. Starý park pretínaла široká aleja z divých gaštanov a viedla od cesty ku kaštielu.

Bola práve jeseň, gaštanová aleja hrdzavala a jej listy i tmavohnedé plody posypávaly širokú cestu cez park. Z hôr sa ozývalo ručanie jeleňov a pán Ján Podomnický chystal sa na poľovačku. Čistil si guľovnice a plnil patróny. Vtedy sa o Žltom dome ešte málo hovorilo.

Túto poľovačku aranžoval Peter Záskal, jeden z najveselších páнов okolia, veľký víveur. Pre pánov poľovníkov pripravil nevesené prekvapenie. Keď sa spoločnosť po zdarilej poľovačke vrátila do Žltého domu, tam čakal na nich stôl, prikrytý bielym obrusom a na ňom svietly strieborné svietniky, ktorých sa mirové svetlo odrážalo a iskrilo na kryštalových pohároch. Vo veľkom kozubu plápolal oheň a z kuchyne zaváhalo božská vôňa pečeného mäsa.

Ale najväčšie prekvapenie sedelo okolo stola v podobe troch rozkošných mladých slečiek, ktoré boli oblečené vo večerných úboroch a ktoré sa miluško usmievaly na prekvapených poľovníkov.

Peter Záskal predstavoval spoločnosť:

- To sú moji dobrí priatelia, všetci vznešení páni a veľkí gavalieri, a to sú dámy z Budapešti, veľké a slávne umelkyne divadla a baletu, ktoré boli také láskavé a prijaly moje pozvanie, aby uvideli naše krásne a romantické hory, soznámily sa a zabavili sa s nami. Toto je slečna Micika, to je slečna Ěutika a toto je slečna Ibika! Ráchte si podať ruky a potom sa dať do poriadku, a sadnú si k stolu, lebo zábava, aké tieto hory nevideli, sa začína!

Po týchto slovách sa z kúta ozvala hudba Cigánov, ktorých dosiaľ páni ani nespozorovali a o krátke čas rozprúdila sa veselá zábava. Večera bola dobrá, vína znamenité a dámy veľmi milé. Nútenosť a rozpaky prvých chvíľ pomaly mizly, alkohol rozviazal jazyky a páni spievali i šepkali sladké slová dámičkám, ktorých smiech zvonil a ktoré sa hlboko nahýňali nad svoje poháre, aby sa im smel výstrihy čím viac uplatnily.

- To si dobre vymyslel, amice! - znelý nadšené slová pochvaly na domáceho pána Petra Záskala, ktorý v tejto chvíli, opretý o kozub, pozoroval veselú zábavu ako maliar svoj dokonale namaľovaný obraz.

Dámy a páni dvihali k nemu svoje poháre na srdiečnu zdraviciu a on sa usmieval a miernym kývaním hlavy dakoval za tieto výbuchy nadšenia.

- Servus, Peterko! - zvolala vo vytržení slečna Ěutika, a vysoko nad hlavu zdvihla svoj pohár, v ktorom šumelo šampanské. - Ako sa ti len odvdačíme za túto rozkošnú zábavu?

- Troma bozkami - odpovedal pán Záskal pohotove. - Troma bozkami, po jednom od každej z prítomných dárm!

- Bravó! - kričali a tlieskali všetci na tento veľmi múdry nápad.

Ľutika sa nedala dlho prosiť. Do dna vypila svoj pohár, potom prikročila k Petrovi a pritisla svoje mokré pery na jeho ústa. A tento krásny príklad nasledovaly i ostatné dve rozjarené dámy, bozkávajúc ho každá vo svojom štýle. Po každom bozku zaznel od hudby hrmotný tuš. Takto sa prává páni bavia, fikomteremete!

K polnoci bol už každý zo spoločnosti opitý. A vtedy došly na rad karty. Hralo sa o veľké peniaze a dámy kibicovaly a prijímaly orčky.

Nad horami svitlo ráno a prvé lúče slnka sa predieraly hmlou, ktorá visela nad čiernymi stromami, nad šedivými bralami a nad Žltým domom, ktorého okenice boli zavrete. A prešiel i celý deň a z domu sa tlmene zvuky zábavy stále ozývaly až do druhého rána, keď sa spoločnosť začala rozchádzať. Dámy odviezli na stanicu a páni sa vracali domov, do svojich kúrií a kaštieľov, k svojim manželkám a k svojim rodinám.

Tieto zábavy sa staly potom pravidelnými a opakovaly sa skoro každy mesiac a

len s tým rozdielom, že niekedy prišly iné, nové dievčatá.

Ján Podomnický odchádzal zo Žltého domu so všetkými pocitmi. Myslel cestou, čo jeho koč drkotal po hrbolej horskej ceste, na jej bozky a cítil žeravosť jej holých ramien. Vtedy prvý raz sa nepozrel do očí svojej manželky.

*

Po tuhej, ale krásnej zime prišlo nádherné leto. Nad starým parkom klenula sa jasné obloha, ale nad červenou strechou kaštieľa a nad dosiaľ šťastnou rodinou ako by sa boly hromadili neviditeľné mraky.

Pani Podomnická svojím jemným ženským inštinktom cítila hroziace nebezpečenstvo, len nevedela, z ktorej strany sa ono dovali na rodinu. Manžel bol stále pozorný k svojej žene, starostlivý k svojej rodine, ale predsa ako by medzi nich sa bolo niečo postavilo, čo nevidela a len cítila. Časté cesty manželov do Budapešti začaly ju znepokojovať, ale sa bránila tomu, aby prejavila pred ním svoj nepokoj, ktorý jej už niekoľko mesiacov nedovolil pokoje spať. Až jedného dňa, keď manžel sa zase chystal odcestovať a odprevadiť ho ku koču, ktorý čakal pred schodmi kaštieľa, vypadla jej z oka veľká slza, skotúšala sa jej po tvári a padla na manželovu ruku, ktorú jej podával.

Pozrel sa na ňu skúmavo a trocha poplašene.

- Evinka, ty plačeš?

Vtedy sa mu pozrela rovno do očí a pritiahla k sebe deti, ako vták, keď krídłami pokrýva svoje mláďatá. Pozrela mu do očí a vzpriamila sa:

- Plačem, že zase odchádzaš. Ale až by k tomu došlo, že by som sa s tebou mala rozlúčiť navždy, vtedy moje oči budú suché a z nich slza nevypadne.

- Čo to hovoríš za nerozumnosti...

Bozkal ju a deti a koč sa pohol širokou ale- jou. Ona sa dívala za ním, dokiaľ koč nezaboval na cestu, ale on sa neobrátil, ale pokývola na pozdrav.

Cestou na železničnú stanicu prišlo mu na um sice len na moment, že dobre by bolo vrátiť sa, prejsť gaštanovou alejou, na kaštie i otvoriť dvere a povedať, že tu som a teraz už viac neodídem. Ale táto predstava zmizla hneď ako záblesk, aby jej zaujal iný obraz krásneho a mladého dievčaťa, ktoré má horúce bozky ako všetky ohne pekiel.

*

Zo slečny Ťutinky stala sa posledné mesiace veľká a nôbl dáma. Z malého bytu na štvrtom poschodí pochmúrneho nájomného domu na Rottenbillerovej ulici presťahovala sa do nádhernej väčšej vily na konci Andrássyho cesty. Vila stála v malej, ale tým krajšej záhrade, v ktorej striekal vodom a rásťly čarovné krásne kvety a pestré rastliny omamnej vôle.

Najomné za túto vilu platil Ján Podomnický, ako i všetky ostatné účty, ktoré prichádzali sem z rozličných módnych salónov, a hradil všetko, čo nákladný život domácej panej potreboval.

Vo vile bolo veselo. Celý rad gumirádlov postával pred domom a osem veľkých izieb ozývalo sa dňom a nocou zábavou veselých spoločností. Vysoké obloky bývaly do rána osvetlené.

Sem chodieval zo svojho starého a oúchaného kaštieľa Ján Podomnický a v salónoch a spálni tejto väčšej vily zabúdal na svoju manželku.

Predtým ostával tu len dva-tri dni, ale tentoraz ostal tu celý mesiac. Každý deň chcel odcestovať domov, ale vždy niečo prišlo do toho, vždy ho tu niečo zase zdržalo, najviac však objímajúce ramená slečny Ťutinky, ktoré ho pevne držaly v objatí a ktoré ľahko bolo rozpojiť.

I teraz zábava trvala už treťi deň bez prestania a jedáleň, kde spoločnosť hodovala, bola ako by po veľkej bitke. Služobníctvo nestačilo prinášať píjatky a odnášať rozbité flaše a poháre.

Tentoraz bol najviac opitý domáci pán. Tancoval na stole, spieval či reval nejakú bláziviu pesničku a v oboch rukách držal flašky, z ktorých striedavo pil. Ostatní tancovali okolo stola, objímalia sa, kričali, spievali a revali.

Vtom ako by bolo domáceho pána k stolu niečo primrazilo. Odrazu vo svojom zúrivom tanci prestal a z rúk mu vypadali flaše a klesy. Jeho krvou podliaťe a unavené oči uprely sa k dverám, celá spoločnosť stíchla a sledovala smer jeho pohľadu.

Vo dverách stála jeho manželka. Bola na smrť bledá a belosť jej tváre zvyšovala ešte viac čierne šaty, ktoré pokrývaly jej krehkú a štíhlú postavu.

Dívali sa na seba, manžel a manželka a v tom hrobovom tichu, ktoré nastalo, odrazu on zareval:

- Čo tu chceš?

- Prišla som po teba!

Soskočil so stola a kráčal k nej plazivými krokmi ako šelma, ktorá sa pripravuje skočiť na svoju obeť. Ona však dívala sa mu do očí ako krotiteľka šeliem.

- A čo si v čiernom, načo je ten závoj? - zaspieval jej do tváre.

- Včera som pochovala tvojho syna, prvorodeného Jančíka.

Ustrnul a jeho červená tvár odrazu zbledla. Prešiel si dlaňou čelo a odhrnul s neho spotoné vlasy.

- Žena, čo to hovoríš, preboha?!

- Poslala som ti do hotela telegram, že ochorel na záškrť a ty si neprišiel. Potom som ti poslala druhý telegram, že náš syn umrel a ty si zase neprišiel, tak teraz som došla sama, aby som ťa odviedla domov.

Díval sa na ňu a alkohol sa mu razom vyparil z hlavy. Siahol do vrecka a vytiahol dva telegramy, ktoré neboli otvorené. Trasúčimi sa rukami ich otvoril a číhal prvú a druhú zprávu, až mu vypadly z ruky.

Podme, Janko - povedala ticho.

Vystrel k nej ruku ako dieťa, ona ju chytila a viedla ho von. Pred vilou stál fiaker, ktorý ich odviezol na stanicu.

Uplynulo potom niekoľko mesiacov. Prešlo leto i jeseň a na hory napadol prvý sneh. Na Ťutinku, akokoľvek chcel, nemohol zabudnúť celkom a niekoľko ráz bolo už tak, že sadne na vlak a odcestuje za ňou. Ale cesta na stanicu viedla popri cintoríne a z neho vyčnieval ešte čerstvý malý hrob. A ten ho vždy na polceste zadržal. A vtedy kone zastavil, soskočil s koča a namiesto na stanicu vstúpil do cintorína a odtiaľ sa vrátil domov.

Až jedného dňa došlo nové a veľké pokušenie. Dostal od Ťutinky list, v ktorom mu písala, že nesmierne túži po ňom, že nevie ho zabudnúť a že pricestuje za ním. Aby ju čakal v určité deň na stanici s kočom, že sa odvezú do Žltého domu.

Sotva sa vedel dočkať toho dňa a v ten deň ráno povedal kočišovi:

- Vyvezieš do Žltého domu mäso, chlieb a súdok vína.

- Ešte jeden súdok? pýtal sa kočiš.

- Ako ešte jeden? - pýtal sa zarazený.

- Lebo na rozkaz pani veľkomožnej už som jeden súdok vína i jedenie vyviezol. Povedali, že budú mať dnes večer vzácneho hosta. Bola tam so mnou, vyvetrala dom, prikryla stôl a dala zakúriť do kozuba.

Podomnický musel sa na kočiša veľmi hlúpo zadívať, lebo ten v rozpako sklopil oči a začal prešlapovať. Díval sa, díval len a vtedy mu prišlo na um, že list od Ťutinky zabudol v jedálni predvečerom na stole a až potom ho dobre uschoval. Jeho manželka čítala ten list!

- Tak potom nevezmeš súdok vína, ale súdok petroleja, a to hned, hýbaj sa! - povedal a vyhľadal prednóstu stanice:

- Pán prednosta, večerným vlakom pricestuje istá dáma. Budete taký láskavý a povieť jej, aby nevystupovala z vlaku a cestovala ďalej, lebo Ján Podomnický nie je doma, alebo je veľmi doma.

Podvečer dal zapriahnuť do koča. Jeho manželka ho úzkostlivým zrakom pozorovala, keď sa obliekal a dlho parádil.

- Obleč si kabát - povedal jej, - ideme!

- Na stanicu? Ešte je čas.

- Nie. Idem do Žltého domu.

Nastúpila do koča a po dvoch hodinách zastaly pred Žltým domom. Vzal ju za ruku a voviedol ju dnu. V kúte izby stál súdok petroleja. Jediným silným úderom rozobil jeho dno, takže petrolej sa rozlial po izbe. Potom vybral z kozuba horiacie polená a rozhádzal ich po zemi. Potom vyšli von a zastali niekoľko krokov od domu, ktorý za niekoľko minút bol celý v plameňoch, ktoré mu ožarovaly šťastný úsmev na tvári, keď jej šepkal:

- Niet už Žltého domu.

(Z knihy *Zaprášené histórie*, Obzor, Bratislava 1948)

DVE MIERY

Rozhodol som sa ešte raz napísť o tolerancii v Poľsku a vlastne o rôznych mierach tejto tolerancie. V posledných rokoch sme boli svedkami obrovských zmien - politickejho systému, ekonomiky a iných oblastí našho života. Vidíme ich v tej či innej podobe skoro na každom kroku. Jedno sa však podľa mňa podstatne nezmenilo, alebo sa mení príliš pomaly, a sice vzťah k národnostným menšinám. Vláda sa sice snaží vyvíjať správnu národnostnú politiku, ale to ešte neznamená, že sa vzťah aspoň časti poľskej spoločnosti k národnostným menšinám generálne zmenil. Zásady demokracie a národnostnej znášanlivosti sa cestou zhora nadol akosi vytratia a my, obyčajní smrteľníci, to nové len s námahou môžeme vyzozorovať. Tým samozrejme nechcem povedať, že všetci nás netolerujú. Je totiž veľa poľských občanov, ktorí sú národnosť vôbec neprekáža.

V posledných rokoch našu menšinu dosť často navštěvujú poprední štátni či cirkevní predstaviteľia Slovenskej republiky. Našich odporcov v Belej či iných obciach to veľmi rozčuluje; vykrikujú, že tieto návštavy nie sú potrebné, lebo tu nies Slovákov. Podporuje ich v tom redakcia časopisu "Na Spiszu", ktorá svojho času napísala, že ľudia na Spiši si už dávno uvedomili svoju "poľskosť", a iba Spoločnosť (KSSČaS) sa snaží navrátiť Spišiakov na svoju stranu a preto tí žiadajú slovenské omše, slovenské školy a pod. Podobných absurdov tam bolo viac, medziučinným to, že Spišiaci rozprávajú nárečím a už aj preto nemôžu byť Slováktmi. To by bola tá jedna miera národnostnej tolerancie.

Teraz miera druhá. Svojho času som si v novinách Zielony Sztaendar prečítať článok o Poliakoch v Bielorusku nazvaný V Postavách bolo Poľsko. Hovorí sa v ňom, že mestečko Postavy v Bielorusku bolo v 16. stor. poľské, že za kráľa Štefana Bátoriaho sa tam napr. poľské vojsko pripravovalo na inflantskú vojnu v r. 1584 atď.

Ja by som sa čudoval, keby nebolo poľské, a čo vôbec nie je poľské? Podľa našich odporcov, viacerých novinárov a iných "vlastencov" poľský je nielen celý región Spiša od Dunajca až po Poprad a Levoču, ale aj polovica Ukrajiny a Bieloruska, Litvy, celá oblasť Sliezska, časť Moravy atď.

Autor spomínaného článku uviedol i rozhovor s predsedom Zväzu Poliakov v Bielorusku Viktorom Dzierkucom, ktorý o.i. povedal, že v Bielorusku žije veľa Poliakov. V časoch sovietskeho Ruska veľa vytrpeli, boli zbaveni inteligencie, vyvzenej do rôznych táborov, a podrobení silnej rusifikácii. V súvislosti s tým väčšina obyvateľov poľského pôvodu dnes už neovládá poľský jazyk.

V ďalšej časti výpovede predsedu W. Dzierkucom povedal, že dnes, po vzniku samostatného Bieloruska, sa situácia poľskej menšiny neveľa zmenila. Keď sa delegácia ich Zväzu vybraťa do miestnych novín, aby napísali o problémoch poľskej menšiny, redakcia ich uznala za Bielorusov a skonštatovala, že v Bielorusku nejestvuje žiadna poľská menšina a teda ani problémy. (Je to presne to, čo hľásia časopis "Na Spiszu!" - J.F.)

Autor článku potom uvádzá príklad zo života W. Dzierkuča, ako sa v časoch sovietskeho Ruska riešili otázky národnosti, čo sa veľmi zhoduje s prístupom poľských úradov k otázkam národnosti Slovákov na Spiši či Orave. Keď išiel na vojenčinu a chcel tam absolvovať kurz automobilového mechanika, musel mať v dokladoch vpísanú národnosť. Bez jeho vedomia ho uviedli ako Bielorusa, a odvtedy nielen on, ale aj jeho deti sú evidované ako občania bieloruskej národnosti. Samozrejme, všetci majú zrusifikované mená.

Podobne je - ako spomína predsedu W. Dzierkuč - s otázkami náboženstva. Poliaci, všetci katolíckeho vyznania, sa voľakedy vo svojich kostoloch modlili len po poľsky. Teraz však, keď chcú opäť zavádzat poľské bohoslužby, bieloruskí nacionalisti ich za tieto snahy kritizujú a podotýkajú, že nikomu nie je potrebné zavádzat v bieloruských kostoloch cudziu reč. A pritom fudia, zdôrazňuje W. Dzierkuč, aj keď pozabudli materinský jazyk, cítia sa v srdci Poliakmi a chcú si svoju poľskosť udržať. Aj preto vznikol spomínaný Zväz Poliakov v Bielorusku, ktorý pred dvomi rokmi mal 70 členov (dnes ich bude určite viac - J.F.). Členstvo v organizácii stúpa pomaly, lebo ľudia si pamätajú minulé roky a majú strach, ktorého sa asi nikdy nezbavia. Zväz si nastolil úlohu povzbudzovať národné povedomie a pracovať nad obrodou poľskosti v Bielorusku.

Niekto sa môže spýtať, prečo o tom písem tak podrobne? Nuž preto, že sa v článku hovorí o podobných problémoch, aké má naša menšina. Je to zároveň príklad tej druhej mieri hodnotenia národnostných problémov, o čom som spomnul v úvode. Nám časopis "Na Spiszu", pán Trajdos a iní nevraživci vytýkajú, že sme potomkami osídľencov odkiaľsi od Miechowa, teda Poliakmi, len si to neuvedomujeme, aj keď je dokázané, že na Spiš prichádzalo osídlenie z juhu. Ako korunný argument na to, že nie súme Slováktmi, využívajú skutočnosť, že sa v každennom styku dorozumievame spišským či oravským nárečím a nie spisovnou slovenčinou, čo je absurdné. A to, že sa naši krajania naozaj cítia Slováktmi, chcú nimi byť a celé storočia si udržujú svoje slovenské národné povedomie - to je neplatné.

Zo strojov zostala len kopa šrotu



Na druhej strane sa však bieloruských občanov poľskej národnosti hodnotí podľa iného meradla. Aj keď zväčša, nehovoriac o mladom pokolení, neovládajú poľský jazyk, novinári a iní pisatelia ich jednoznačne uznávajú za Poliakov, ktorí majú svoje národnostné práva, a dožadujú sa ich realizácie. V tomto prípade stačí, že sa cítia Poliakmi, aby ich za takých uznávali. Nechcem negovať, že nimi nie sú, lebo podľa mňa podstatné je to, čo ľovek cíti v srdci. Chcem len ukázať na neobjektívitu našich odporcov, a nielen ich, na dve odlišné mieri uplatňované v Poľsku pri posudzovaní národnostných menšín. Nuž ale nenadarmo vzniklo perekadlo: bližšia košefu ako kabát.

JÁN FRANKOVÍČ

POŽIAR V NEDECI

Len v predošom čísle Života sme písali o súťažení požiaríkov v Sromowciach Wyżnych a opäť sa vraciame k tejto tematike, ibaže v súvislosti s nešťastím 27. mája vypukol v stodole Andreja Madeju z Nedeca nebezpečný požiar, ktorý sa pre silný vietor preniesol i na susedné hospodárske budovy. V krátkom čase zhorela aj stodola Františka Arendárčika, stodola a mašta Jána Ševčíka a stodola, mašta a časť obytného domu Jozefa Tatku. Do zácharnej akcie sa zapojili požiarne zbrane z Nedeca, Kacvín a Krościenka a profesionálny zbor z Nového Targu. Len vďaka ich rýchlemu zásahu červený kohút nezachvátil aj obytné domy a iné stavebniská. Príčinu nešťastia skúmajú odborníci z Oblastného veliteľstva požiarov zborov a prokuratúry. Straty sú pomerejne veľké, keďže okrem hospodárskych stavieb zhoreli aj polnohospodárske stroje a domáce zvieratá. Na dôvažok, ako sme sa neoficiálne dozvedeli, pohorelcov neboli poistení proti požiaru. S pomocou pre pohorelcov prišli nedeleckí spoluobčania, ktorí od každého čísla zozbierali po 200 tis. zlottedých a dve dosky. Akcia zbieranía dosáhla uskutočnila aj v susedných spišských obciach.

- Nedeca je nešťastná dedina. Keď začne horieť, tak horí pohorelco - povedal nám jeden z pohorelcov. Pripomeňme, že presne pred 4 rokmi vypukol v tejto obci veľký požiar, ktorý strávili 9 obytných a 16 hospodárskych stavieb.

Apelujeme o veľkú ostražitosť, najmä teraz, v horúcich letných mesiacoch. Neopatrné zaobchádzanie s ohňom a nerešpektovanie zásad požiarnej ochrany viedie často k veľkým nešťastiam. Týka sa to zvlášť Spiša, ktorý má hustú zástavbu. Preto budime opatrní!!!

Text a snímka:
JOZEF PIVOVARČÍK

ŽIVOT NA VÝSTAVE

Vojvodská knižnica v Krakove usporiadala v dňoch 13.-25. júna t.r. zaujímavú výstavu lokálnej tlače mesta Krakova a krakovského vojvodstva. Zahrňovala vyše štyridsať rozmanitých periodík - od malých cyklostylovaných informačných bulletínov, gminných novín, školských, obchodných, ekologických a iných občasníkov až po známe krakovské denníky a týždenníky, majúce celopolský dosah. Medzi nimi sa svojou pestrou obálkou veľmi pekne vynímal aj nás Život, ktorý od začiatku vzbudil veľký záujem návštěvníkov.

Na nás časopis upozornil aj zástupca riaditeľa knižnice prof. Jacek Wojciechowski, ktorý výstavu otvoril. Medzi účastníkmi otvorenia výstavy bol aj podpredseda Sejmovej komisie kultúry, poslanec Andrzej Urbańczyk, ktorý vo svojom príhovore poukázal na význam tlače v náležitom informovaní lokálnych spoločností o skutočnom dianí v štáte. Priznal tiež, že bežné sleduje národnostnú tlač a pozna aj Život, ktorý je podľa neho zaujímavým časopisom. (jp)

MATURITY V JABLONKE

Tohtoročné maturitné skúšky v jablonskom lycée prebiehali trochu v nervóznejšom ovzduší ako v minulých rokoch. Zapríčinila to účasť na skúškach vizitátorov Ministerstva národného vzdelávania. Avšak - ako povedala riaditeľka lycée mgr Aniela Stopková - nemalo to vplyv na konečné výsledky maturít. Skúšky nezložili spravidla slabí žiaci. V tomto roku - podobne ako vlni - bolo ich, žiaľ, naozaj veľa. Z 85 abiturientov, ktorí pristúpili ku skúškam, nezmatrirovali až 15-ti.

Slovenský jazyk ako maturitný predmet si v tomto roku zvolili 5 žiaci. Všetci boli úspešní a úroveň odpovedí - podľa hodnotenia riaditeľky - bola naozaj veľmi vysoká. Nečudo, že aj známky boli vcelku veľmi slušné: dve veľmi dobré, dve dobré a jedna dostatočná.

Priemerné hodnotenie tohtoročných maturitných skúšok je, žiaľ, nízke - 3+. Aj keď niektorí žiaci zložili skúšky výborne a veľmi dobre, vcelku však prevažujú známky dostatočné.



Na stanici v Novom Targu

- Je to výsledok viacerých okolností - hovorí riaditeľka školy A. Stopková. *- Predovšetkým pre nedostatok finančných prostriedkov škola nie je v stave zabezpečiť žiakom dodatočné hodiny. Počet hodín povinných predmetov je obmedzený na minimum a navyše samotní žiaci neprejavovali príliš veľký záujem o štúdium. Na druhej strane množstvo a náročnosť učebnej látky sa vôbec nezmenšuje a na maturantov sa kladú čoraz väčšie požiadavky. Predpokladám, že na týchto mladých ľudí dolieha aj tarcha neistej budúcnosti. Chýba im motivácia.*

Niektorým neúspešným maturantom prisúcha podľa zákona opravný termín skúšok - ešte v tomto roku. Budú mať šancu opraviť si nevyhovujúce známky a získať maturitné vysvedčenia. Všetkým absolventom želáme úspešný štart do života dospelých.

EUGEN MIŠINEC

STANICA ALEBO TRHOVISKO?

Všetci si pamäťame farebné - modré, hnedé, alebo ružové lístky, s ktorými sme pred pár rokmi chodili do obchodu, kde nám predavačka opatrné vystrihovala kúponik na maslo, cukor, múku, mäso, ba aj na alkohol a cigarety. Často sa stávalo, že ani na lístky sa pridelovaný tovar nedalo kúpiť. Kto mal šťastie, že natrafil na obchod v momente jeho zásobovania, neodšiel s prázdnymi rukami. Našťastie prídelový systém zanikol a dnes - čuduj sa svete - je nový problém, neporovnateľný s vtedajším - ako a kde predáva čo najviac tovaru. Nový ekonomický systém priniesol konkurenciu, s čím sa spája hľadanie odbytu. Vynálezavosť obchodníkov tu hrá veľkú úlohu. V celom Poľsku vznikli nové obchodné siete, moderné supermarkety a predajne, no a tisíce malých stánkov, rozmiestnených najmä tam, kde sa pohybuje najviac ľudí.

Už oddávna pozorujeme, že novotarská autobusová stanica sa postupne mení na trhovisko. Masy cestujúcich sú pre obchodníkov veľmi lákavé. Nečudo, že vokol staničnej

budovy, na trávnikoch a priamo na stanici vyráslo hodne rôznych stánkov. Po návrate z mesta možno teda zistiť, že priamo pri nástupištiach pozýva na nákup akýsi "Drzymalov voz" s potravinami, alebo westernový vozík z magnetofónovými páskami, či stánok s pečivom. Aj časť autobusovej haly je "obsadená" stánkami. Je tu takmer všetko, potraviny, textilie, obuv, kníhkupectvo, stánok s videokazetami a cestovná kancelária.

Samožejme nemáme nič proti podnikaniu, avšak zdá sa nám, že stanica by mala patriť predovšetkým cestujúcim. A zatiaľ ubúdajú lavičky na sedenie a v špičkových hodinách, keď je cestujúcich trošku viac, musia mnohí pre nedostatok miesta vyčkávať na autobus vonku, čo najmä v zime nie je príliš milé. Preto si myslím, že vedenie stanice by malo mať na zreteli nielen finančný prospech, ale aj pohodlie cestujúcich. Chýba riadna kultúrna miestnosť, kde by sa dalo kľudne sedať a zrelaxovať sa, vedľa cestovaním sa spája nepochybne aj psychické napätie a stres. Máme by sme na stanici v Novom Targu hľadali úschovňu batohov. Tá by tam jednoducho mala byť, vedľa sa tam križí spojenie s viacerými mestami Poľska a Európy. Počet cestujúcich do tejto oblasti bude stále väčší, preto si myslím, že im treba čo najskôr zabezpečiť vhodné podmienky.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

ZA KULTÚROU DO KOSTOLOV

V posledných rokoch Oravu pomerne často navštievujú rôzne umelecké kolektívy a jednotlivci, nezriedka zo vzdialených končín Poľska. Je zaujímavé, že svoje programy predvádzajú nie v kultúrnych domoch, ale v oravských kostoloch. Možno je tak preto, že súkromníci, ktorí gminné úrady prenajali tieto objekty, nie sú zainteresovaní na tejto forme kultúrnej aktivity, alebo jednoducho kvôli širšiemu publiku.

Tak napr. 29. mája t.r. v novom jablonskom kostole v Boroch koncertovalo hudobné trio krakovskej filharmónie: Piotr Piecha (orgán,

gitara, spev), Jan Kowalczyk (spev), a Teresa Piechová (flauta, spev). Umelci hrali a spievali oslavné piesne venované Panne Márii. Skoro hodinový koncert sprevádzali prednesom nábožných textov velebiacich Božiu rodíčku.

12. júna vo farskom kostole v Oravke vystupoval 15-členný zbor dobovej sakrálnej piesne z Wysokej pri Jordanove pod vedením profesora Antoniho Pilcha, majstra hry na lutnu a ďalšie staré hudobné nástroje. Zbor zaspieval rad stredovekých renesančných piesní, poľských a španielských, ktoré zazneli mimoriadne pôsobivo v interéri tohto najstaršieho dreveného kostolíka na Orave. Chýbali, žiaľ, slovenské skladby, čo je príznačné pre podobné podujatie. Ved práve v tomto kostole Oravčania po stáročia uctievali Boha po slovensky a svoju národnú odlišnosť vyjadrili aj v mälbach na stenách tohto božieho prístrešku. Je zaujímavé, ako dlho ešte Sedembolestná Panna Mária - patronka Slovenska, ktorú Oravčania v roku 1659 umiestnili na hlavnom oltári, bude musieť čakať na slovenský spev, kúbozvučnú slovenčinu, ktorou sa jej tamojší veriaci prihovárali skoro tri storočia?

EUGEN MIŠINEC

NOVÝ PRIECHOD NA SLOVENSKO

Nowosądecké vojvodstvo má vari najdlhšiu štátu hranicu so Slovenskou republikou, na ktorej bolo päť priechodov. Prednedávnom priadal k nim šiesty - v Koniecznej, ktorý bol slávnostne otvorený 29. júna t.r. Slávnosti sa zúčastnil podpredseda vlády a minister financií PR Grzegorz Kolodko, slovenský minister dopravy, spojov a verejných prác Mikuláš Dzurinda, výklyslanc SR v Poľsku Marián Serváčka, ako aj predstaviteľia nowosądeckého vojvodstva, východoslovenského kraja, okolitých pohraničných miest, obcí a samospráv.

Ako sme sa dozvedeli, priechod začala budovať poľská strana v auguste 1992 a doteraz naň vydala vyše 15 miliárd zlôtých. Aby však vyhovoval európskemu štandardu bude treba investovať ešte asi 45 mld. zlôtých. Nový hraničný priechod Konieczna-Barcherov je otvorený celých 24 hodín a je určený pre osobnú dopravu.

Očakáva sa, že odovzdanie nového hraničného priechodu oživí spoločenské, kultúrne, turistické a ekonomicke aktivity vo východnej časti nowosądeckého vojvodstva a východoslovenského kraja, najmä v štvoruholníku Gorlice-Wysowa-Prešov-Bardejov a snáď aj Košice.

Naši krajania však očakávajú na otvorenie priechodu Jurgov-Podspády a na modernizáciu priechodu v Lysej nad Dunajcom, ktoré by uľahčili kontakt so Slovenskom v celej oblasti Spiša. (jp)

ŠANCE MLADÝCH

Viaceré mládežnícke organizácie v Strednej a Východnej Európe vyvíjajú činnosť smerujúcu k

rozšíreniu spoločenskej znášanlivosti. Jedným z podujatí v tomto smere bol zaujímavý seminár venovaný problematike národnostných menšíns, mládeže a netolerancie, ktorý zorganizovala v dňoch 19.-27. júna t.r. krakovská pobočka Nezávislého združenia študentov spolu s YDC (Youth for Development). Seminára, ktorý sa konal v študentskom domove Piast v Krakove, sa zúčastnili mladí predstaviteľia národnostných menšíns v Poľsku - bieloruskej, litovskej, arménskej a iných. Našu menšinu zastupovali žiačky jablonského lycea Beata Kovalčíková, Jadviga Greláková a Jozef Pivovarčík z redakcie Života.

Seminár sa skladal z dvoch na seba nadväzujúcich časťí. V prvej časti sa hovorilo o otázkach riadenia, spojov, lobbyingu a získavania peňažných fondov pre mládežnícke národnostné organizácie. Druhá časť bola venovaná všeobecne národnostným menšinám v Poľsku, rodiaej sa netolerancii a nacionálizmu. Prednášatelia - vedecí pracovníci rôznych vysokých škôl - sa snažili vysvetliť tento jav.

Popri prednáškach boli veľmi zaujímavé

diskusie, besedy a polemiky. Účastníci seminára navštívili lyceum a základnú školu v Jablonke na Orave, kde sa streli s učiteľmi a žiakmi slovenčiny, pravoslávny kostol v Krakove a krakovskú štvrt Kazimierz, kde pred vojnou bývalo vela poľských Židov.

Účastníci krakovského seminára schválili na záver dokument vyzývajúci k rešpektovaniu práv národnostných menšíns, v ktorom o.i. čítame: "... Národnostné menšiny a etnické skupiny v Poľsku sa často stretávajú s nerešpektovaním svojich práv a silnejúcim nacionálizmom zo strany Poliakov. My, mladí predstaviteľia národnostných menšíns, zastávame názor, že nie sú nám potrebné žiadne osobitné práva a výsady, chceme len, aby naše občianské práva boli plne rešpektované. Obraciame sa na politikov, novinárov a všetkých občanov, aby podporili naše snahy. Sme presvedčení, že keď dnes nezačneme bojať s netoleranciou a nacionálizmom, v budúcnosti sa s prenasledovaním môžu stretnúť nielen menšiny, ale vôbec všetci, ktorí sú akymkoľvek spôsobom odlišní." (jp)

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 10. júna t.r. umrel nečakane vo veku 45 rokov kraján **Ján VOJTAŠ** z Jurgova, zaslúžilý činiteľ a aktivista miestnej skupiny v tejto obci a celej Spoločnosti.

Zosnulý už ako 27-ročný sa stal predsedom Miestnej skupiny KSSČaS v Jurgove. Túto funkciu plnil v rokoch 1974-1983. Bol viačnásobným delegátom na celoštátné zjazdy Spoločnosti, ako aj horlivým propagátorom a čitateľom Života. V rokoch 1976-1980 bol zároveň poslancom Vojvodského národného výboru. Aktívne sa podieľal i na činnosti miestneho požiarneckého zboru a významne prispel k zavŕšeniu výstavby hasičskej zbrojnice v Jurgove. Ochotne pomáhal iným a tešil sa všeobecnej úcte.

Pohreb Jána
Vojtasa sa konal
14. júna 1994 a
popri obyvateľoch
Jurgova sa so zos-
nulým prišli rozlú-
čiť aj krajania z
iných obcí, pred-
staviteľia ÚV Spo-
ločnosti a redakcie
Života, vojť bukowinskej gminy a členovia
požiarneckých zborov zo širokého okolia.



Zosnulý už ako 27-ročný sa stal pred-
sedom Miestnej skupiny KSSČaS v Jurgove. Túto funkciu plnil v rokoch 1974-1983. Bol viačnásobným delegátom na celoštátné zjazdy Spoločnosti, ako aj horlivým propagátorom a čitateľom Života. V rokoch 1976-1980 bol zároveň poslancom Vojvodského národného výboru. Aktívne sa podieľal i na činnosti miestneho požiarneckého zboru a významne prispel k zavŕšeniu výstavby hasičskej zbrojnice v Jurgove. Ochotne pomáhal iným a tešil sa všeobecnej úcte.

Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý
manžel a otec.
Čest jeho pamiatke!

Smútiacej rodine zosnulého vyjadrujeme
hlbokú sústrast.

MS KSSČaS v Jurgove
OV KSSČaS na Spiši
ÚV KSSČaS
a Redakcia Života



Z KALENDÁRA NA AUGUST

August je na Spiši a Orave obdobím zberu úrody, najmä žatvy. Okrem nej je však množstvo iných prác, na ktoré si rolníci musia nájsť čas.

V zeleninovej záhradke treba pokračovať v boji proti burine budlo vyrávaním, alebo okopávaním. Na záhonoch po zbere skorej zeleniny možno ešte vysievať napr. skorý kaleráb, redkovku, špenát či šalát, čím si zabezpečíme čerstvú zeleninu (pri patričnej ochrane pred mrázikmi) do neskorej jesene. Sejeme tiež zeleninu pre budúcoročnú úrodu napr. oziarnú cibuľu, šalát, pór a pod. Nadálej pravidelne zberáme uhorky, tekvicu a čiastočne koreňovú zeleninu (mrkvu alebo petržlen), aby sme ju preriedili, ako aj cibuľu a cesnak. Cibuľa, ktorú sme pozberali už skôr, je už preschnutá a možno ju pripraviť na uskladnenie tak, že opatrne odrežeme korenky a viňať odtrhneme rukou. Musíme sa snažiť, aby sme cibuľu nepoškodili a stiahli čo najmenej šupín - aby počas skladovania nezačala hniť.

V ovocnej záhradke je tiež hodne práce. Oberáme plody odrôd jabĺk a hrušiek, pričom robíme to vždy niekolko dní pred plnou zrelosťou. Zároveň podopierame konáre bohatu zardoných stromov neskorších odrôd, aby sa nepolámalí. V tomto mesiaci treba už dokončiť letný rez jadrovín a súčasne pokračovať v očkovani jabolní, hrušiek a ostatného ovocia. Samozrejme rany po reze, prípadne miesta s odretou kôrou, treba vhodne ošetriť. Ak sme na viazanie pri očkovani použili lyko, uvoľníme ho, len čo sa začne zarezávať. Neujaté očká môžeme koncom augusta alebo na začiatku septembra preočkovať.

Dôležitou úlohou záhradkárov je neustála

ochrana stromov a krov pred škodcami budlo postrekmi, alebo mechanicky. Striekame najmä proti roztočom, listovým voškám, ako aj proti chrvastitosti jabloní a hrušiek. Americkú múčnatku, ktorá napadá konáriky drobného ovocia, napr. egreša, ničíme postrekmi, alebo odstráhaním napadnutých konárikov. Zvlášť dôležité sú v tomto období postreky proti červivosti sliviek. Spôsobujú ju dva žkodcovia: v skoršom období larvy piliarky a neskôr obaloč (červenokasté húseničky v slivkách), ktorého škodlivosť je oveľa väčšia. Len čo si všimneme jeho výskytu, treba sa poradiť s agrónomom o najúčinnejšom prostriedku proti tomuto žkodcovi, aby sme nestratili celú úrodu.

Proti mníške zlatorúke, ktorej húsenice utvárajú na koncoch výhonkov pavučinové zámotky, mníške velkohlavaj a priádkovcov ubrúčkavému (ich vajíčka tvoria na kmeňoch a spodných konároch krémovohnedé vankúšiky bud prstienky), bojujeme mechanicky - odrežeme ich a bud rozmliažime, alebo spálime.

V auguste je teplo a hrabavej hydine až príliš. Preto sa začína zbavovať starej peria. Hovorí sa tomu, že hydina pŕchne. Väčšina sliepok, najmä ľahkých nosivých plemien, to už skôr signalizuje predovšetkým zníženou znáškou, no a tratením peria. Pŕchnu len staršie sliepky, mláďky v prvom roku života - nie. Skúsený chovateľ sa vždy snaží čas pŕchnutia oddialiť podľa možnosti čo najdalej do jesene, predovšetkým pravidelnosťou vo výžive a ošetrovaní sliepok. Dobre je usmerniť čas pŕchnutia tak, aby prebiehalo naraz a krátko, čo možno vyvolať obmedzením

bielkovín v kŕmnej dávke. Keď to dosiahneme, pridávame bielkoviny, ktoré podporujú narastanie nového peria. Potom sa znáška opäť zvyšuje.

August je obdobím, keď treba znova podškľbať husi, aby zbytočne nestrácali perie, potrebné v každej domácnosti do perín, paplónov a vanúšov, ktoré je zároveň vyhľadávaným vývozovým artiklom. V tomto čase môžu byť husi celý deň na paši a zvlášť ich nekŕmim.

Po slnovrate sa včelstvá začínajú pripravovať na zimovanie. Správne zazimovanie predpokladá: 1. prevahu mladých zdravých neopotrebovaných včiel idúcich do zimy; 2. zúženie plodiska na mieru primeranú sile včelstva; 3. doplnenie zásob vo včelstvach, aby vystačili nielen cez zimu, ale až do najbližšej jarnej znášky.

Ak už niet znášky, odstráime medníky. Plásty so zavieckovaným medom uschováme pre jarnej potrebu, kým plásty s nezavieckovaným medom vytocíme. Včelstvám poskytujeme cukrový roztok, aby sme ich podnietili intenzívnejšiemu plodovaniu. Musíme dávať pozor na rabovku, preto roztok predkladáme len večer. Tým dosiahneme, že sa koncom augusta a začiatkom septembra liahnu vo včelstvach silné kádre mladých včiel, v ktorých je záruka dobrého zimovania. Pri podnecovaní k plodovaniu dávame včelstvám každý druhý deň aspoň liter cukrového roztoku. Samozrejme, základnou úlohou včelárov v tomto mesiaci je sústavná kontrola včelstiev, či nie sú medzi nimi bezmatkové. Ak také nájdeme, pridávame k nim zásobné včelstvo alebo matku v kletke. Ak nemáme zásobné včelstvo, bezmatkové včelstvo rozdelíme na polovice a zadelíme do susedných včelstiev.

(jš)

CYKLOTURISTIKA...

DOKONČENIE ZO STR 11

Z Čiernej Hory vede na Repiská-Brijev Potok asfaltová cesta. Za novým kostolom treba odbočiť do ľava a napojiť sa na červenú turistickú značku. Na Pavlíkovom vrchu sa naskytá pekný výhľad na dolinu Lapšanky a Pieniny, ako aj na Tatry (Havran - 2152 m.n.m., Nový vrch - 1999 m.n.m., Muráň - 1890 m.n.m.) a dolinu Bialky s Jurgovom a Čiernou Horou. Do Vyšných Láp smeruje neudržiavaná lesná cesta, ktorá sa neskôr napája na asfaltovú vozovku. Je to stará cesta, ktorú používali prví obyvatelia Repísk, keď chodili do Vyšných Láp na omše, alebo na tamojšom cintoríne pochovávali svojich zosnulých. Cestu dodnes strážia dve typické spišské kaplnky.

2. Kacvín - Nedecký zámok - Falštín - Fridman

Z Kacvína do Fridmana vede súčasne asfaltová cesta, ale trasa zahŕňa ostré stúpanie a klesanie. Prvé výrazné prevýšenie končí pri Nedeckom zámku, kde si možno urobí prestávku, nechať sa postrašiť hradnými duchmi a z múrov si obzrieť dolinu Dunajca, Pieniny a výstavbu nedeckej priečrady. V okolí Falštína sa nachádzajú

vápencové skalky, z ktorých najmohutnejšia je Sokolia skala. Odtiaľto vidno Czorsztynske Pieniny so siluetou Czorsztynskeho zámku. Smerom do Fridmana cesta klesá a na západ sa otvára široký výhľad na rozľahlú dolinu Dunajca.

Cyklotrasy pre majiteľov obyčajných bicyklov

Tí, čo nemajú horské bicykle a tiež túžia vidieť Spiš zo sedla, môžu využiť tieto trasy:

1. Vyšné Lapše - Lapšanka - Repiská, Grochoľov Potok - Repiská, Vojtčekov Potok - Jurgo

Len na jednom úseku tejto trasy nie je cesta asfaltová - na hornom konci Lapšanky. To však neprekáža úspešnému zvládnutiu trasy. Na mieste, kde sa na hradskú napája vozovka, stojí biela kaplnka. Tu sa naskytá panoramatický výhľad na celé Tatry. Cestou nadol si možno urobiť prestávku v drevenom kostolíku na Repiskách-Grochoľovom Potoku a poobdivovať jeho architektúru a vnútornú výzdobu.

2. Čierna Hora od Jurgo - Čierna Hora Zagora - Tribš - Nová Belá - Krempachy - Fridman

Na vrchole Čiernej Hory sa možno pokochať výhľadom na Tatry a Jurgov, ako aj rieku Bialku. V tejto dedine sa nachádza usadlosť Korkošovcov - múzeum, ktoré predstavuje typické spišské hospodárstvo zámožnejších roľníkov. Za Trib-

šom po prekročení Bialky treba zabočiť doprava. Do Novej Belej vede rovná cesta bez prevýšení. Po pravej strane si možno všimnúť Oblazovú, ktorá tvorí ľavú časť známeho prielomu Bialky. Na trase z Novej Belej do Krempláča sa Bialka prekráčuje druhýkrát. Odtiaľto až do Fridmana vede veľmi pohodlná cesta. Keďže prechádza cez riečne nánosy Bialky a Dunajca, neprekonáva výraznejšie prevýšenie. Vo Fridmane možno navštíviť kaštieľ, pivnicu a kostol. Najmä druhá časť tejto trasy je určená pre tých, čo nemajú dobrú kondíciu a dávajú prednosť vytrovnnejšiemu terénu.

Spiš je klenotnicou prírodných krás, príťažlivých výhľadov, historických, aj ľudových pamiatok. Rozmýšľali ste milí krajania nad tým, že popri prenajímaní izieb, by celkom osožné mohlo byť aj prenajímanie bicyklov? Možno by nebolo zlé zriaďať aj požičovňu bicyklov. Ved počet turistov každý rok stúpa a mnohí z nich nevedia, že Spiš sa výborne hodí pre cykloturistiku.

Tí, ktorí by chceli nadviazať spoluprácu so slovenským Zborom cykloturistiky, môžu napiisať na adresu:

Zbor cykloturistiky
Junácka 6
831 04 Bratislava

Text: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

TATRANSKÉ VÍLY

V mnohých tatranských plesách žili víly. Keď žili, museli odkiaľsi prísť. Odkiaľ? A kto to vlastne bol?

Tu sú príbehy dievčín spod Tatier, ktoré sa premenili na tie čudné stvorenia.

Žilo raz na Šurbe chudobné dievča. Nikto si ju nevšímal. Až raz... Bola muzika a do tanca ju pojal mlynársky pomocník Šimon. Celý večer s ňou pretancoval. A keď ju vyprevádzal domov, dohovoril si schôdzku na nasledujúcu sobotu. Odvtedy sa tí dvaja stretávali, kedy len mohli. Prešiel rok, mňaľ sa druhý a oni sa vídali stále radšej. A tak si povedali, že po Veľkej noci vystroja svadbu.

Ale jedného dňa povedal Šimon svojej vysvetljenie:

- Majster ma posiela po soľ do Poľska. Musím ísť, čo ako sa mi nechce! Budem sa však ponáhlať, skoro sa vrátim!

A odišiel.

Dievča ho čakalo, každý večer vyzeralo na cestu, či sa už nevracia.

Simona nebolo. Neprichádzal. Nikdy viac sa nezjavil. Jedni dievča hovorili, že sa zmánil v Tatrách, druhí zase tvrdili, že v Poľsku našiel inú. Ale ona nikomu neverila a čakala. Čakala rok, čakala druhý. Na treći sa vybrala do Tatier. Možno šla hľadať svojho milého, možno vlastný pokoj... Nikto ju viac nevidel. Ibaovec, čo sa vrátil od Krivánskeho Zeleného plesa, rozprával, že videl tancovať víly. A jedna z nich akoby nešťastnej dievčine z oka vypadala...

Druhý príbeh rozpráva o dievčine, čo žila spolu s otcom a troma bratmi na brehu Štrbského plesa. Ona sa starala o domácnosť, bratia s otcom stírali stromy v lese. Raz však navštívilo ich chalupu neštastie. Bratov priválstrom. Otec im priskočil na pomoc, ale neskoro. A keď preskakoval vyvrátené pne, zlomil si obe nohy a do rána zamrzol.

Dievčina ostala na svete sama ako prst. A pochytil ju taký smútok, že opustila dom a celú noc sa túlala okolo plesa. Nad ránom si unavená sadla na breh a zaspala.

Bola by zamrzla ako jej otec, ale z tmavých vŕd plesa vystúpil prekrásny mládenc. Vysoký, štíhly, s modrými očami a jamkami na líciach... Iba zelená farba vlasov prezrádzala, že to je vládca hlbín Štrbského plesa. Dlhlo si obzeral spiacu dievčinu, lebo ešte nikdy nevidel ľudského tvora, ani s takou krásou sa ešte nestrelol. Dievčina sa mu tak zapáčila, že ju schytí do náručia a člup! - zmizol s ňou pod hladinou.

Keď sa dievčina prebudila, nevedela sa vynádavať. Komnaty sa trblietali všetkými odtieňmi zelenej farby, všade vládlo ticho a pokoj, mlčanliví služobníci splnili každé želanie...

- Ako je tu dobré! - vzduchla si. - Sem neprenikne nič, čo môže človeku ubližiť. Žiadnenia, žiadna bolest, ani starosti a neštastia... Hned by som tu ostala!

V tej chvíli sa dievčina zmenila na vílu.

- Tvoje želanie sa zmenilo, - povedal jej vládca hlbín Štrbského plesa.

- Stala sa mi mojom ženou, a preto navždy ostanem v mojom kráľovstve!

Víla žila aj vo vodopáde Skok. Zachránila raz mládence, čo sa chcel zmániť pre nešťastnú lásku, a ešte ho aj obdarovala zlatom.

Pod vodopádom Studeného potoka tiež žili víly. Od rána do večera v jednej zátočine prali šaty a tukot ich piestov sa ozýval celou dolinou. Kúsok nížie kúpavali svoje deti. Tie niekedy tak vrieskali, že prekričali hukot vodopádov! Mali to všetky starosti. Tolko, že sa o ľudí vôbec nestarali!



Zato vília zo Zeleného plesa neváhala vsadiť na vrchol Karbunkulovej veže vzácný karbunkul, aby prilákala mládencov a pomstila sa za nešťastnú lásku.

Takisto vília, čo sa pod Bujačím vrchom zjavovala na dne studienok. Lákala mládencov, čo snívali o bohatstve, a potom ich v Skalných vrátkach utancovala na smrť.

Iná vília žila v jaskyni pod Zbojníckou skalou. Predtým to vraj bola krásna dievčina, ktorú pre jej pýchu a lakovosť zakliali na večné rátanie zlatých dukátov.

Tak to teda bolo s vŕlami! Všelijaké sa medzi nimi našli. Dobré i zlé, lakovné i nešťastné, sklamane alebo večne milujúce, aj také, čo sa iba o svoje deti starali. Preto bol mýdry každý, kto neuveril ich krásu, spevu a slovám, ale ich srdcu.

Veď to jediné zavážaj aj u človeka.

/Zornička, jún - júl 1990/

ČIE SÚ TO HÚSKY

Mierne

Slovenská ľudová pieseň

1. Čie sú to húsky na tej vo-de,
čo o-ny cho-dia po slo-bo-de?
Vo dne v no-ci ga-go-ta-jú,
mne smut-né-mu spať-ne-da-jú.

2. Mal som žitka dve merice,
vysypal som ich po trošičke.

Ked sa húsky nadobali,
na vodenku posadali.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Jožko, ako sa volá kvet, ktorý je tu vylisovaný?
- Prvosenka, prosím.
- Výborne! A podľa čoho si ju spoznal?
- Podľa toho, že je to pod ňou napísané!

Dvaja chlapci sa kúpovali v rieke. Jeden hovorí:

- Bŕf... aká je dnes tá voda studená!
- Veru... - odpovedá druhý - ani ja by som sa nebol kúpal, keby mi to doma neboli zakázali...

Pán vedúci sa pýta detí: - Čo je bližšie: Amerika, alebo Mesiac?

- No predsa Mesiac! - odpovedá Jožinko.
- A to už prečo??
- Lebo Mesiac vidíme a Ameriku nie!

- Podeľme si ten zber, dobre? - hovorí Jožko spolužiakovi.
- Ty odnesieš papier a ja potvrdenu s peniazmi...

MAGDALÉNA PROPPEROVÁ KOPEC ZVANÝ ŠVESTKOVÝ

V Krátké Lhotě je za nádražím kopec, kterému nikdo neřekne jinak než Švestkový. To proto, že rok co rok na konci léta zmodrá sládnoucími švestkami a stane se na nějaký čas rájem lhoteckých kluků. Ratajští jím ten kopec závidí. A nejen závidí. Oni jím na něj lezou! Tedy ani ne tak na kopec, jako hlavně na švestky, i přes to, že je obchází hlídač Prošek.

V ruce hůl, u nohy vlčáka Baltazara, mašíruje z jednoho konce sadu na druhý a běda tomu, koho nachytá! Výpravy na Švestkový kopec se proto konají, až když se setmí, a Prošek odejde domů na večeři. Jako třeba dnes...

Po silnici od Rataj jede několik kol. Jezdci z nich po chvili seskočí, položí je do příkopu a potichu běží zrozenou trávou. Tma je na spadnutí, nikde ani člověčka, jen měsíc v úplňku zalévá světlem stromy.

"Kluci, Lhotáci mají táborák," řeptá jeden z výpravy. Na protější straně u lesa šlehají plameny a kolem nich je živo.

"Kopec je náš!" První z Ratajských se rozbehl do stránek, ostatní za ním, a nakonec všichni mizí ve větvích. Jen poslední nejmenší něco vleče, ale otráven s tím sekne do trávy: "Já chci taky na švestky. Neste si to sami!" "Jsi nejmladší?" ozvalo se ze stromu, "Jsi. Chceš s námi chodit na výpravy? Chceš. Tak dělej!"

ČO JE TO?

Stojí, dumá v sade starom,
korunu má, nie je kráľom.
Čo je to?
(mortS)

Je to bravá šelma,
ktorá v mene med má.
Čo je to?
(devdeM)

Myš, čo v noci vonku lieta...
Aký je to zver?
To predsa vie každé dieťa.
Je to...
(reipoteN)

Ruky nemá, nemá nohy,
a nikto ho nepredbehne.
Rozhádže aj veľké stohy
a keď chce, aj stromy prehne.
(rohcíV)

V šírom poli,
v mori chleba,
spadol na kvet
kúsok neba.
Čo je to?
(azdáveN)

Malý už ani necek, popadl břemeno a valí je pod velkou švestku k opuštěné hlídačské boudě.

Jestli mě strejda Prošek nachytá, myslí si přítom, dostanu holí na kalhoty a doma ještě jednou. Protože strejda je mámin bratr a určitě to mamě poví...

Ze stromu u boudy se natáhla ruka, vzala od malého konec provazu, a v mžiku se na věti houpá cosi, co připomíná kluka. Kus slámy v čepici, teplákách a roztrhané bundě, a na krku cedule: Jsem Kuba ze Lhoty, mám plné kalhoty! "A ted můžeš na ty švestky," řekl hlas ze stromu a ze stránek zaburácelo: "Já vám dám švestky!!!" Strejda Prošek se žene do kopce, mává přítom holí a Baltazar štěká, div si nestříhá plíce.

Utkájí. Jestli doběhnou ke kolům, mají vyhráno.

"Přidej," říká si malý, ale zakopl a upadl do trávy. Baltazar mu teple dýchl do tváře a na kalhoty mu přilehlá strejdcova hůl. Pes zakňučel.

"Já musím. Vždyť tu dělám hlídací," řekl mu Prošek a zvedl hlavu k měsici, šmouhalému od mraků. "Ale támhle na toho nemůžu. Tváří se, jako by se mnou hlídal, a určitě mě šidí. Nezdá se ti, že je umazaný od švestkových povidel?" Usmál se pod fousy a podal ruku malému, aby ho zvedl...

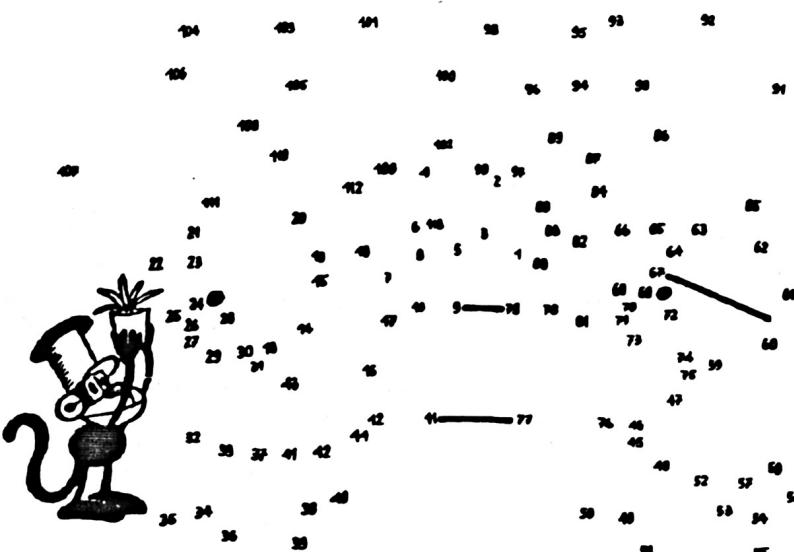
RADKA FLANDEROVÁ LETNÍ BOUŘKA

Z mraků jsou najednou strašidla
a tma je hustá jak povidla,
stromy se ve větru uklání,
blýsklo se divoce nad strání.

Rachotí hromy jak kamení,
déšť rybník našlehal do pěny,
pak bouřka, divoká, nestálá,
jak začala, tak zase přestala.

SPOJOVAČKA

Úsečkami postupne pospájajte jednotlivé čísla od 1 do 113. Tak sa dozviete, čo je na obrázku. Z najkrajších prác júnového čísla časopisu sme vyžrebovali troch výhercov. Sú to: Ján Klukošovský z Novej Belej, Judita Plučinská z Jurgova a Marta Šoltýsová z Vyšných Láp.



ŠTEFAN MORAVČÍK VEVERIČKA U LEKÁRA

Prišla z lesa,
sťažuje sa,
že ju švihla lieska,
že ju bolia vlásy, hlava,
že je nanič dneska...

- Nič ti nie je, mrška,
skáčeš ako blška,
ved' si zdravá
ako buk!
Šikovná a rezká.

Robí si z nej posmešky:
- Tebe tuším chýbajú
iba zlaté oriešky...

ŠTEFAN ŽÁRY PASTIER

Kráča šuhaj zaránky,
ženie biele baránky
na pašu.
Tráva šťavou naliata -
ženie šuhaj jahňatá
k salašu.

A kým prejdú po lúčke
ako bočka plnučké
ku jarku -
piesni uzdu popúšťa,
prikladá si na ústa
fujarku.

NOVÁ HVIEZDA

Hovorí sa, že kto vyhral turnaj vo Wimbledone, zapíše sa sa natrvalo do dejín svetového tenisu. V tomto roku sa dosť nečakane "zapísala" španielska tenistka CONCHITA MARTINEZO-VÁ. Vyhrala však nad vari najslávnejšou tenistkou, Američankou českého pôvodu Martinou Navrátilovou, ktorá má v dejinách svetového tenisu zapísané celé stránky. Snáď preto sa Conchita po svojom víťazstve ocitla v dosť nešikovnej situácii. Po prvý raz sa dostala do finále grandslamového turnaja a svojou znamenitou hrou pokazila slávnej Martine veľký sviatok. Po finálovom zápase noviny celého sveta písali ovela viac o porazenej ako o víťazke. Je to smola, ale aj šťastie peknej Španielky. Aj keby už v živote nič veľké nevyhrala, budeme si ju pamätať ako tenistku, ktorá Navrátilovej prekazila v získaní desiateho víťazstva vo Wimbledone.

Conchita Martinezová, ako všetci najlepší španielski tenisti, býva a trénuje v Barcelone. Je vysoká 170 cm a má hmotnosť 59 kg. Na kurte vyzerá teda dosť solídne a solídne aj hrá. Jej tenis nie je súčasťou príliš subtilnej, ale keď dôže k výmene dlhých a silných loptičiek z hľbky kurtu, mälokto sa jej vydruží. Pred Wimbledonom vyhrala dokopy 22 turnajov a v celkovej klasifikácii najlepších tenistiek bola na 3. mieste. Zarobila už skoro 3 milióny, ale napriek tomu sa v pamäti divákov ničím zvláštnym nevyznamenalá. Nepochybne nebola hviezdom ako Selešová, Grafsová, Sabattinirová či Navrátilová a v Španielsku bola prakticky v tieni Arantxá Sanchezovej-Vicariovej. Keď na začiatku júna

kráľ Juan Carlos povedal v Paríži, že po víťazstve Bruguera a práve Sanchezovej-Vicariovej na kurtoch Rolanda Garrosa čaká teraz na úspech Conchita Martinezovej, mälokto predpokladal, že bude čakať tak krátko.

- Trénujeme veľmi ťažko, hráme predsa o veľké peniaze. Ja som však žila celý čas v akomsi napäť a nemohla som znieť, že moje kolegyne rýchlejšie dosahujú dobré výsledky. Keď som sa konečne stala jednou z najlepších, napäť zmizlo. Je zaujímavé, že čím turnaj väčší a hrá sa o väčšie peniaze, tým som pokojnejšia. Možno aj preto častejšie vyhľadávam ako prehľadávam. Keď som počula, že nás kráľ čaká teraz na môj úspech, pomysela som si, že to ani nie je možné. Potom ma však napadlo, prečo nie? A vyšlo to.

22-ročná Conchita Martinezová je aj z iného hľadiska obyčajnou dievčinou. Nemala otca trénera ako Bruguera ani nepochádzala z tenisovej rodiny ako Sanchezová-Vicariová. Jej otec je účtovníkom v dôchodku a malka domácou. Je najmladšia z trojice súrodencov. Snáď preto sa medzi najlepších prekrádala akoby potajomky a jej meno až na odborníkov nikomu nič nehovorilo. Teraz po wimbledonskom úspechu sa nepochybne všetko zmení. Totiž už oddávna sú v tenise dve kategórie hráčov a hráčiek - tí, ktorí vyhrali grandslamové turnaje a ostatní. Martinezová je navyše prvou Španielkou, ktorej sa podarilo zvíťaziť na wimbledonskom turnaji.

Asi tá všednosť, ako sme už spomenuli, spôsobila, že skoro nikto neveril v jej úspech pred zápasom s Navrátilovou. Vari najväčšie uznanie patrí Španielke za to, že zahrala životný zápas v najdôležitejšom momente svojho života.



- Mám zniechané pocity - hovorí Conchita. - Teším sa a je mi zároveň smutno, že Martina na svojom rozlúčkovom vystúpení vo Wimbledone nedokázala realizovať svoj veľký sen. Veľký sen veľkej hráčky, akou ja asi nikdy nebudem... Skutočne dostať sa do finále Wimbledonu vo veku 38 rokov to hoci to nedokáže. Aj keby už Martina vôbec prestala hrať, bolo by to dôstojné zavŕšenie jej kariéry.

Kráľ Juan Carlos sice neboli na bankete wimbledonských víťazov, ale poslal Conchite blahoprajný telegram. Žiaroval, že tenisti ho čoraz častejšie nútia meniť svoje plány. O mesiac sa začne v New Yorku ďalší grandslamový turnaj. Conchita Martinezová už nač nepôjde v tieni žiadnej inej súperky. Kráľ by sa hádam mal skôr pozrieť do svojho kráľovského kalendára. Nikdy nevedno, či Španielka opäť neprekvapí.

Hviezdy svetovej estrády

STELLA GETZOVÁ

Hovorí sa o nej ako o zázračnom dieťaťi nórskej scény dance, ktorá môže zanedbano zburiať švédsku domináciu na diskotékových parketoch. Nedávno nahrala svoj prvý, debutový singel Friends, ktorým si podmanila nielen celé mladé pokolenie Nórsku, ale aj viacerých západných krajín. V mnohých hitparádach v Európe i zámorí sa už dlhší čas umiestňuje na popredných miestach. Pritom nemožno zabúdať, že má iba sedemnásť rokov.

Narodila sa v mestečku Abraka v Nigérii - jej otec je totož Nigérčan a matka Nórka. Od malíčka však býva v Trondheime v Nórsku, kam sa rodičia po jej narodení natrvalo presťahovali. Od detstva ju fascinovala hudba, najmä rap.

Snívala o kariére Madonny, Princea či Lennyho Kravitz. Preto neprekvaňuje, že využívala každú príležitosť na návštěvu diskoték, kde hudbu nielen počúvala, tancovala, ale po čase sa pokúšala aj spievať. Zároveň sa prihlasovala na rôzne tanečné a spevácke súťaže. Aj keď na nich spočiatku nedosahovala oslnivé úspechy, najmä v očiach poroty, zapadla do povedomia poslucháčov, no a získala čoraz viac skúseností.

Zanedlho, presne na jej 15. narodeniny, sa na ňu počas istej tanečnej súťaže v Oslo konečne usmialo štastie. Všimol si ju predstaviteľ dánskej výrobne platní Mega Records a pozval ju do centrály, kde "od ruky" podpisali s ňou zmluvu. Jej výsledkom bol spomínaný singel Friends, ktorý bol - napriek vysokému nákladu - okamžite vypredaný. Po ňom čoskoro nahrala druhý singel Dr. Love, ktorý sa, podobne ako prvý, dostal do čela všeľjakých zožnamov a hitparád a jeho náklad sa v priebehu niekolkých týždňov úplne vyčerpal. V súčasnosti pracuje na príprave prvého albumu, ktorý sa má dostať do predajní najpravdepodobnejšie ešte koncom tohto roka. Možno predpokladať, že nebude horši ako predošlé nahrávky.

Po ukončení práce na alume sa Stella Getzová chystá na dlhšie turné po Európe, kde akiese získá ďalších obdivovateľov, tým skôr, že rap prežíva v súčasnosti druhú mladosť. Dúfajme, že jej sláva neudrie do hlavy a jej talent sa bude ďalej rozvíjať. Možno, že niekedy zavítá aj k nám. (JF)



Na horúce dni

Na svete je málo ludí, čo nemajú radi slnko. Dodáva nám životnú energiu, povzbudzuje do práce, ale aj láka do prírody. Mnohí z nás si práve v lete berú dovolenku, aby si "užili slnka". Jední sa mu tešia v horách, iní pri vode a ešte iní v meste a ne dedine.

Pripravili sme pre vás pestrý výber ukážok na všetky príležitosti.

Leto sa samozrejme nesie v duchu ekológie a dominujú prírodné vlákna, ako lan a hodváb. Z lanového plátna sú ušité nielen šaty, sukne a blúzky, ale aj pánske saká a nohavice. Doplňky, ako topánky, klobúky, tašky a kabelky tiež zdominovali - špagát, lyko a mäkká koža.

Všimnite si plavky - sú na prsiach vystužené košíkmi a niektoré majú predĺženú spodnú časť.

Nesmieme zabúdať ani na vhodnú obuv. V móde sú topánky na hrubých podrážkach, prevažne z korku. Vrchnú časť tvorí niekoľko hrubších pásov, kombinovaných z režného plátna a kože. Takýto materiál sa používa aj na výrobu elegantných lodičiek.

Ako si chrániť tvár pred posilneným poludňajším slnkom? Dobroväčom slameným klobúkom... a opalovacím krémom s najvyšším ochranným faktorom. V.J.



WĘTERYNARZ

DEZYNTERIA ŚWINI

Dezynteria świnia jest chorobą zaraźliwą. Objawia się biegunką, w kale widoczna jest krew i stąd nazwa "krwawa biegunka". Na chorobę tą zapadają świnie w każdym wieku, najwrażliwsze są jednak młode w wieku 6-7 miesięcy. Choroba może wystąpić o każdej porze roku. W lecie przy wychowie prosiąt na wybiegach i przy dobrym żywieniu, leczenie daje dobre wyniki. Zachorowaniom na dyzenterię sprzyjają złe warunki utrzymania, ciasnota, brud i wilgoć w chlewach, niedo żywienie, karmienie paszą zepsutą lub pozbawioną składników mineralnych oraz witamin. Zakażenie następuje najczęściej przez zjadanie karmy zanieczyszczonej kalem świnich chorych lub przez picie wody zakażonej. Świnie zarażają się również przez stykanie się z chorymi zwierzętami lub ludźmi, którzy przenoszą zarazki na obuwie, ubraniu lub przedmiotach używanych do obsługi. Prosiąta, które przechorowały dyzenterię, mogą zachorować po raz drugi. U dorosłych świn powtórne zachorowania zdarzają się rzadko, czasem u macior w kilka dni po oproszeniu. Chroba może być zawleciona do gospodarstwa przez świnie lub prosiąt nowo zakupione, które

nie wykazują objawów chorobowych, lecz już przechorowały dyzenterię i w dalszym ciągu rozsiewają zarazki.

Objawem choroby są biegunki, czasem nie występują od razu, ale nawet po 20 dniach od chwili zarażenia się zwierzęcia. Początkowo temperatura ciała jest podwyższona do 41 stopni i wyżej, u niektórych prosiąt występuje zwracanie zjedzonej karmy. Po kilku dniach temperatura spada i utrzymuje się w normie, rzadko przekraczając 40,5 stopnia. Kal powleczony jest śluzem, niekiedy nawet z domieszką krwi. Krew w kale pojawi się czasem na początku choroby, czasem zaś przy jego końcu. Prosiąta tracą smak, wskutek czego zjadają nawóz, kal, piją gnojówkę. Niektóre świnie zachowują apetyt, inne zupełnie go tracą. Niekiedy u prosiąt ssących lub odsadzonych można zauważać klejenie się powiek oraz czerwone plamy a później brązowe strupy na skórze. Czerwona wysypka występuje na podbruszu, głowie, bokach i nogach.

Jeżeli dyzenteria ma przebieg ostry, temperatura ciała podnosi się do 41 stopni i wyżej. Zwierzę jest wtedy bardzo słabe, nie chce jeść i nie może wstać. Nie leczone zwierzę szybko pada, zwykle w ciągu 1-2 dni. O podostrym lub przewlekłym przebiegu choroby mówimy wówczas, gdy objawy choroby nie występują tak wyraźnie, jak to opisano przy przebiegu ostrym. Temperatura ciała bywa wtedy normalna lub nieznacznie podwyższona, zwolnienie chwilami ustaje. Prosiąta stopniowo chudną, szczenięta mają nastroszoną, ogon opuszczony,

grzbiet zgarbiony, skórę bladą i wszystkie te objawy świadczą o wyniszczeniu organizmu, które na koncu prowadzi do śmierci zwierzęcia. Świnie mogą chorować jednocześnie na dyzenterię, pomór i paratyfus. Rozpoznanie w tych przypadkach jest trudne i w związku z tym najlepiej zwrócić się do lekarza o pomoc. Trzeba oddzielić świnie zdrowe jeszcze i przeprowadzić odkażenie chlewa. Środkiem zapobiegającym dyzenterii są: prawidłowe żywienie, trzymanie świń w czystych, cieplych, suchych, widnych i dobrze wietrzonych pomieszczeniach. Codziennie trzeba zwierzęta wypuszczać na wybiegi oraz regularnie odkażać chlewy. Wybiegi dla prosiąt powinny być dostępne dla świn dorosłych i warchlaków. Świeża i czysta ściółka zabezpiecza świnie w chłodnej porze roku przed zaziębieniem.

GRYPA KONI

Jest to choroba bardzo zaraźliwa. Zdrowe konie zakażają się grypą wskutek zetknięcia się z końskimi chorymi lub zanieczyszczoną paszą, wodą, przedmiotami służącymi do sprzątania i pielęgnowania, moczem, kalem lub wydzielinami z nosa. Zarazki ze zwierząt chorych na zdrowe mogą przenosić również osoby obsługujące konie chore. Grypa pojawia się przeważnie w jesieni i na wiosnę, rzadziej latem lub zimą. Często opanowuje wszystkie konie lub znaczną ich część we wsi. Od zakażenia do wystąpienia

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

KRÉMOVÁ TEKVICOVÁ POLIEVKА. Rozpočet: 400 g tekvice, 300 g zemiakov, 200 g cibule, 50 g masla, 1 l vody, 150 g kyslej smotany, soľ, kôpor.

Očistenú, jadrovňáku zbavenú tekvicu nakrájame na kocky. Zemiaky obielime, nakrájame tak ako tekvicu a dáme spolu variť do osolenej vody. Keď začne vrieť pridáme na kolieska nakrájanú cibuľu a necháme rozvaríť na kašu. Uvarenú kašovinu vlejeme do mixéra a dôkladne rozmixujeme. Do vzniknutého ešte horúceho krému pridáme umytý, nadrobno nasekaný kôpor a zjemníme maslom. Hotovú polievku podávame poliatu kyslou smotanou.

TLAČENKOVÝ ŠALÁT. Rozpočet: 300 g bravčovej tlačenky, 100 g sterilizovaných uhoriek, 100 g cibule, 30 g oleja, 30 g horčice, soľ, mleté čierne korenie, očot, cukor.

Tlačenku, uhorky a cibuľu nakrájame na tenké rezance. Olej vymiešame s horčicou, soľou a korením. Zmes primiešame k tlačenke, dochutíme octom a cukrom. Všetko zlahka premiešame. Podávame s pečivom alebo chlebom.

SYROVÝ ŠALÁT. 200 g eidamského syra, 100 g údeného syra, 100 g jablk, 50 g šľahačkovej smotany, 50 g orechov, citrón, petržlenovú vňať.

Syr a olúpané jablká nakrájame na tenké rezance, pridáme ušľahanú smotanu a nasekané orechy. Zmes zlahka premiešame, ochutíme citrónom. Šalát podávame dobre vychladený, ozdobený petržlenovou vňaťou.

HOVÄDZIE DUSENÉ V HLÁVKOVEJ KAPUSTE. Rozpočet: 300 g hovädzieho predného mäsa bez kostí, 500 g hlávkovej kapusty, 80 g cibule, 80 g oleja, soľ, rasca, mleté čierne korenie, 20 g hladkej múky.

Hovädzie mäso urňujeme a nakrájame na malé kocky. Očistenú na kocky nakrájanú cibuľu oprážime na tuku, pridáme mäso, opečieme, osolíme, okoreníme, posypeme rascou, zalejeme vlažnou vodou a dusíme do mäkkia. Kapustu očistíme, nakrájame na tenké rezance a pridáme k polomäkkému mäsu. Všetko spolu dodusíme a na koniec zahustíme zátrepkou, ktorú pripravíme z múky rozhábkovej v troche vody. Krátko povaríme a odstavíme. Vhodnou prílohou sú varené zemiaky.

PLNENÁ TEKVICA. Rozpočet: 1 menšia tekvica, 4-5 zemiakov, 1 cibuľa, 2 vajcia, 150 g tvrdého syra, oregano, vegeta, majorán, mleté čierne korenie, soľ, 100 g múky, 1 strúčik cesnaku, olej.

Mladú tekvicu olúpeme, rozkrojíme po dĺžke napoly, zbabíme jadrovňáku a vydlabareme. Posypeme vegetou a takto pripravenú tekvicu plníme.

Plnka: Zemiaky postrúhameme, tak ako na hařušu, pridáme vajcia, na oleji spenenú nadrobno pokrájanú cibuľu, soľ, majorán, hladkú múku, ochutíme solí, cukrem a okyselíme. Nakoniec

cesnak, oregano a všetko dôkladne premiešame, dochutíme mletým čiernym korením. Naplníme tekvicu, navrch dáme postrúhaný syr a dáme zapieciť do rozohriatej rúry. Podávame so zeleninovým šálátom.

PŘEDPISY S MEDEM

MEDOVÝ KVAS. Rozpočet: 1/2 sklenice medu, citrónová šťáva nebo 1/3 lžičky kyseliny citrónovej, 5 dkg droždí, 1 lžice mouky, 6 litru povařené ochlazené vody.

Kyselinu nebo citrónovou šťávu přidáme do vody, mouku prosijeme, promícháme s medem a droždím. Připravenou směs rozmícháme s vodou, kterou doléváme po částech. Nádobu přikryjeme gázou nebo plátnem, necháme stát do příštího dne. Připravíme lahve - vymýté, vyvařené a okapané. Zátky vyvaříme zvlášť. Naplníme lahve a zazátkujeme. Postavíme v chladném sklepě. Za dva dny můžeme kvás pit - musí být dobré vychlazený.

MEDOVÁ OMÁČKA. Rozpočet: 2-3 lžice medu, 3 lžice strouhaného perníku, 2 lžice cukru, 1 sklenici vývaru z masa nebo jen zeleniny, rozinky, mandle, sůl, cuker, citrónová šťáva nebo vinný ocet, lžice másla.

Med s cukrem lehce zrůžovíme v kastrolku, přidáme máslo a strouhaný perník, promícháme, přidáme vývar a vaříme za stálého míchání několik minut na malém ohni. Do uvařené omáčky přidáme oloupané mandle a rozinky. Ochutíme solí, cukrem a okyselíme. Nakonec

PRAWNIK

pierwszych objawów choroby upływa 2-7 dni. Choroba zaczyna się od podniesienia cieploty ciała od 41-42 stopni, zwierzę oddycha szybko, na przedpiersiu, podbrzuszu i nogach pojawiają się obrzęki. Czasem z nozdrzy wypływa jasna, lekko śluzowa wydzielina. Po kilku dniach następuje powolny powrót do zdrowia, w tym okresie nie należy konia używać do pracy, gdyż grozi to zapaleniem płuc lub zapaleniem jelit - wtedy pojawia się biegunka - które kończą się śmiercią. Wezwany lekarza należy bezzwłocznie. Konie powracających do zdrowia nie należy używać przedwcześnie do pracy a po wyzdrowieniu zupełniem oszczędzać je przez dłuższy okres czasu. Do odkażania stajni i przedmiotów, z którymi stykał się chory koń, używa się sody żrącej.

POSTĘPOWANIE PRZY POJAWIENIU SIĘ CHORÓB ZARAŹLIWYCH MŁODZIEŻY

W wypadku zauważenia objawów choroby u młodzieży lub nawet zwierząt starszych należy w miarę możliwości zdrowe sztuki przeprowadzić na inne miejsce, a chore pozostawić na miejscu zachorowania. Hodowcy przeważnie robią odwrotnie, to znaczy zdrowe zwierzęta pozostawiają tam, gdzie pojawiła się choroba, a chore przeprowadzają do innego pomieszczenia. Błąd tkwi w tym, że zdrowe sztuki pozostawione w miejscu już zakażonym zarażają się i chorują.

HENRYK MĄCZKA

přidáme skleničku červeného vína. Takovou omáčku podáváme k vařené rybě.

MÚČNIKY

PIŠKÓTOVÉ REZY S HRUŠKAMI.
Rozpočet: 5 vajec, 140 g práškového cukru, 10 g vanilínového cukru, 200 g polohrubéj mýky, 5 lyžic vody, citrónová kôra, lyžička prášku do pečiva.

Žlity vyšľaháme s práškovým a vanilínovým cukrom. Počas šľahania pridáme 5 lyžičiek horúcej vody. Z bielkov a 5 lyžičiek studenej vody ušľaháme tuhý sneh. Múku premiešame s práškom do pečiva a postrúhanou citrónovou kôrou. Striedavo k žlítom pridávame múku a sneh. Upečieme vo vymastenej a mukou vysypanej forme.

Krém: 2,5 dl mlieka, 2 žlity, 25 g želatíny, 150 g cukru, 10 g kakaa, 10 g rozpustnej kávy, 2 bielky, 2 dl sladkej smotany, 100 g mandľí, 1 kg zrelih hrušiek.

Žlity a 100 g práškového cukru vymiešame nad parou na hustý krém, do ktorého postupne zamiešame horúce mlieko, vo vode napučanú želatinu, kakao a kávu. Keď krém začne hustnúť, pridáme tuhý sneh ušľahaný z bielkov a s cukrom vysypanou smotanou.

Piškotový korpus potrieme krémom, poukľádáme naň rezom nadol odkvapkané hrušky a posypeme olúpanými a opráženými mandľami pokrájanými na rezance.

NIEPEŁNA DOBA - NIEPEŁNY ABONAMENT

Jeżeli łączność przez całą dobę jest niemożliwa, miesięczna opłata za abonament telefoniczny powinna zostać obniżona. Taką decyzję, po interwencji Urzędu Antymonopolowego, podjęła Telekomunikacja Polska SA, wprowadzając od 1 lipca zróżnicowane stawki dla przyłączonych do central ręcznych bez całodobowej obsługi.

Jeżeli okaże się, że z telefonu będzie można korzystać w czasie nie przekraczającym 8 godzin na dobę, jego właściciel będzie płacił 30 procent pełnego abonamentu, a przy łączności od 8 do 16 godzin opłata będzie wynosić 50 procent abonamentu.

Przypomnijmy, że w Polsce czynnych jest jeszcze ok. 760 centrali ręcznych, które - jak zapowiada Telekomunikacja - za 4 lata mają zniknąć.

CHOROBOWE DLA ROLNIKA

Od 1 lipca 1994 r. rolniczy zasiłek chorobowy wyniesie 30 tys. zł za każdy dzień niezdolności do pracy trwającej nieprzerwanie przez co najmniej 30 dni.

Rozporządzenie ministra rolnictwa i gospodarki żywnościowej na ten temat jest opublikowane w Dz.U. nr 64 z 30 maja br. pod poz. 277.

Pierwsze rozporządzenie ministra w sprawie określenia zasad ustalania wysokości jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy rolniczej i chorób zawodowych oraz zasiłku chorobowego było wydane 10 grudnia 1991 r. Obecna zmiana podwyższająca zasiłek do 30 tys. zł jest drugą.

KONTO DLA SPADKOBIERCY

Właściciel wkładu oszczędnościowego może w pisemnym oświadczeniu wskazać osobę lub osoby, którym należy w razie jego śmierci wypłacić pieniądze znajdujące się na tym rachunku; dotyczy to także pieniędzy zdeponowanych na rachunkach walutowych. Oświadczenie to powinien złożyć w banku (jego oddziale) właściwym dla ostatniego miejsca zamieszkania.

Prawo bankowe z 31 stycznia 1989 r. (Dz. U. z 1992 r. nr 72, poz. 359 z późn.zm.), które wprowadza za tę możliwość (art. 22), zastrzega jednocześnie dwa ograniczenia. Właściciel rachunku może wskazać tylko osobę (osoby) należącą do następującego kręgu: małżonek, dzieci, wnuki, rodzice, dziadkowie i rodzeństwo. Nie jest więc w stanie w ten sposób obdarować np. siostrzeńca czy konkubiny. Istnieją także ograniczenia co do wysokości sumy, którą wolno wypłacić osobie wskazanej. Górną jej pulą to kwota nie przekraczająca ogółem sumy

przeciętnego wynagrodzenia pracowników w gospodarce narodowej publikowanej przez GUS w ciągu pięciu lat kalendarzowych poprzedzających wypłatę, a więc w 1994 r. - za okres od 1989 r. do 1993 r. Ponieważ w 1989 r. przeciętnie wynagrodzenie miesięczne wynosiło 206 tys. zł, w 1990 r. - 1 mln 026 tys. zł, w 1991 r. - 1 mln 770 tys. zł, w 1992 r. - 2 mln 935 tys. zł, a w 1993 r. - 3 mln 995 tys. zł, oznacza to, że w 1994 r. bank może wypłacić na podstawie pisemnej dyspozycji właściciela rachunku po jego śmierci 119 mln 184 tys. zł. Co bardzo istotne, nie wchodzi ona do spadku, a więc w działy spadkowych pieniędzy tych się nie uwzględnia. Do spadku zalicza się natomiast "nadwyżkę", jeśli po wypłacie jeszcze taka na koncie pozostałe.

Odrębnie traktuje również te kwoty ustanowiona podatku od spadków i darowizn. Co do zasad jednak pieniądze uzyskane w wyniku takiego polecenia podatkowi temu podlegają. Nie oznacza to, że zawsze osoba, która je otrzyma, będzie musiała podatek zapłacić; zależy to od wysokości uzyskanej kwoty. Opodatkowanie to jest niezależne od przeprowadzenia postępowania spadkowego. Może się zresztą zdarzyć, że np. wnuczka, która otrzymała pieniądze z rachunku oszczędnościowego, wcale nie będzie równocześnie spadkobierczynią (np. jej rodzice żyją i to oni dziedziczą po zmarłym, bo nie została uwzględniona w testamencie). Natomiast pieniądze na rachunku, które pozostały po zrealizowaniu dyspozycji zmarłego, zwiększą majątek spadkowy, a w konsekwencji są opodatkowane jako część spadku.

Podstawą obliczenia podatku od kwoty wypłacanej na polecenie zmarłego właściciela rachunku jest cała suma. Obdarowany placi jednak podatek po odjęciu od niej kwoty wolnej. Ponieważ wszystkie osoby, którym bank może wskutek polecenia właściciela wypłacić pieniądze po jego śmierci, należą do 1 grupy spadkobierców - podatek urząd skarbowy wymierzy z nadwyżki przekraczającej kwotę wolną, która wynosi obecnie 48 mln 300 tys.

Jeśli więc wnuczka otrzymała np. 60 mln zł - zapłaci podatek do 11 mln 700 tys. zł. Będzie on ustalony według najwzględniejszej od podatnika skali, jak przewidziana jest dla osób należących do I grupy podatkowej. Jeżeli wkład ma być wypłacony małżonkowi zmarłego właściciela rachunku, a ten złoży oświadczenie, że pieniądze znajdują się w tym rachunku stanowiły majątek dorobkowy, małżonek zapłaci podatek od połowy wypłacanej kwoty (druga połowa jest jego udziałem we wspólności).

Co ważne, wypłata wkładu oszczędnościowego na podstawie dyspozycji właściciela rachunku na wypadek jego śmierci do wysokości kwoty wolnej od podatku, a więc obecnie do 48 mln 300 tys. zł (I grupa podatkowa) następuje od ręki, na podstawie dyspozycji aktu zgonu, dokumentu tożsamości. Na wypłatę nadwyżki bank musi mieć zgodę urzędu skarbowego. Osoba, która dopuściła do wypłaty wyższej kwoty bez zgody urzędu odpowiada za należny od niej podatek solidarnie z podatnikiem.

HVIEZDY O NÁS



PANNA (24.8.-23.9.)

Nečakaj, že ti náhoda pomôže. Sám musíš dokázať urobiť zmeny vo svojom živote. Zaslúžíš si pochvalu a uznanie blízkych osôb a spolupracovníkov, aj keď to bude stáť hodne nervov a úsilia. Nezabúdaj, že zdravia nemáš zo železa a po vrcholnom vypäti si musíš dopriať trochu odpočinku a uvoľnenia.



VÁHY (24.9.-23.10.)

Máš okolo seba kruh milých a blízkych osôb, a ešte sa u naskyne príležitosť uzavrieť nové priateľstvá. Neočakávané zmeny v tvorom okolia mnoho vecí vyjasnia, a tak všetko bude závisieť len na tebe. V najblížom čase ti nehracia pracovné, ba ani finančné problémy, preto si môžeš naplánovať príjemnú a snáď aj trochu nákladnejšiu dovolenku.



ŠKORPIÓN (24.10.-23.11.)

Nadchádzajúce dni budú priaznivé pre nové podnikanie a výhodné finančné transakcie. Všetko ti pôjde lepšie, ako by si mohol očakávať. Len sa nesmieš dať prekvapíť novými udalosťami v tvorom živote - aj keď sa to na prvý pohľad nezdá, budú ti k dobrému. Nezabúdaj pre prácu na fyzickú kondíciu a zdravý aktívny odpočinok.



STRELEC (24.11.-21.12.)

Bude to dobré obdobie pre spoločenské príležitosti a stretnutia v širšom kruhu, pre udržanie a obnovenie starých priateľských zväzkov. Niečo ti môže spoločenský život trochu skomplikovať, ale nie nadľaho. Nezabúdaj, že máš voči rodine nesplnené sľuby. Venuj im trochu viac pozornosti a pomôž vybaviť úradné povinnosti.



KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Doterajšie výsledky a úspechy ti už nestačia, svoje plány si už uskutočnil a teraz by si potreboval niečo nové a náročnejšie. Budeš musieť zmeniť prácu alebo - čo by bolo ešte lepšie - začať pracovať na vlastný účet. Neboj sa toho - na začiatku to iste nebude ľahké, ale pri svojich schopnostiach máš šance na úspech, aj finančný.



BÝK (21.4.-20.5.)

V najblížom čase budú najdôležitejšie pracovné a finančné otázky. Pozorne sleduj všeiky udalosti, aby si nič nezmeškal, tým skôr, že máš veľké šance na úspech. Nové známosti a styky ti vytvoria nové možnosti. Nevyhýbaj sa spoločenskému životu, noví známi môžu byť užitoční pre uskutočnenie tvojich náročných plánov.



VODNÁR (21.1.-18.2.)

V práci ide všetko bez väčších ťažkostí; radšej nezasahuj do normálneho behu udalostí, aby si niečo nepokazil. Doma ta čaká väčši rozhovor, ktorý by mohol uvoľniť ťažké ovzdušie, aké vás už dlhší čas trápi. Musíš si dávať väčší pozor na to, čo hovoríš. Často zdanivo nevinná poznámka dokáže rozdráždiť partnera viac, než oprávnené výčítky.



BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Všetko sa vyvíja veľmi dobre, neponáhalaj sa však s dôležitými rozhodnutiami. Čím dlhšie budeš na nich pracovať, tým viac stúpnu šance na dobré finančné výsledky. Doma sa vyhýbaj ostrým diskusiam, aj keď si presvedčený, že máš pravdu. Kľudná argumentácia s úsmievom zapôsobí na rodinu viac ako neustále spory, a za tvoj takt ti všetci budú vďační.



RYBY (19.2.-20.3.)

Kým prijmeš neočakávané ponuky, najmä pracovné, dobre si to rozmysli. Prílišou dôverčivosťou by si si mohol zaškodiť, najmä vo finančných otázkach, kde je zvlášť potrebna chladná krv a rozvaha. Určite sa ti nepodarí zlepšiť svoju situáciu a postavenie bez usporiadania starých úloh, ktorých sa nahromadilo naozaj vela.



RAK (22.6.-22.7.)

Čakajú ňa nedorozumenia a ťažkosti v rodine, ktorú si v poslednom čase trochu zanedbával. Snaž sa čo najskôr presvedčiť svojich blízkych, že ti na nich naozaj záleží. Dobré slovo a srdečnosť dokážu urobiť záhraky, a pre teba bude ľahšie odísť na plánovanú dlhšiu cestu s vedomím, že doma je všetko v poriadku.



BARAN (21.3.-20.4.)

Medzi rodinnými a pracovnými povinnosťami sa cítisť ako medzi mlynanskými kameňmi; bude ňa to stáť hodne úsilia a ešte viac diplomacie, aby si všetko zladiť k všeobecnej spokojnosti. Domáce ovzdušie ti pomôže rozjasniť neočakávaný príjem a perspektíva ďalšieho zlepšenia finančnej situácie. Keď sa situácia ukludní, mal by si pouvažovať o odpočinku alebo krátkej dovolenke.



LEV (23.7.-23.8.)

Začni počítať peniaze a neplánuji väčšie výdavky, keďže príjmy v najblížom čase nebudú veľké. Pri vybavovaní úradných záležitostí nič unáhlené nepodpisuj, nechaj si trochu času na premýšlenie. Rôzne neprijemné historky v rodine sa hľadko vyriešia, ak si nebudeš všímať klebety tak zvaných "dobrých priateľov".

NÁŠ TEST

Jsi dobrú kolegyní?

Jsi obklopena skutečnou sympatií? Môžeš se spoliehať na své priatele? To je skutečně výborné! Ale jestli ne, zamysli se nad příčinou. Navrhujeme ti užitečnou psychozábavu.

1. Přítelkyně má dôležitou schůzku. Prosí ňa, aby s půjčila svůj elegantní kostýmek

a) Nezdá se ti to, ale půjčíš - 2 b., b) odmítneš pod nějakou zámkou, ale ve skutečnosti ti jde o to, že nechceš, aby vypadala stejně dobře nebo ještě lépe než ty - 0 b., c) půjčíš jí kostýmek a přeješ mnoho štěstí - 3, d) prohlásíš, že osobní věci nikomu nepůjčuješ - 1.

2. Do práce přišla nová spolupracovnice. Kolegyně ji tradičně začínají pomlouvat

a) s chutí se k nim připojíš - 0, b) nepodiliš se na tom - 1, c) upozorníš kolegyně, že to není slušné - 2, d) přátelsky upozorníš novou kolegyni, aby o sobě v práci mnoho nemluvila - 3.

3. Kolegyně v práci ti dala hezkou halenu - dostala balík od manžela, ktorý pracuje v zahraničí

a) máš radost - 3, b) zdá se ti to podezrele - 0, c) chce získať tvou přízeň - 1, d) děláš si starosti, že jí budeš muset splatiť něčím stejně hezkým.

4. Co bys udělala s výhrou v loterii?

a) koupila bys dáry celé rodině - 2, b) uspořádala bys pohoštění pro kolegyně z práce - 3, c) výhru bys uložila na spořitelní knížku - 1.

5. Přítelkyně se nejvítce např. s Janou, protože:

a) má vlivnou rodinu - 0, b) má hezkého muže - 1, c) ve všem tě poslouchá - 2, d) nejlépe si s ní rozumíš - 3.

6. Kolegyně tě prosí, aby s kontrolovala její zprávu

a) rozlučuje tě to - 1, b) jsi ráda, že tak vysoko cení tvou kvalifikaci - 2, c) těší tě, že ti důvěřuje - 3, d) řekneš jí, že nemáš čas, a že je už na čase, aby se naučila samostatně pracovat - 0.

7. Stala ses vedoucí nového pracoviště. Jaké spolupracovníky si vybereš?

a) nejlepší kolegyně a kolegy - 3, b) dobré pracovníky, ale jen ty, které máš ráda - 2, c) ty nejlepší, bez ohledu na sympatie - 1, d) osoby zvenčí - 0.

8. Máš ke své nejlepší přítelkyni takovou důvěru, že bys dovolila, aby doprovázela tvého muže na zahraniční cestě?

a) to už je příliš mnoho! - 0, b) raději nepokoušíš osud - 1, c) to závisí na okolnostech - 2, d) myslím, že ano - 3.

9. Postupuje-li tvore kolegyně rychlejji než ty



Stretnú sa dva susedia:

- Za koho budeš hlasovať?
- Ešte neviem, ale podme najprv do krčmy! Tam si už nejakého kandidáta nájdeme!

- Máš rád rastlinky? - pýta sa dievčina mladého chlapca.
- Mám. A ako! Najmä chmel, tabak a vinič.

Američan navštívil Japonsko. Při prohlídce Tokia uviděl na ulici Japonce, který ležel na zemi, oběma rukama si svíral břicho a hlasitě naříkal. Americký turista se soucitně ptal:

"Pokusil jste se o harakiri, že?"
"Ne" odpovídá postužený, "měnil jsem dolary!"

Pani Monika sa akosi zle cíti.
Hovorí manželovi:
- Drahý, mám k tebe jednu prosbu.
Keby sa so mnou niečo stalo, daj

za mňa na opravu kostola milión zlatých.

- Veľmi rád, aj pár, moja drahá!

- S láskou to je ako s hubami, - hovorí jeden skúsený muž.

- Človek zistí, že to nebola tá pravá, až keď je neskoro!

"Pane doktore, v poslední době jsem příbrala, ačkoliv chodím do práce pěšky. Co mám dělat?"

"Chodit do práce pěšky, to nic není, milá paní. Potřebujete větší fyzickou náružu. Jezděte tramvají nebo autobusem!"

- Kto je ten muž, čo sedí v druhom rade a v ruke drží program?

- Ty ho nepoznáš? To je nás poslanec Kowalski.

- Nepoznám ho, ale aspoň po prvý raz v živote vidím, že poslanec má nejaký program!

a) máš z toho radost - 3, b) počítáš, že u ní budeš mít lehčí práci - 2, c) závidíš jí - 1, d) její případný omyl a degradace by ti udělaly zlomyslnou radost - 0.

10. Kolegyně si stěžuje na svého muže, že ji bije. Kdybys ho náhodou počala

a) usmíváš se přátelsky jako by nic - 2, b) pamatuješ, jak zachází se svou ženou - 3, c) soudíš, že má pravdu, když naříká na ženu - 1, d) v určitých okolnostech bys neodmítl s ním románek - 0.

VÝSLEDKY

30-20 bodů: Nejednou jsi dokázala, že je na tebe spolehnutí. Přátelství je pro tebe velmi důležité. Vycházíš z předpokladu, že práci můžeš změnit, ale rodinu a přátelství musíš chránit. V přátelství se nedá podplati a nezměníš sympatií pod vlivem pomluv. Gratulujieme!

20-10 bodů: Jsi osobou, s níž se nedá vždycky popovídат u kávy o různých babských záležitostech, ale zato ve vážných situacích nezklameš. Nevnujuš pozornost vnějším projevům přátelství, ale jeho podstatě.

10-0 bodů: Přátelství je pro tebe spíše symbolickým pojmem, a to jen do okamžiku, kdy jsou ohroženy tvoje zájmy. Pak se už staráš jen o své. Máš takovou povahu, že s Janou pomlouváš Marii a s Marií Janu a s oběma Terezou. Nediv se, že ti oplácejí podobně.

MENO VEŠTÍ

ŠTEFAN: vznešené, jasné, pokojné a dôveryhodné meno. Obyčajne je to človek, ktorý má hnedé alebo svetlohnedé vlasy, urastenú a vysokú postavu, modré, sivé a dokonca hnedé oči. Pochádzia najčastejšie z roľníckej alebo remeselnickej rodiny, ktorá má spravidla viac detí. Zovňajškom sa ponáša na otca, ale povahu zdedil po matke. Je nadaný, preto základnú a strednú školu absolvuje pomerne ľahko. Má sklon k exaktným vedám. Skoro od úloho veku býva prenasledovaný zlomyseľnosťou osudu a veľmi dobre pozná, čo je to ťažká práca. Je otvorený a má úprimný vzťah k svetu a ľuďom, preto je oblúbený nielen medzi kamarátkami, ale aj učiteľmi.

Štefan je povahove veľmi živý, bystrý, neposedný ako ortuť, veselý, ale niekedy trochu uzavretý. V láske nemá príliš veľa šťastia, aj keď sa spravidla ožení s múdrrou, pokojnou, rozvážnou, praktickou a peknou ženou. Najčastejšie sa stáva vodičom, elektrikárom, lekárnikom, inžinierom, agrónomom a pod. V zamestnaní ho hodnotia ako dobrého odborníka, solídneho, presného, pracovitého, aj keď trochu pomalého. Pomerne rýchlo si nahonobí majetok, ktorý mu však neprináša zadosťčenie. Štefanov život nie je vôbec ľahký, jednoduchý a bezkonfliktný. Vždy sa nájdú závisťenci, ktorí mu dokážu zneprijemniť život. So svojimi početnými súrodencami ho spájajú silné rodinné vzťahy. Jeho najčastejšie obdobie je od 28 do 40 rokov. Niekedy chorlave na srdce a oči. Má rád zábavu, spoločnosť, dobré knihy, kino, divadlo a cestovanie. V období medzi 45. a 50. rokom života ho však postihujú rôzne nešťastné nehody. Keďže nedbá o majetok, jeho zámožnosť sa prakticky nezvýšuje.

Štefan je originálne vtipný a má zmysel pre humor. Ženy ho nedokážu správne oceniť a často ho neberú vážne. Ako šef je spravodlivý, náročný a rozvážny. Ako podriadený je spravidla vyrovnaný, poslušný a samozrejme svedomitý. Dožíva sa obyčajne vysokého veku, ale zostáva sám. Je telesne zdatný do neskorej staroby. Hodne pomáha ľuďom, najmä vo svojej profesi, a teší sa všeobecnej úcte. (f)

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdido se vám o:

Kávovém podnosu rozbitém - hádka v domácnosti.

Kavalírovi - tvá čest je v nebezpečí.

Kavce krájkající - ztráta reputace; létající - tvůj osud změní se nepříznivě.

Kazateli - nemoc.

Kázání - smutek.

Kazatelně - chceš jiné ovlivňovat.

Káznice: být v ní - záchrana v nebezpečí; viděti ji - přijdeš do nejasné životní situace.

Kapkách - budeš prolévat slzy.

Kašli - bud' na pozoru před pochlebníky.

Kelímu - spojši odpovídající si elementy.

Kladivo: pracovat s ním - popracuješ se vpřed vlastní silou; viděti ho - jsi ovládán násilím.

Klasu - tvá přání budou vyplňena; sbírat je - uděláš dobré obchody; šlapati po nich - tvůj plán bude zničen; drobit je - nerohazuj cenný majetek.

Klášteru - mír, pokoj; vcházet do něho - vnitřní radost ve stáří.

Klavíru: hrát na něj - uslyšíš nepříjemné; slyšet - budeš rušen v důležité události.

Klarinetu - přijdeš do nudné společnosti.

Klanění se - ponížení, škoda.

Klapačce - rozbroje.

Kleci prázdné - oproštění od starostí; s ptáky - najdeš stejně smýšlející přátele; s dravými zvívaty - tvůj nepřítel ti již brzy nebude škodit; zvívata z ní vycházející - nebezpečí.

Klekátku - ponížení.

Klenotu - ještinkost ti přináší utrpení; nositi ho - štěstí, spokojenosť; kupiti ho - budeš mít neštěstí; dárek obdržeti - lichotníci tě opřadají.

Klenotníkovi - budeš přiveden v pokušení.

STÁVA SA - STALO SE...

UŽ NEŽIJÚ VOLAKEDAJŠÍM BÚRLIVÝM ŽIVOTOM. Princ Michael, príslušník bývalého gréckeho panovníckeho rodu, vydal pred časom pozoruhodnú knihu Crown Jewels of Europe (Európske korunovačné klenoty). Tento vzdelaný a rozhladený muž, ktorý si musel uvedomiť, že on ani nik jeho pribuzných už nikdy nebude vládnuť, v knihe napísal: "Kráľovské koruny, žezlá a meče - voľakedy základné rekvízity každej korunovácie - sa dnes už veľmi nepoužívajú. V 20. storočí zanikli mnohé európske monarchie a tie, ktoré ešte prežívajú, už nemajú zdaleka takú moc, akej sa tešili v predchádzajúcich storočiach. Koruny, žezlá a iné kráľovské klenoty hrajú v súčasnosti už iba úlohu umeleckých ozdob, používaných pri úmrtí alebo nástupe nového panovníka. Tak ako monarchie, aj korunovačné klenoty, ktoré bývali často príčinou vzájomnej rivality a neraz i tragickej konfliktov, už nežijú svojím voľakedajším búrlivým životom..."

BÚRLIVÝ ROZVOD. Pred šiestimi rokmi si slúbili večnú lásku. Teraz je už láska preč. Lisa-Marie Presleyová a jej manžel Danny Keough (na našej fotografií) sa idú rozvádziať.



Lisa-Marie sa zosypala, stále len pláče. Dcéra rockandrollovej hviezdy Elvise Presleyho našla útchu u matky. Priscilla okamžite zašla za ňou a za vnúčatami Daniellou (5) a Benjamínom (2), aby im bola oporou.

Čo vlastne spôsobilo rozpad manželstva? "Príliš ma obmedzovala ustavičnou a neodôvodnenou žiarivosťou," zdôveril sa Danny jednému priateľovi. Rockový hudobník chcel urobiť kariéru, lenže Lisa-Marie ho chcela mať doma, pri sebe a pri deťoch.

Nenávidela jeho nezriadený život, koncerty, ženské obdivovateľky. Pravidelne dochádzalo ku krízam, keď Danny odišiel na cesty so skupinou. Lisa-Marie neznášala, keď s manželom flirtovali cudzie ženy. Po mnohých hádkach si Danny zbalil kufre a odišiel.

Vášnivé spory však pokračujú: o právo na obe spoločné deti a o Lisino dedičstvo sto miliónov dolárov.

STÁLE ÚSPEŠNÉJŠÍ TRANSPLANTAČE. Dlhodobá životná prognóza po prenosu ledvin je stále priblížnejší. Podľa současného stavu vedomostí prežívá prenesená ledvina v

prímeru tisíac let, za dvacet let po prenosu jich funguje ještě třetina. Srovnávaní dnešných výsledků se začátkem éry ledvinových prenosů z let 1964-1968 ukazuje, že všechny parametry tohto prenosu doznaly během této doby výrazného zlepšení. To vše je zásluhou přesnějších sérologických vyšetření před vlastním přenosem i velice účinné imunosupresivní léčby po transplantaci ledviny.

V MAMINÝCH ŠLAPAJOCH. Devätnásťročná dcéra populárnej Ornelly Mutiovej Naike začala svoju hereckú kariéru v televíznom seriáli talianskej RAI 3 Hárem. Naike veľmi trpí rozchodom svojej matky s Fredericom Facchinellim. I keď nie je jej vlastným otcom - o tom



nebola Ornella nikdy ochotná hovoriť. Naike ho často vyhľadáva a ako ukazuje snímka, majú sa úprimne radi. Zlé jazyky poznamenávajú, že ich vzťah je až prveľmi dôverný. Kto vie, či jedného dňa nebude mama žiarliť na dcéru...

KOMUNIKACE SE ZVÍŘATY. Již 60 000 chovateľov zvířat používá služeb psycholožky zvířat - paní Lydie Hibyové z Kalifornie. Paní Hibyová - 34-letá psycholožka tvrdí, že se zvířaty se dorozumívá pomocí telepatie, vycítuje jejich záliby i obavy. Svou komunikáciu se zvířaty popisuje ako "obrazný prenos myšleniek".

Pred päť lety sa na psycholožku paní Hibyovou obrátila holandská královna Beatrix s prosbou, aby pečovala o zdraví koní, zapárahovaných do kočáru její kráľovské výsostí. Psycholožka Lydie Hibyová komunikuje prý nejradnej s koňmi, ktorí jсu "obzvlášť hovorní". Ale podarilo sa jí už také navázat kontakt v myšlenkách i s pavoukom tarantulí.

Z KNIHY REKORDOV. Vyše 36 dní strávil 25-ročný Peter Snyman z Johannesburgu medzi 24 jedovatými hadmi, čím prekonal svetový rekord krajanov Trevora Krugera. Pôvodne chcel Snyman vydržať medzi nepríjemnými spoločníkmi 40 dní. Pobyt medzi hadmi neboli veľmi bezpečný. Keď raz popri kletke bežali deti, jedna mamba znervóznala a zaútočila. Zaťala zuby do debny nedaleko miesta, kde sedel Snyman. Niektoré zvieratá experiment neprežili, pretože sa vzájomne napádali...

MICHELLE PLACIDO známy ako komisár Cattani, povedal v televíznom vysielaní na živo, že bol pred pár rokmi zaľúbený do Ornelly Mutiovej. Toto oneskorené vyznanie lásky vyslovil za nezvyčajných okolností: čarodejník Casella ho zhypnotizoval a prikázał mu hovoriť o intímnych záležitostach.

ZASTAVIL BIG BEN. Izraelský senzibil Uri Geller, ktorý se v sedendesiatych letech objevoval na televíznych obrazovkách a upozornil na seba ako "mentálni ohýbač ľíc", nyní opäť o sobě dal vědět. Ohlásil na jistý den a hodinu, že zastaví londýnský Big Ben psychokinetickým způsobem. Mluvčí Westminsteru potvrdila, že se hodiny v určený den a čas - v 18.30 hodin - opravdu zastavily a pak se opäť samovolně rozjely ve 21.30 hodin, kdy opravá - specialista se chtěl do opravy hodin pustit.

NOVÝ IDOL HOLLYWOODU. Keanu Reeves dvadsaťdeväťročný rodák z Havajských ostrovov, sa stal v priebehu posledných troch rokov jednou z najväčších hviezd na americkom kontinente. Vďaka filmom *Peknú a Zatratené*, *Point break*, Coppolovmu *Draculovi* a *Malému Budhovi* je dnes nielen obdivovaný, ale aj režisérm vyhľadávaný. Keanu nakrútil v posledných mesiacoch film *Speed* (Rýchlosť), no nemohol sa zúčastiť na jeho premiére, lebo v Kanade už pracoval na ďalšom filme a na divadelnej scéne hral Hamleta. A už je naňho "ušity" ďalší scenár. Bude to film s názvom *Johnny Meumonac*, v ktorom Reeves stvári legendárneho bojovníka za práva Indiánov. Filmová a divadelní kritici sa zhodujú v tom, že sa zjavil ďalší exotický idol hollywoodského filmového sveta a vynikajúci divadelný herec v jednej osobe, čo vraj v Amerike nebyva často. Na fotografii: Keanu Reeves



HOLANDSKÁ VLÁDA NA BICYKLECH? Prosto patnáct tisíc holanských vládních úředníků skončilo auto jako dopravní prostriedek pro služební cesty. V budoucnu se jim budou proplácať výlohy za jízdné, pouze pri použití autobusu nebo vlaku - predloží-li projetej jízdenky. Při požívaní jízdního kola se jim proplati kilometrový paušál.



V Nižných Lapšoch

KAPLNKY NA SPIŠI

Foto: J. Pivovarčík



Vo Vyšných Lapšoch



V Lapšanke



V Repiskách - Vojtičkovom Potoku



V Kacvíne



Barokový kaštieľ v Antole z r. 1744 (okr. Žiar nad Hronom)

DRUKARNIA

WYKONUJE WYSOKIEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH m.in.:

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, SKRYPTY,
ETYKIETY, BIULETYNY, AKCYDENSY, ULOTKI

PONADTO PROPONUJEMY USŁUGI W PEŁNYM ZAKRESIE:

PRZYGOTOWALNI OFFSETOWEJ
INTROLIGATORNI - ZSZYWANIA BROSZUROWEGO
KOMPUTEROWEGO SKŁADU TEKSTÓW I GRAFIK
SITODRUKU

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSKCiS 31-150 Kraków, ul. św.Filipa 7/4 tel./fax 34-11-27